

Životni izazovi mladih obitelji u Žumberku

Jakić, Monika

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:068206>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

Životni izazovi mladih obitelji u Žumberku
Diplomski rad

STUDENTICA: Monika Jakić

STUDIJ: sveučilišni diplomski studij pedagogije

MENTORICA: prof. dr. sc. Jasminka Zloković

Rijeka, 2015. godina

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Žumberak-povijesni, geografski i demografski kontekst.....	6
2.1. Povijesni kontekst.....	6
2.2. Geografski kontekst.....	6
2.3. Demografski kontekst.....	7
3. Privlačni i odbijajući čimbenici života na Žumberku.....	9
4. Karakteristike obitelji na Žumberku.....	10
5. Radna mjesta.....	11
6. Infrastruktura.....	11
7. Javni prijevoz.....	13
8. Opskrba i administrativne usluge.....	13
9. Dostupnost odgojno-obrazovnih, socijalnih, kulturnih i zdravstvenih ustanova.....	14
10. Metodologija empirijskog istraživanja.....	17
10.1 Predmet istraživanja.....	17
10.2. Cilj i zadaci istraživanja.....	17
10.3. Varijable.....	18
10.4. Metoda istraživanja.....	19
10.5. Uzorak istraživanja.....	19
10.6. Postupak provedbe istraživanja.....	20
11. Rezultati i interpretacija rezultata.....	20
11.1. Opći podaci o ispitanicima.....	20
11.2. Obiteljski kontekst.....	23
11.3. Zaposlenje.....	27

11.4. Odgojno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene ustanove.....	31
11.5. Opskrba, administrativne institucije i javni prijevoz.....	40
11.6. Infrastruktura.....	47
11.7. Razmišljanja o budućnosti.....	55
11.7.1. Poruke ispitanika aktualnim vlastima na Žumberku.....	55
11.7.2. Budućnost života na Žumberku.....	59
12. Zaključak.....	63
13. Sažetak.....	66
14. Summary.....	67
15. Literatura.....	68
16. Prilozi.....	72
<i>Prilog 1 – Pitanja za intervju.....</i>	<i>72</i>
<i>Prilog 2 – Transkripti intervjua.....</i>	<i>74</i>

1. Uvod

Hrvatska je zemlja u kojoj prevladavaju ruralna područja (prema OECD-ovom kriteriju-2001.: 91,6% ukupnog područja Hrvatske klasificira se kao ruralno područje). Kroz povijest su se dogodile mnoge promjene u ruralnim područjima, tj. selima. „U proteklih nekoliko desetljeća hrvatsko selo i poljoprivreda prošli su razdoblje izrazite tranzicije. Modernizacijski procesi (a pod tim podrazumijevamo procese deagrarizacije, industrijalizacije, urbanizacije) duboko su promijenili glavne značajke seljačkog društva, doveli do njegove integracije u globalne društvene tokove, a istovremeno se i globalno društvo transformiralo u industrijsko-urbani tip društvene organizacije“ (Župančić, 1994; 131). Time su se seljaci suočili sa novim sustavom društvenih odnosa u kojima za njih nisu bili osigurani uvjeti za ekonomski razvoj (Hodžić, 1998). Sela su se dovela u nepovoljan položaj, prvenstveno zbog neprimjerene razvojne politike koja je dovela do stagnacije i zaostajanja mnogih seoskih regija. Upravo neulaganje u seoski prostor i poljoprivredu kojom se većina seljaka bavila uzrokovali su demografsku recesiju, napuštanje sela i odlazak u veće gradove (Puljiz, 1992). Mnoga sela su se tada potpuno ispraznila i opustošila. Danas je život na selu vrlo težak i zato ne čudi što puno mladih odlazi u grad ili inozemstvo u potrazi za boljim životom. Skromna ponuda kulturnih i zabavnih događaja te nemogućnost zapošljavanja navode se kao glavni razlozi odlaska mladih iz ruralnih sredina. Također, stanovnici koji planiraju odlazak iz ruralnih sredina manje su zadovoljni uvjetima kvalitete života, imaju slabe kontakte i manje prijatelja među susjedima, u odnosu na one koji ne planiraju odlazak (Žutinić i sur., 2010). U kontekstu ovog rada proučavati će se mlade obitelji. Način funkcioniranja obitelji određuju čimbenici socijalne sredine, i to podjednako širi društveni kontekst (ekonomski, gospodarski, politički i ideološki) te kakvoća životnih uvjeta u lokalnoj zajednici (Berc i sur., 2004). Status i perspektiva mladih iz ruralnih područja se može proučavati kroz područja pripadanja društvu. Prvo područje je građanska integracija (*biti jednak, ravnopravni građanin u demokratskom sustavu, imati osjećaj mogućnosti utjecaja na donositelje političkih odluka*), ekonomska integracija (*imati posao, mogućnost zarade*), socijalna integracija (*dostupnost socijalnih usluga osiguranih od strane lokalne zajednice*) i interpersonalna integracija (*imati obitelj i prijatelje, susjede i socijalne mreže*) (Žutinić, Bokan, 2008, prema Jentsch and Shucksmith, 2004). U ruralnim prostorima se posebno ističu uvjeti koje pruža lokalna zajednica. Dakle, uvjeti odlaska na posao itekako utječu na život cijele obitelji. Udaljenost radnog mjesta od mjesta stanovanja je bitan čimbenik kojeg mladi uzimaju u obzir kad odlučuju o mjestu stanovanja. Zatim uvjeti opskrbe: dućani su u ruralnim područjima teško dostupni ili postoji

jedan dućan na vrlo velikom području te je zbog toga većini ljudi nedostupan. Postojanje državnih ustanova u selima je gotovo pa i nemoguće za vidjeti. Stanovnici sela često putuju i po nekoliko sati do prvih državnih ustanova kako bi uspjeli obaviti neke administrativne poslove. Škole i vrtići su također vrlo udaljeni ili se radi o područnim školama koje ne pružaju mogućnost cjelodnevnog zbrinjavanja djece što otežava roditeljima zapošljavanje. Istraživanjem koje su proveli Žutinić i sur. (2010), došlo se do spoznaje da svaki peti stanovnik sela u dobi od 25 do 45 godina razmišlja o preseljenju. Kao najveće probleme i razloge preseljenja navode se egzistencijalni problemi, 2/3 tih osoba spominje neimanje posla na selu ili bližoj okolini i loš životni standard, a preostali manjak infrastrukturne opremljenosti naselja (komunalna infrastruktura, loše ceste, javni prijevoz, rasvjeta, slaba opskrbljenost trgovinama, nepostojanje ambulante, nepostojanje vrtića, malo aktivnosti za djecu i kulturnih događanja). Nepostojanje mreže socijalnih usluga (jaslice, dječji vrtići, domovi za starije osobe) je najveći nedostatak ruralnog područja za normalan život mladih obitelji.

Ruralna područja će se teško razviti i postati ravnopravno mjesto za život mladih ljudi. Statistički podaci govore da stanovništvo Hrvatske obilježava izrazito duboka starost. Indeks starosti (broj starih 60 i više godine na sto mladih) je 115,0 i za četvrtinu je veći nego u prethodnom popisu stanovništva 2001. godine (Nejašmić, Toskić, 2013). K tome u prilog ide i podatak da puno veći udio stanovništva od 65 i starijeg u ukupnom stanovništvu, živi u značajno ruralnim i pretežito ruralnim regijama u usporedbi s uglavnom urbanim područjima (Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja RH, 2007). No, da nije sve tako crno i da treba imati optimizma za život u ruralnim područjima govore pozitivni čimbenici života na selu. Neki od njih se navode u istraživanju koje su proveli Žutinić i sur. (2010), a to su: prirodni okoliš u suživotu s prirodom, manja onečišćenost sela u odnosu na grad, veća osobna sigurnost ljudi na selu u odnosu na grad, manje gužve i slobodniji prostor, humaniji prostor za stanovanje u odnosu na grad, tradicija i običaji koje čuva selo, veće njegovanje vjere i vjerskog života, zdravija prehrana, čvršće obiteljske veze, bliskiji kontakti među ljudima, manje kriminala, alkoholizma i narkomanije, manji stres, nepostojanje većih socijalnih razlika na selu i niži troškovi života.

Na selu je vrlo važno poticati ruralni turizam. Ruralni prostor ima ogromni potencijal u zadovoljavanju potreba gradskog stanovništva za mirom i prostorom za rekreaciju na otvorenom. Pozitivan podatak je da su registrirana turistička seljačka obiteljska gospodarstva

u Hrvatskoj već 10 godina u stalnom uzlaznom trendu i kontinuiranom razvoju (Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, 2007) što može označavati zadržavanje ljudi na selu, mogućnost zaposlenja i postojanje izvora zarade novca.

Seoske obitelji karakteriziraju proširene obitelji u kojima uz roditelje i djecu, često žive bake, djedovi, a nerijetko i tete, stričevi i sl. U usporedbi s nuklearnom obitelji, ovakav način življenja zahtijeva određene prilagodbe, ali vidljiv je i utjecaj na obiteljske odnose. Razlike u kvaliteti obiteljskih odnosa na selu gdje su obitelji većinom proširene i u gradu gdje su obitelji većinom nuklearnog tipa, opisali su u svojem istraživanju Blažeka i sur. (2004). Ispitali su odnos roditelja i djece kroz učestalost i otvorenost razgovora djece i roditelja te procjenu međusobne ljubavi djece i roditelja, zatim se ispitivao partnerski odnos kroz otvorenost razgovora bračnih partnera i procjenu međusobne ljubavi između partnera. Također, ispitivao se odnos bake i djedova s unucima, kroz učestalost i otvorenost razgovora te se ispitala ocjena ukupnih odnosa u obitelji. Rezultati nisu pokazali neke statistički značajne razlike između roditeljima na selu ili gradu. Utvrđeno je da roditelji u gradovima znatno pozitivnije ocjenjuju međusobnu ljubav između roditelja i djece, ali autori to objašnjavaju na način da roditelji na selu ne vole jako izražavati svoje emocije i misli o pozitivnom roditeljstvu. Također, ispostavilo se da je partnerski odnos u manjim gradovima bolji nego na selu. Mnogi razlozi se mogu pripisati ovom rezultatu, od težine životnih uvjeta, više rada, borbe za egzistenciju i prehranjivanje djece, do laganog zanemarivanja samog odnosa između partnera (Blažeka i sur., 2004).

Svi ovi aspekti će se primijeniti na istraživanju mladih obitelji koje žive u Žumberku, izrazito ruralnom prostoru. Kroz obiteljski kontekst, mogućnost zaposlenja, dostupnost odgojno-obrazovnih, socijalnih, kulturnih, zdravstvenih i administrativnih ustanova, infrastrukturu i planove za budućnost će se ispitivati koji su to životni izazovi s kojima se suočavaju mlade obitelji te način na koji im pristupaju.

2. Žumberak- povijesni, geografski i demografski kontekst

2.1. Povijesni kontekst

Kroz povijest su se na Žumberku izmjenjivali razni narodi: Kelti, ilirska plemena, rimski doseljenici i Slaveni. Žumberak doživljava velike promjene tijekom 15. stoljeća i prvih godina 16. stoljeća u napadima Osmanlija. U taj kraj u više seoba od 1530. do 1538. godine doseljavani su uskoci iz Bosne i Hercegovine, Cetinske krajine i u zadnjoj iz Senja 1617.. Većina tih uskoka bili su bizantsko-slavenskog obreda, a danas se nazivaju grkokatolici, dakle katolici grčkog ili bizantskog obreda. U Marči je 1611. godine osnovana grkokatolička biskupija te od onda i žumberački uskoci ulaze u njezin sastav. Od 1777. godine pripadaju Križevačkoj biskupiji (Žumberački vikarijat, 2014). Ovo područje je imalo vrlo veliku važnost kao obrambeno područje za Kranjsku pa ga je u 16. stoljeću kralj Ferdinand otkupio od crkvenih redova i organizirao u državne posjede. Zbog stalnih napada, područje Žumberka je bilo opustošeno. U vrijeme carice Marije Terezije, Žumberak je godine 1746. podijeljen na dvije kumpanije: 11. ili Oštrčku sa sjedištem na Kostanjevcu i 12. ili Žumberačku sa sjedištem u Kalju. Krajem 19. stoljeća Žumberak pripada pod Zagrebačku županiju, a administrativno je podijeljen na dvije općine (Sošice i Kalje), a od 1924. za zapadni dio Žumberka osnovana je općina Radatovići. Danas je Žumberak podijeljen na četiri lokalne jedinice: istočni dio spada pod Grad Samobor, južni pod Općinu Krašić, središnji pod Općinu Žumberak i zapadni pod Grad Ozalj (Udruga Uskok Sošice, 2014).

2.2. Geografski kontekst

Žumberak je brdsko-planinsko, potpuno seosko područje, bez ijednog gradskog naselja. Vrlo razgranata mreža naselja, zbog snažnog depopulacijskog procesa, više odmaže nego što je oslonac cjelovitom razvitku. Slabost žumberačkog prostora je veliki broj naselja na ogromnom području, a nije se razvilo ni jedno lokalno središte s barem minimalnim brojem centralnih funkcija. Prostor Žumberka obuhvaća površinu od 231 km². Godine 1999. Žumberak sa Samoborskim gorjem u površini od 333 km², proglašen je parkom prirode (Udruga Uskok Sošice, 2014). Najviši vrh Žumberačke gore, ali i cijele sjeverozapadne Hrvatske je Sv. Gera (1178 m) koja se nalazi uz samu granicu sa Slovenijom.

Prvi ljudski doseljenici na područje Žumberka nisu ga zatekli ovakvim kakav je danas. Trideset posto današnjeg teritorija Žumberka, kao plod ljudske kultivacije pokriven je

livadama i poljoprivrednim čistinama, dok je u svom izvornom stanju bio pokriven šumom. Tijekom tisuća godina oko njih se uspostavio stabilan ekosustav u kojem je lokalna ljudska populacija krčenjem sprečavala povratak šume i time stvarala životnu nišu za mnogobrojne biljne i životinjske vrste. Uz biološko bogatstvo, Žumberak obiluje i geološkim bogatstvima: dolomitom i ostalim vapnenačkim stijenkama koje su izvor kvalitetnog građevinskog materijala te također prisutnost bakrene i željezne rude koja je pridonijela tome da stanovnici ovih krajeva među prvima ovladaju vještinama obrade metala (Frangeš, 2008).

2.3. Demografski kontekst

Kontinuirana demografska i gospodarska degradacija Žumberka počinje potkraj XIX. stoljeća, kao rezultat višestoljetne izdvojenosti regije iz korpusa civilne Hrvatske. „Česti upadi Turaka u Žumberak, pustošenje i razaranje utvrđenih gradova, zarobljavanje i odvođenje ljudi, strah koji su Turci sijali i zbog kojeg su se stanovnici Žumberka iseljavali prema sigurnijim krajevima, doveli su do prvog demografskog pražnjenja tog područja. U 15. i 16. stoljeću hrvatski feudalci ostaju bez kmetova, smanjuju se prihodi s imanja pa slabi i njihova obrambena snaga. Rješenje se nalazi u naseljavanju kršćana s turskog teritorija“ (Klemenčić, 1990; 279).

Do 1918. godine zbog sve izraženije agrarne krize i prometne izoliranosti, Žumberak je postao izrazito emigracijski prostor. To je uglavnom rezultiralo stagnacijom demografskog razvoja, s tim da je on različito izražen po pojedinim dijelovima Žumberka (Crkvenčić, 2002). U razdoblju nakon Drugog svjetskog rata, kada su seljaci bili dodatno osiromašeni posljedicom ratnih zbivanja, došlo je do masovne depopulacije Žumberka. Kako mladi naraštaj migrira dolazi do opadanja reproduktivnih potencijala lokalne populacije. Djece je sve manje te dolazi do zatvaranja lokalnih škola, što je mlađem stanovništvu bilo još jedan dodatni motiv za iseljavanje (Frangeš, 2008).

Analiza općega kretanja stanovništva Žumberačke regije te njenih pojedinih zona u drugoj polovini 20. stoljeća, odnosno od 1961. do 2001. godine upućuje na negativni trend, tj. smanjenje broja stanovnika. U razdoblju od 1961. do 2001. godine, u Žumberku dolazi do pogoršanja već ionako loših demografskih prilika. U tih 40 godina, broj stanovnika smanjio se za 74%, s ukupno 8131 na 2127 stanovnika (Popović, Radeljak, 2011). Danas je stanovništvo uglavnom autohtono, starije dobi, živi u malim domaćinstvima iz kojih su se djeca trajno

iselila, a male seoske zajednice zbog kontinuiranog smanjivanja broja žitelja gube i one funkcije koje su nekoć imale. Većina se stanovništva bavi poljoprivredom, proizvodeći uglavnom za svoje potrebe, no često se i ostarjelo stanovništvo nije u stanju adekvatno skrbiti za poljoprivredno i pašnjačko zemljište. Zbog tog manjka poljoprivredne i stočarske aktivnosti dolazi do obrastanja livada i pašnjaka u šikare. Stoga možemo reći da na Žumberku danas nisu opustošene samo kuće i sela, već i cijeli krajolik koji ovisi o ljudima.

Područje	Spol	Ukupno	0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80-89	90 i više
Općina Žumberak	sv.	883	42	57	64	71	122	124	113	197	87	6
	m.	460	23	31	37	40	80	79	52	75	40	3
	ž.	423	19	26	27	31	42	45	61	122	47	3
Krašički dio	sv.	100	3	6	9	7	14	13	11	22	15	0
	m.	46	2	3	5	6	7	7	5	9	2	0
	ž.	54	1	3	4	1	7	6	6	13	13	0
Samoborski dio	sv.	311	19	18	19	33	37	52	43	57	33	0
	m.	163	8	9	10	19	24	33	23	25	12	0
	ž.	148	11	9	9	14	13	19	20	32	21	0
Ozaljski dio	sv.	1002	58	73	149	70	136	177	115	136	81	6
	m.	495	27	30	78	40	71	104	52	61	33	2
	ž.	507	31	43	71	30	65	73	63	75	48	4
UKUPNO:	sv.	2296	122	154	241	181	309	366	282	412	216	12
	m.	1164	60	73	130	105	182	163	132	170	87	5
	ž.	1132	62	81	111	76	127	203	150	242	129	7

Tablica 1. Stanovništvo Žumberka prema Popisu stanovništva 2011. godine (Državni zavod za statistiku, 2015.)

sv.-sveukupno, m.-muškarci, ž.-žene

Žumberak je podijeljen između četiri središta lokalnih uprava (Općina Žumberak, Općina Krašić, Grad Samobor i Grad Ozalj). Kao što je vidljivo, trenutno na prostoru Žumberka živi sveukupno 2296 osoba, od toga nešto više muškaraca (1164) nego žena (1132). Najviše ljudi živi u ozaljskom dijelu Žumberka (1002), a slijedi ga općina Žumberak (883), zatim samoborski dio (311), a tek onda krašički dio (100). Prema starosnoj dobi, stanovništvo

Žumberka muči izrazita starost. Ako pogledamo broj žena u reproduktivnoj dobi (20-40 godina), ima ih puno manje nego muškaraca, dok je u starijoj dobi brojka obrnuta. Upravo se nedostatak žena u reproduktivnoj dobi smatra osnovnim problemom koji uzrokuje smanjivanje stanovništva i sve više osamljenih muškaraca.

3. Privlačni i odbijajući čimbenici života na Žumberku

Istraživanje provedeno 1996. godine sa stanovnicima Žumberka o privlačnim i odbijajućim čimbenicima života na Žumberku otkrilo je zanimljive podatke. Svakako trebamo obratiti pozornost na odbijajuće čimbenike, kojih ima zaista puno, i raditi na njihovom uklanjanju, tj. poboljšavanju standarda života na Žumberku kako bi se smanjila emigracija sa ovog područja. Pod privlačne čimbenike, ispitanici su navodili: čisti planinski zrak, nezagađena priroda, prehrana zdravim domaćim proizvodima, život s rodbinom, susjedima i prijateljima, niži životni troškovi, blizina manjih gradova i Zagreba, mogućnost širenja obradivih i pašnjačkih površina, velike i sačuvane šume i nešto drugo, gdje se navodilo mogućnost bavljenja stočarstvom, voćarstvom, miran život, domaći običaji, izvorska voda i sl. (Štambuk, 1996; 49). Kad su istraživači pitali stanovnike o odbijajućim čimbenicima života na Žumberku, svašta se tu navelo, a jasno je da su ti problemi ipak malo veći. Dakle, ono što bi stanovnici Žumberka htjeli, a trenutno nemaju je: otvaranje radnih mjesta, izgradnja vodovoda, poboljšanje zdravstvene zaštite, izgradnja i poboljšanje cesta, poboljšanje javnog prometa, ulaganje u modernizaciju poljoprivrede, razvijanje turističke ponude seljačkih gospodarstava, poboljšanje opskrbe i drugih usluga, izgradnja kanalizacije, dovođenje telefona u svako selo, zaštita Žumberka od svih izvora zagađivanja, osiguranje kvalitetne struje, održavanje mreže osnovnih škola, otvorenje i uređenje graničnih prijelaza, promicanje prirodnih i kulturno-povijesnih spomenika i ostalo gdje su navodili: izgradnja benzinske stanice, postavljanje javne rasvjete, izgradnja pilane, otvaranje ljekarne i sl. (Štambuk, 1996; 52). Kad pogledamo sve ove čimbenike, jasno je vidljivo da ima više odbijajućih čimbenika nego privlačnih te većina odbijajućih ovisi o državnim i lokalnim vlastima, a ne o stanovništvu.

4. Karakteristike obitelji na Žumberku

Većina malih žumberačkih sela pretežito je naseljena članovima jedne proširene obitelji. Autorica Štambuk je 1996. godine provela istraživanje o veličini i sastavu obitelji na Žumberku. No bolji pokazatelj prilika od same veličine je kvalitativni sastav domaćinstava. Bračni parovi bez djece čine četvrtinu žumberačkih domaćinstava. To su bračni parovi koji (još) nemaju djece ili su ona napustila roditeljski dom i osamostalila se. Podjednak je udio domaćinstava koje čine bračni parovi s neoženjenom ili neudanom djecom. Više obiteljska domaćinstva, koja su nekoć predstavljala uobičajeni oblik organizacije seoskog domaćinstva, danas su sve malobrojnija. S obzirom na demografske prilike na Žumberku može se i očekivati smanjenje broja domaćinstava u kojima zajedno živi, proizvodi i troši više obitelji. Bez obzira na određeno buđenje konzervativnih vrijednosti, osamostaljivanje mladih bračnih parova je modernizacijska tekovina koju je teško zaustaviti, što je također jedan od razloga pada interesa za višegeneracijski suživot (Štambuk, 1996). Žumberačko smanjivanje obitelji nije suvremeni proces dijeljenja, osamostaljivanja mladih članova obitelji i nastanjivanja u blizini. To je rezultat procesa starenja i umiranja. Djeca su već odavno otišla sa Žumberka, a kako se čini, vratit će se eventualno kao umirovljenici (Štambuk, 1995).

Na Žumberku je odnos broja muškaraca i žena u domaćinstvima skoro izjednačen. Sa sociogospodarskog gledišta, žena je bez obzira na to je li zaposlena ili nije, glavni ekonom u domaćinstvu, kroz njezine ruke prođe većina kućnog posla. Kao domaćica ona nabavlja hranu, brine se o odjeći, obući, školskim potrepštinama za djecu, odlučuje o kupnji trajnih potrošnih dobara za domaćinstvo. Većina domaćinstava na Žumberku se bavi poljoprivredom na malo, za vlastite potrebe. Zbog malih mogućnosti zaposlenja izvan poljoprivrede, ubrzavaju se odluke o odlasku sa Žumberka. „Pri planiranju obnove i razvitka ruralnih područja važno je omogućiti višestrukost izvora zarade za domaćinstvo. Tako će se olakšati mlađim i obrazovanim članovima obitelji ostanak u selu, jer je bavljenje samo poljoprivredom neatraktivna budućnost mladima“ (Štambuk, 1995; 33).

5. Radna mjesta

Prema podacima Općine Žumberak, u Žumberku postoji nekoliko poslovnih subjekata, većinom su to kafići, mala obiteljska gospodarstva za turističke svrhe ili obrti za prijevoz putnika te svega jedna firma za građevinske radove (Općina Žumberak, 2015). Krašički dio i samoborski dio Žumberka imaju slično stanje kao i općina Žumberak, dok se Ozaljski dio po ovom pitanju ističe. Postoji nekoliko firmi i obrta kao što su: Polira d.o.o. Radatovići koja zapošljava nekoliko radnika, stolarija Verdi, stolarija Zoretić, i dr. Nekad je u Sošicama radila tvornica tekstila u kojoj su mnoge žene našle posao, no nažalost i ona je danas zatvorena, a zgrada zjapi prazna i ubrzano propada. Žumberčani danas posao nalaze u susjednoj Sloveniji, na području grada Ozlja, Samobora, Zagreba, općine Krašić i drugih mjesta, što im predstavlja svakodnevno putovanje u udaljena mjesta da bi mogli raditi. Problem radnih mjesta se navodi u istraživanju autorice Štambuk (1996) kao gorući problem stanovnika Žumberka. Taj problem postoji još i danas i ništa se nije promijenilo, dapače neke tvornice su se otada i zatvorile, kao što je bio izdvojeni pogon Šimecki, Borovo tvornice iz Pribića, a nedostatak radnih mjesta i neulaganje u ruralna područja te s time smanjena mogućnost bavljenja poljoprivredom u svrhe izvoza i prodaje poljoprivrednih dobara samo tjeraju ljude iz ovog kraja.

6. Infrastruktura

„Ceste su preduvjet napretka, povezivanja ljudi, gospodarskog razvitka, ali i ostanka na Žumberku“ (Štambuk, 1996; 285). „Najvažnije cestovne prometnice i sve željezničke pruge šire regije zaobilaze Žumberak, tvoreći dio međuprostora između tih prometnica od kojih su neke i europski značajni prometni smjerovi“ (Klemenčić, 1989; 88). Klemenčić je 1989. godine zapisao da trenutačno stanje cestovne mreže ne zadovoljava jer ni sve pristupne ceste glavnim prometnim smjerovima nisu do kraja asfaltirane. Ceste na Žumberku su danas vrlo loše, općine se trude obnavljati ceste, ali nažalost nedostatak kvalitete napravljenog se vidi već kroz nekoliko godina kad nove ceste propadaju, urušavaju se, pune su jama i sl. Općina Žumberak u zadnjih nekoliko godina puno radi na prometnoj povezanosti pa je tako 2011. godine izgrađena i otvorena cesta Sošice-Sopote-Tomaševci-Hartje u dužini od 9,6 km koja je posebna po tome što povezuje istočni i zapadni dio Žumberka (Udruga Uskok Sošice, 2011). Izgradnjom ove prometnice, turisti s lakoćom mogu proći cijelim Žumberkom. Također, u

prosincu 2014. je završeno asfaltiranje ceste Petričko Selo- Grič u dužini od 1700 m i time je asfaltirano najviše selo u općini Žumberak na nadmorskoj visini od 750 m (Općina Žumberak, 2014).

Vodovod je nekad bio veliki žumberački problem, no danas je vodovodna mreža donekle izgrađena. Godine 2009. je jedan dio samoborskog dijela Žumberka dobio vodovod, a to su sela: Budinjak, Novo Selo Žumberačko, Poklek i Stojdraga (mojžumberak, 2009). Na prostoru obuhvata Plana, veće vodoopskrbne sustave imaju gradovi Samobor, Jastrebarsko i Ozalj te Općina Klinča Sela. Manji lokalni vodoopskrbni sustavi su: Krašićki sustav, vodovod Sošice, vodovod Radatovići (Hrvatski sabor, 2014). Nažalost pojedina sela iz svakog dijela Žumberka još uvijek nemaju vodovodnu mrežu.

Napajanje električnom energijom se vrši iz sustava Samobora, sustava Jastrebarsko, a zapadni dio iz sustava Ozalj (Hrvatski sabor, 2014). Istraživanje autorice Štambuk (1996) je pokazalo kako Žumberčani smatraju da je žumberačka električna mreža nekvalitetna, no obnova mreže je prioritet za samo 7% ispitanog stanovništva. Tako slabo prepoznavanje tog problema, autorica vidi u činjenici da su žumberačka domaćinstva slabo opskrbljena električnim kućanskim aparatima i da za mnoga pomagala na struju imaju i moguću tradicionalnu zamjenu. O postojanju struje u žumberačkim domaćinstvima te o posjedovanju kućanskih aparata na struju govori u svom istraživanju Magdalenić (1996). Od 122 ispitana domaćinstva čak 5 ih nisu imali struju u trenutku ispitivanja, a još manje ispitanika je posjedovalo hladnjak, zamrzivač, televizor, stroj za pranje rublja i sl.

Kanalizacije u Žumberku trenutno nema, već se koriste kućne greznice. Zanimljivo je da se kanalizacija prema istraživanju Štambuk (1996) i nije smatrala prijeko potrebnim infrastrukturnim elementom te mnogi misle da se bez nje može.

7. Javni prijevoz

Nekada je Žumberak bio prilično dobro povezan javnim prometom. Postojale su dnevne autobusne linije sa Samoborom, Metlikom i Zagrebom. Danas je Žumberak na kraju svijeta za onoga tko nema vlastiti automobil. Prerijetke autobusne veze ne omogućuju ni Žumberčanima ni njihovim gostima da odaberu vrijeme polaska prema Žumberku ni vrijeme odlaska iz Žumberka (Štambuk, 1996). Uvidom u vozni red prijevoznika koji pokriva javni prijevoz na Žumberku, može se vidjeti kako postoje dvije linije javnog prijevoza, a to su Kalje-Kostanjevac-Kalje i Sošice-Jastrebarsko-Sošice. Na obje linije autobus polazi jednom na dan iz početnog mjesta i jednom na dan se vraća u to mjesto (Samoborček, 2015). Zanimljivo je što piše kako informacije vrijede od 08.09.2014. godine do 16.06.2015. godine, što znači da je upitan javni prijevoz preko ljeta. Za prijevoz osnovnoškolaca se brine općina Žumberak, a u ozaljskom dijelu Žumberka manji obrtnici za prijevoz putnika. Nešto je drugačija slika za autobusnu vezu Samobor-Gornja Vas, gdje postoji nekoliko linija dnevno u oba smjera.

8. Opskrba i administrativne usluge

Kada govorimo o postojanju trgovina mješovitom robom na Žumberku, nekada ih je bilo puno više: u Kostanjevcu po dvije, u Kaštu, Radatovićima, Željeznom, Budinjaku i Sošicama, a osamdesetih godina trgovina je postojala i u Pećnom. Nakon toga su radile još samo četiri i to u Kostanjevcu, Kalju, Stojdragi i Tupčini (Oštrcu) (mojžumberak, 2008). Godine 2010. se zatvorila trgovina u Kalju, a 2011. je počela ići pokretna trgovina iz Kostanjevca po selima istočnog Žumberka. Također zatvorile su se i trgovine u Tupčini (Oštrc) te u Stojdragi (Udruga Uskok Sošice, 2012). Trenutno na Žumberku rade, trgovina na Kostanjevcu i trgovina u Vivodini, obje s osnovnim potrepštinama. Stoga se stanovnici Žumberka da bi nabavili razne potrepštine, od hrane, pića, odjeće i sl. upućuju u najbliže gradove kao što su: Metlika, Ozalj, Karlovac, Zagreb, Samobor, Jastrebarsko. To je svakako veliki problem za pretežno staro stanovništvo Žumberka koje nema mogućnosti otići do prve trgovine. Rješenja treba potražiti u tzv. ambulantnim ili pokretnim trgovinama.

Banke na Žumberku ne postoje. Svaki stanovnik koji treba bankovne usluge mora se uputiti u gradove poput Ozlja, Karlovca, Zagreba, Samobora i dr.

Pošte su se nažalost zatvorile prije nekoliko godina i trenutno radi jedan poštanski ured na području Žumberka, u Kostanjevcu. Sela koja gravitiraju u samoborskom dijelu Žumberka, poštanske usluge mogu potražiti u poštanskom uredu u Bregani. Krašićki dio Žumberka gravitira prema poštanskom uredu Krašić, a ozaljski dio Žumberka prema Ozlju (Hrvatska pošta, 2015). Pošta se dostavljala u početku svaki dan, no i to je smanjeno na svaki četvrti dan. Za starije ljude koji nemaju automobile, ovakve stvari predstavljaju velike probleme pri plaćanju računa jer moraju ići do najbližeg poštanskog ureda koji je od njihova mjesta stanovanja udaljen i više od 10 kilometara.

9. Dostupnost odgojno-obrazovnih, socijalnih, kulturnih i zdravstvenih ustanova

Prema povijesnim dokumentima, koji se koriste u arhivu Križevačke biskupije, davne 1769. godine počelo je organizirano školstvo u Žumberku. Već 1768. godine su se istodobno gradile školske zgrade u Mrzlog Polju i Sošicama, a nastava u njima je počela godinu dana kasnije. Prije toga su župnici sami podučavali bistrju djecu u svojim dvorovima. Nakon Mrzlog Polja i Sošica, 1824. godine se otvara škola u Badovincima (zaseoku Magovci), 1831. u Novom Selu, 1835. u Radatovićima, 1836. godine u Kalju, 1846. na Oštrecu, 1885. u Stojdragi, 1892. u Kostanjevcu, 1894. u Podžumberku, 1898. u Dragama, 1900. u Pećnom i 1904. u Grabru. Iz ovih podataka jasno je vidljivo kako je Žumberak bio vrlo dobro pokriven školama, a zanimljiv podatak za usporedbu je, da trenutno u Pećnom živi 10-ero starijih ljudi. Godine 1838. je osnovana škola u Kaštu, a 1906. godine kad se izgradila i sama zgrada, škola iz Badovinaca je preseljena u Kašt (Badovinac, 2012). Također, godine 1837. je počela raditi i škola u Radatovićima (Pilatovci), a 1900. godine je sagrađena zgrada škole, koja postoji i danas i tada su učenici preselili u nju. Danas je situacija potpuno drugačija, na Žumberku rade još samo tri škole, u Kostanjevcu, Novom Selu i Vivodini, od 1. do 4. razreda, dok u više razrede osnovne škole djeca idu u Osnovne škole Krašić, Breganu te Ozalj. Školu u Kostanjevcu polazi 9-ero učenika, u Novom Selu samo jedan učenik te u Vivodini ima 13-ero

učenika. Učenici iz Kašta i Radatovića idu od prvog razreda u udaljenu školu u Žakanju, a djeca iz Brašljevice i Doljana idu u Sloveniju (Metliku) (Udruga Uskok Sošice, 2012). Takvo stanje je posljedica odlaska mlađih generacija i seljenja u gradove. Jasno nam je da na Žumberku nema dovoljno djece, no obzirom da je on područje posebne državne skrbi, škole bi trebale raditi i za jednog učenika, no taj se podatak često zanemaruje pa djeca školske dobi putuju dnevno i po sat-dva do svoje škole. Upravo o tome se govori i u prostornom planu Parka prirode Žumberak-Samoborsko gorje, gdje stoji da treba izgraditi, rekonstruirati i opremiti potreban broj područnih osnovnih škola u udaljenim naseljima kako bi se uspostavili uvjeti za očuvanje stanovništva u pograničnom području.

O vrtićima uopće ne možemo pričati, na Žumberku ih nikada nije bilo, barem o takvom obliku rada s djecom nema nikakvih podataka. Danas se za čuvanje male djece koriste „baka servisi“, roditelji koji ostaju kući i zbog toga se ne mogu zaposliti ili se djeca odvoze u vrlo udaljene vrtiće u prigradskim sredinama, što je zaista rijetko.

Pregledom domova za starije osobe, ustanovljeno je da na području Žumberka postoje svega dva: Dom za starije i nemoćne osobe Viktorovski u Vivodini, ozaljskom dijelu Žumberka i Dom za starije i nemoćne osobe Vila Eden Kostanjevac u općini Žumberak (Domovi za starije osobe, 2015). Zaista je velika šteta što na Žumberku nema više domova za starije osobe, jer Žumberak pruža mir, tišinu, planinski zrak, čistu prirodu, nešto čime se domovi u gradovima ne mogu pohvaliti. Općina Žumberak je zajedno s bivšim Ministarstvom obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i Zagrebačkom županijom 2006. godine pokrenula program *Pomoć u kući* za starije osobe. Na provedbi programa je zaposlen tim od 12 provoditelja, koji se brinu o 200 korisnika. Radno vrijeme gerontodomaćica je od 8 do 16 sati, a dobar dio vremena izgube na put do korisnika. Svaka od njih ima 25 korisnika koje obilaze 2-3 puta tjedno i rade ono što je potrebno. Rade se kućanski poslovi, pripremaju i spremaju drva, gerontodomaćice korisnicima donose stvari iz trgovine, a medicinska sestra iz tima im nabavlja i dostavlja lijekove (Paser, Kopač, 2014). Zbog novog Zakona o socijalnoj skrbi, program je nažalost prestao sa radom u travnju 2014. godine (Šiljak, 2014). No, zahvaljujući Zagrebačkoj županiji koja je prepoznala važnost ovog programa i omogućila sredstva za njegovu daljnju provedbu, program se od 2015. godine ponovno počeo provoditi (Zagrebačka županija, 2015).

Kulturnih ustanova je na Žumberku jako malo. Tu se nalaze dva muzeja i jedna etnografska zbirka. U Stojdragi, samoborskom dijelu Žumberka je u travnju 2006. godine otvoren Žumberački uskočki muzej. U autohtonom žumberačkom prostoru, bogati fundus predmeta svjedoči o žumberačkoj baštini i povijesti žumberačkih uskoka, njihovom identitetu od doseljenja na žumberačko područje prije skoro 500 godina pa do danas. Muzej čuva uspomenu na časnu ulogu uskočke zajednice u obrani Hrvatske države, ali isto tako i na njihov doprinos u gospodarskom, duhovno-crkvenom, kulturnom, političkom i drugim poljima društvenog djelovanja (Turistički klaster po Sutli i Žumberku, 2014). Zatim u Sošicama, u samostanu Sestara Bazilijanki 1976. godine je bio svečano obnovljen muzej u kojem su se nalazili predmeti koje su sestre prikupile. Radi se o vrijednoj zbirci etnografske građe, predmeta vezanih za svakidašnji život ljudi u Žumberku. Novi postav zbirke unutar Etnografskog muzeja su ostvarili stručnjaci 1999. godine. Postav je proširen na tri sobe. Tradicijska materijalna kultura Žumberka, prikazana je u stalnom postavu izložbe u nekoliko tematskih cjelina: tradicijsko gospodarstvo, kultura stanovanja, tekstilno rukotvorstvo i narodna nošnja (Turistički klaster po Sutli i Žumberku, (2014). U Radatovićima se nalazi Etno zbirka Zavičajnog društva Žumberak iz Radatovića, u zgradi područne škole koju je Društvo koje skrbi o zbirci dobilo u najam od matične škole iz Žakanja (mojžumberak, 2015). Na Žumberku ne postoji niti jedna druga kulturna ustanova, a moramo primijetiti da i postojeće ustanove, tj. muzeji imaju stalni postav, što znači da osoba koja jednom posjeti muzej nema potrebe ponovno ga posjećivati.

Općina Žumberak ima jednu ordinaciju opće prakse, i jednu stomatološku ordinaciju koje se nalazi u Kostanjevcu (Općina Žumberak, 2015). Na Budinjaku također postoji ambulanta u koju povremeno dolazi doktor opće medicine (mojžumberak, 2015). Svi ostali stanovnici Žumberka, ukoliko zatrebaju doktora ili stomatologa moraju putovati u obližnja mjesta ili gradove gdje postoje ordinacije. Ljekarne su dostupne također u većim mjestima i gradovima.

10. Metodologija empirijskog istraživanja

10.1. Predmet istraživanja

Žumberak je ruralno područje sa vrlo slabom naseljenosti i karakterizira ga izrazito duboka starost. Na tom području živi vrlo malo ljudi, a razlog tome su teški životni uvjeti, nedostatak odgojno-obrazovnih, kulturnih, socijalnih, zdravstvenih i administrativnih institucija, nemogućnost opskrbe, loša infrastruktura. Mladi većinom odlaze sa Žumberka u potrazi za boljim životom, no ima i nekolicina ljudi koji odlučuju ostati i suočiti se s teškim životnim uvjetima. U ovom radu se želi ispitati koji su glavni izazovi s kojima se susreću mlade obitelji koje žive na području Žumberka te koje je njihovo mišljenje o mogućnostima trenutnog života na Žumberku te o nastavku života na Žumberku u budućnosti. Kada govorimo o mladim obiteljima, mislimo na bračne parove koji su u bračnoj zajednici najviše 7 godina. Razdoblje od 7 godina uzeli smo jer postoji mogućnost da neke obitelji imaju djecu polaznike osnovne škole pa da istraživanjem obuhvatimo i aspekt poteškoća obrazovanja, primjerice velika udaljenost do škole, rano ustajanje, kasno dolaženje kući, duga vožnja do škole i sl..

10.2. Cilj i zadaci istraživanja

Osnovni cilj istraživanja:

- Ispitati životne prilike (struktura obitelji, broj članova kućanstva, ne/zaposlenost, ne/dostupnost odgojno-obrazovnih, socijalnih, kulturnih i zdravstvenih ustanova, ne/dostupnost administrativnih ustanova, trgovina i javnog prijevoza te loša infrastruktura) s kojima se suočavaju mlade obitelji na području Žumberka.

Iz osnovnog cilja proizlazi zadatak koji ćemo u radu istražiti:

- Ispitati odnos nezavisnih varijabli (dob, spol, godine provedene u braku, obrazovanje, zaposlenost, duljina prebivanja na Žumberku, prostorno područje Žumberka) i strukture obitelji te kvalitete odnosa između članova obitelji; zaposlenosti supružnika; dostupnosti odgojno-obrazovnih, socijalnih, kulturnih i zdravstvenih ustanova; dostupnosti administrativnih institucija; izgrađenosti te kvalitete infrastrukture i mišljenja o budućnosti življenja na Žumberku.

10.3. Varijable

Nezavisne varijable su: dob, spol, godine provedene u braku, obrazovanje, zaposlenost, duljina prebivanja na Žumberku, prostorno područje Žumberka.

Zavisne varijable su: obiteljski kontekst, zaposlenje, dostupnost odgojno-obrazovnih, socijalnih, kulturnih i zdravstvenih ustanova, dostupnost administrativnih institucija, infrastruktura, budućnost življenja na Žumberku.

10.4. Metoda istraživanja

U ovom istraživanju će se koristiti dubinski (nestandardizirani) intervju. Karakterizira ga slobodniji pristup, a od voditelja intervjuja se očekuje da uz pitanja ima pripremljen plan, potpitanja kojima će nakon što postavi pitanje, usmjeravati i poticati sugovornika na slobodno izražavanje. Intervju se sastoji od sedam područja ispitivanja: opći podaci o ispitanicima, obiteljski aspekt, zaposlenost, odgojno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene ustanove, administrativne institucije, infrastruktura, pitanja za budućnost, a svako od tih područje se ispituje kroz određen broj pitanja. U prvom području se postavljaju četiri pitanja o općim podacima o ispitanicima. Zatim slijedi drugo područje sa šest pitanja iz obiteljskog aspekta gdje se ispituje struktura obitelji i kvaliteta odnosa unutar nje. Treće područje se odnosi na zaposlenost i ispituje se kroz četiri pitanja o radnom odnosu i mogućnostima zaposlenja. Slijedi četvrto područje o dostupnosti odgojno-obrazovnih, socijalnih, kulturnih i zdravstvenih ustanova koje se ispituje kroz šest pitanja. Peto područje se odnosi na dostupnost administrativnih ustanova i ispituje se kroz pet pitanja. Kvaliteta i izgrađenost infrastrukture je slijedeće, šesto područje koje se ispituje kroz četiri pitanja. Posljednje područje ispitivanja je vezano za planove u budućnosti i preporuke ispitanika, a ispituje se kroz pet pitanja.

10.5. Uzorak istraživanja

Uzorak istraživanja čine mlade obitelji, odnosno bračni parovi koji su najviše sedam godina u braku i žive na području Žumberka. Cjelokupni uzorak sačinjavaju 24 mlade obitelji, od kojih je 14 sudjelovalo u istraživanju. S ostalim parovima nije bilo moguće ostvariti kontakt i dogovoriti termin intervjuiranja. Važno je napomenuti kako su podaci o mladim obiteljima prikupljeni uz pomoć svećenika čije se župe nalaze na području Žumberka. Obzirom da je Žumberak podijeljen na četiri prostorna područja: samoborski dio, krašićki dio, općinu Žumberak i ozaljski dio, iz uzorka je vidljivo kako najviše mladih obitelji živi u ozaljskom dijelu Žumberka, njih 16, u općini Žumberak živi šest obitelji, te u samoborskom i krašićkom dijelu tek po jedna mlada obitelj. U istraživanju je sudjelovalo sveukupno 14 mladih obitelji: obitelj iz krašićkog dijela Žumberka, pet obitelji iz općine Žumberak i osam obitelji iz ozaljskog dijela Žumberka. Obitelj iz samoborskog dijela Žumberka nije sudjelovala zbog nemogućnosti ostvarivanja kontakta s potencijalnim ispitanicima, stoga se taj prostorni dio Žumberka neće prikazivati u daljnjoj analizi rezultata.

10.6. Postupak provedbe istraživanja

Istraživanje se provodilo tijekom ožujka i travnja 2015. godine. Ispitanici su bili prethodno kontaktirani na način da su bili pitani žele li sudjelovati u istraživanju te smo dogovorili termin održavanja intervjua. Istraživačica je odlazila u njihove domove i ondje su se održavali intervjui te su isti snimani mobilnim uređajem (isključivo ton). Prepreke s kojima se suočila su bile nezainteresiranost potencijalnih ispitanika, neodgovaranje na upućene poruke, višestruko otkazivanje prethodno dogovorenih termina održavanja intervjua, neozbiljno shvaćanje cijelog procesa te različiti distraktori poput glasno upaljenih TV uređaja, radio uređaja te ostalih ukućana koji su se nalazili u istoj prostoriji i povremeno pokušali uključivati u intervju. Sve navedene poteškoće su uspješno nadvladane i istraživanje je odrađeno najbolje moguće.

11. Rezultati i interpretacija rezultata

11.1. Opći podaci o ispitanicima

Prvi dio istraživanja se odnosio na ispitivanje općih podataka o ispitanicima. Ti podaci će poslužiti kao nezavisne varijable. Sljedeća tablica prikazuje starosnu dob ispitanika.

Starost ispitanika		
<i>Godine starosti:</i>	<i>Muškarci</i>	<i>Žene</i>
20-25	2	5
26-30	8	7
31-35	1	2
36-40	2	0
41-45	0	0
46-50	1	0

Tablica 2. Starost ispitanika

Iščitavanjem dobivenih podataka uočava se kako su muškarci u prosjeku stariji od žena, tj. svojih supruža. Usporednim prikazom godina starosti vidljivo je kako je samo jedan supružnik mlađi od svoje supruge. Najviše muškaraca i žena su u starosnoj dobi do 30 godina, no primjećuje se kako su četiri muškarca starija od 30 godina, dok su svega dvije žene starije od 30 godina.

Sljedeće tablica prikazuje podatke o godinama provedenim u braku.

Godine provedene u braku	
<i>Broj godina</i>	<i>Broj parova</i>
Manje od 1 godine	3
1-3	5
4-6	2
7	4

Tablica 3. Godine provedene u braku

Prema podacima o godinama provedenima u braku, rezultati pokazuju kako je gotovo podjednak broj parova u svakom od navedenog ranga, iako se primjećuje da je najviše parova u braku od 1-3 godine te 7 godina. Kasnijom analizom i uspoređivanjem s zavisnim varijablama utvrdit će se postoji li povezanost godina braka s njihovim mišljenjima iz pojedinog područja istraživanja.

Zatim se ispitala obrazovna razina ispitanika. Zasebno muškaraca te zasebno žena iz bračnih zajednica. Sljedeća tablica prikazuje obrazovnu razinu ispitanika.

Obrazovanje ispitanika		
<i>Stupanj obrazovanja</i>	<i>Muškarci</i>	<i>Žene</i>
Nezavršena OŠ	0	0
Završena OŠ	1	1
Srednja stručna sprema	8	7
Više ili visoko obrazovanje	2	4
Magisterij ili doktorat znanosti	3	2

Tablica 4. Obrazovna razina ispitanika

Dobiveni podaci pokazuju podjednaki obrazovni status muškaraca i žena. Nitko od ispitanika nema nezavršenu osnovnu školu. Jedan muškarac i jedna žena imaju završenu samo osnovnu školu, no oni nisu zajedno u bračnoj zajednici. Svaki od njihovih partnera ima stečenu srednju stručnu sprema. Vidljivo je kako najviše ispitanika ima upravo tu razinu obrazovanja, dakle srednju stručnu sprema, dok šestero ispitanika ima više ili visoko obrazovanje te pet ispitanika magisterij ili doktorat znanosti. Uspoređujući te dvije kategorije na temelju spola, može se iščitati da se šest žena nalazi u ove dvije kategorije (više ili visoko, magisterij ili doktorat znanosti), dok se u tim kategorijama nalazi pet muškaraca. Obzirom na veličinu uzorka istraživanja, ovi podaci su i više nego pozitivni i pohvalni. Antoš i sur. (1996) u svojoj knjizi prikazuju dosta poražavajuće podatke o razini obrazovanja Žumberčana. Rezultati njihovog istraživanja govore kako u četvrtini domaćinstava na Žumberku ima poneki član bez školskog obrazovanja (uključujući i predškolsku i školsku djecu). U 78% obitelji netko je završio osnovnu školu, a članove s naobrazbom višom od osnovne nalazi se u 51% domaćinstava. Članovi bez škole su uglavnom stariji ljudi, stoga oni navode kako je glavni izazov motivirati djecu i omogućiti im da nastave školovanje nakon osnovne škole.

Rezultati pokazuju kako svega četiri mlada bračna para žive na Žumberku od djetinjstva oboje, dok su dva para doselila na Žumberak. Kao razlog navode posao, tj. službu Božju. Obzirom da na Žumberku prevladavaju grkokatoličke župe, a grkokatolički svećenici imaju mogućnost sklapanja bračne zajednice prije zaređivanja za svećenika, oni žive sa svojim suprugama i djecom na području Žumberka. Njihov boravak određuje biskup, stoga oni ne mogu utjecati na mjesto boravka. Pet muškaraca i tri žene žive od djetinjstva na Žumberku dok su se njihovi supružnici doselili upravo zbog svog partnera. Podacima se došlo do spoznaje kako su dvije djevojke živjele na Žumberku u djetinjstvu do svoje 10-te godine, a jedna do svoje 19- te godine. Nakon toga su s roditeljima odselile u gradove, a sada se sa supružnicima vratile na Žumberak u svoje rodne kuće. Kao razlog povratka navode osnivanje obitelji, dolazak djeteta za koje je bolje da živi na svježem zraku, u miru i prirodi, a također, navode i kako je život u gradu skuplji pa im se više isplati živjeti na selu.

11.2. Obiteljski kontekst

Od 14 ispitanih bračnih parova, svega dva para još uvijek nemaju djecu, no svakako planiraju u skorijoj budućnosti. Devet parova ima jedno dijete, od toga osmero djece je predškolske dobi, dok jedno dijete ide u prvi razred osnovne škole. Dva bračna para imaju po dvoje djece, od toga troje djece je predškolske dobi, a jedno dijete ide u školu. Samo jedan par ima troje djece i četvrto na putu. Od toga dvoje djece ide u prvi razred osnovne škole, a jedno dijete je predškolske dobi. Autori Berc, Ljubotina i Blažeka (2004) u svom istraživanju o strukturi obitelji u selu i gradu, navode kako je broj djece vrlo važan za strukturu obitelji. Podaci provedenog istraživanja ukazuju kako najveći postotak svih obitelji ima dvoje djece, zatim troje djece, a tek potom dolaze obitelji s jednim djetetom. Ako usporedimo te podatke s našim provedenim istraživanjem rezultati su suprotni. Najviše ispitanih parova ima po jedno dijete, dva para imaju dvoje djece, a tek jedan par ima troje djece. No, isto tako moramo uzeti u obzir da uzorak našeg istraživanja čine mlade obitelji do sedam godina braka, što znači da će se struktura obitelji mijenjati kroz godine.

Ako se povežu ovi podaci s nezavisnim varijablama, dolazimo do spoznaje da dob ispitanika ne utječe na ne/imanje djece. Razlog tog zaključka je sljedeći. Dva bračna para koji još uvijek nemaju djece su u dobi do 30 godina, oba supružnika. Mogli bismo reći kako se radi o zrelom razmišljanju za osnivanje obitelji, no također, dosta bračnih parova je također u dobi do 30

godina i imaju djecu, stoga dob kao nezavisna varijabla u odnosu na ovo pitanje ne pokazuje značajne razlike među ispitanicima.

Nezavisne varijable godine provedene u braku, obrazovanje i zaposlenost također ne pokazuje statistički značajne razlike u odnosu na ne/imanje djece. Kada promatramo varijablu duljina prebivanja na Žumberku, jedan od dva navedena bračna para je doselio na Žumberak tek prije 2 godine, no nismo došli do spoznaje da ta činjenica utječe na neimanje djece. Što se tiče prostornog područja Žumberka nema razlike u ovom području između ispitanika.

Sljedeće područje ispitivanja unutar obiteljskog konteksta je bilo veličina kućanstva te njezine prednosti, odnosno nedostaci. Od 14 ispitanih mladih obitelji, pola njih, tj. sedam ih živi u proširenoj obitelji, a sedam u nuklearnoj obitelji. I jedni i drugi navode većinom prednosti i jednog i drugog oblika i načina življenja, dok je zabilježen tek jedan nedostatak života u proširenoj obitelji.

Nuklearna obitelj:

Prednosti:

- svatko želi živjeti sam sa svojom obitelji
- nitko ti se ne miješa u život, nema sukoba
- imaš svoju slobodu, svoj ritam
- ne bi voljeli dijeliti obiteljsku intimu sa drugima
- odgajaš dijete onako kako misliš da je pravilno
- stvaramo svoju obitelj

Proširena obitelj:

Prednosti:

- važno je da djeca žive sa bakom i djedom
- dok dođemo sa posla nam je skuhan ručak
- čuvaju nam djecu dok smo na poslu
- imaju više iskustva- savjetuju nas i pomažu nam oko djeteta
- pomažu nam oko poljoprivrede

Nedostatak:

- ponekad je dobro biti sam, a nemaš gdje

Prema podacima istraživanja autora Berc, Ljubotina i Blažeka (2004) ispostavilo se kako djedove i bake ima najviše seoskih obitelji te navode kako činjenica što članovi šire obitelji žive s nuklearnom, najčešće u selu, potvrđuje zadržavanje tradicionalnih oblika života. No, vidljivo je kako se rezultati ovog istraživanja ne poklapaju s našim dobivenim rezultatima, jer je jednak broj nuklearnih i proširenih obitelji unutar uzorka. Stoga se takvi zaključci ne mogu generalno primjenjivati na naše dobivene rezultate.

Na pitanje koliko vremena provode kao obitelj zajedno, odgovori su različiti, pogotovo u dijelu koji se odnosi na vrijeme provedeno sa djecom. Unutar ovog područja se vidi velika povezanost s nezavisnom varijablom zaposlenosti. Slijedi pregled najučestalijih odgovora na pitanje koliko vremena provode zajedno kao obitelj, te koliko pojedinačno očevi i majke provode vremena sa svojim djetetom.

Zajedno kao obitelj provodimo vremena:

- Samo smo vikendom zajedno (1)
- Vikendom svaka 3-4 tjedna (1)
- Jako malo ovisi o smjenama na poslu i vikendom (1)
- U zimskom periodu više, u ljetnom manje zbog posla (1)
- Kad ne radimo uvijek smo svi zajedno (1)
- Preko tjedna samo navečer i vikendom (2)
- Vikendom (2)
- Preko tjedna popodne i vikendom (2)
- 24 sata zajedno (3)

Kao otac, sa djetetom provodim vremena:

- navečer i vikendom (1)
- vikendom svaka 3-4 tjedna (1)
- ako sam na poslu ujutro onda sam popodne sa djetetom i vikendima (1)
- vikendom (1)
- u zimi više, u ljeti manje jer radim dva posla (1)
- 24 sata (2)
- pola dana i vikendom (4)

Kao majka sa djetetom provodim vremena:

- ako sam na poslu ujutro onda sam popodne sa djetetom i vikendima (1)
- vikendom jer studiram (1)
- pola dana i vikendom (4)
- 24 sata (5)

Majke koje su 24 sata sa djetetom su većinom nezaposlene i kod kuće su kako bi čuvale djecu. Vidljivo je iz podataka da očevi puno manje vremena provode s djecom zbog različitih obaveza i posla. Jedan otac svoje dijete vidi svega jednom u mjesec dana zbog terenskog rada. Ostali popodne i vikendom ili čak samo navečer i vikendom. Možemo zaključiti da je odgoj djece uvelike na majkama koje više vremena provode s djecom. Istraživanje autora Blažeka, Janković i Ljubotina (2004) je obuhvatilo područje procjene odnosa roditelja i djece u odnosu na veličinu naselja u kojem žive. Rezultati su pokazali da zadovoljstvo s emocionalnom povezanošću s djecom izražava najviše roditelja u malim i srednjim gradovima, zatim slijede roditelji u velikim gradovima, a tek onda u selima. Iako se u našem istraživanju nije ispitala konkretno emocionalna povezanost, samo vrijeme provedeno s roditeljima je isto tako relevantan podatak povezanosti s njima samima. Činjenica je da postoje različiti obrasci funkcioniranja obitelji u ruralnim područjima, zbog čega su roditelji na selu manje spremni na otvoreni razgovor s djecom.

Obzirom da obiteljski kontekst uključuje odnose sa članovima šire obitelji, jedan dio ispitivanja je obuhvatio i uključenost djedova i baka u odgoj djece.

Većina ispitanika navodi kako su bake i djedovi uključeni u odgoj djeteta. Dvoje parova navodi kako nisu uključeni, jedni navode da nemaju prilike, dok drugi navode da ne bi ni htjeli da jesu, već tu dužnost obavljaju pradjed i prabaka koji su maksimalno uključeni u odgoj djeteta. Troje parova navodi negativan aspekt uključenosti u odgoj, a to su: previše razmaze djecu, jedni nikako nisu uključeni, a jedni nemaju prilike za to pa ispitanici navode da takva situacija ima svoje prednosti i nedostatke.

„Malo su ju bake i djedovi više razmazili, ali moraju biti uključeni. Imaju više iskustva, pogotovo tipa kad ti je dijete bolesno, onda ti puno znači kad imaš nekoga za pitati starijeg.“

„Pa zašto ne, neće ništa krivo naučiti, a s druge strane to njih usređuje. To je ono prvi razlog. Ja vidim njezini su daleko, moji stvarno mogu doći kad god požele. A njezini su daleko i vidim da kad su zajedno žele svaku minutu provesti zajedno.“

Obiteljski kontekst je vrlo važno područje ovog istraživanja. Na njega će se nadovezivati pitanja i odgovori iz nadolazećih područja ispitivanja.

11.3. Zaposlenje

Područje zaposlenja je obuhvatilo pitanja o ne/zaposlenosti ispitanika, o radnom mjestu, problemima s pronalaskom posla te Žumberkom kao mogućim mjestom za pronalazak posla. Prvo pitanje se odnosilo na to, jesu li ispitanici u radnom odnosu ili ne. Dobiveni podaci ukazuju kako su svi muškarci u ispitanim obiteljima zaposleni, dok je svega pola, dakle sedam od četrnaest žena zaposleno. Također, svih sedam nezaposlenih žena su u dobi do 30 godina. Sljedeća tablica prikazuje podatke prema različitim prostornim područjima Žumberka, gdje su ispitanici zaposleni i koliko im je radno mjesto udaljeno od mjesta prebivališta.

Mjesto zaposlenja te udaljenost radnog mjesta od mjesta prebivališta		
<i>Prostorno područje Žumberka u kojem obitelj ima prebivalište:</i>	<i>Mjesto zaposlenja:</i>	<i>Udaljenost mjesta prebivališta i zaposlenja (km):</i>
Krašićki dio	Župa (po zanimanju svećenik)	0
	Draganići	10
Općina Žumberak	OPG- samozaposlen	0
	Župa (po zanimanju svećenik)	0
	Krašić	12
	Metlika (Slovenija)	25
	Jastrebarsko	26-32
	Zagreb	70
Ozaljski dio	Terenski po cijeloj Hrvatskoj	- ¹
	Župa (svećenik po zanimanju)	0
	Metlika (Slovenija)	6-10

¹ Zbog terenskog rada, tj. česte promjene mjesta rada, ne može se utvrditi udaljenost u kilometrima.

	Radatovići	13
	Kamanje	15
	Gradac (Slovenija)	17
	Prekrižje	20
	Ozalj	25
	Novo mesto (Slovenija)	25
	Karlovac	25

Tablica 5. Mjesto zaposlenja te udaljenost radnog mjesta od mjesta prebivališta

Prema dobivenim podacima, vidljivo je kako svaki dio Žumberka naginje prema određenim mjestima kada govorimo o zaposlenju. Obitelj iz krašićkog dijela Žumberka nema uopće problema s udaljenosti do radnog mjesta. No kada pogledamo rezultate za općinu Žumberak te izostavimo samozaposlenog ispitanika, ostali su zaposleni u Krašiću, Jastrebarskom, Zagrebu te jedan ispitanik u Metlici. Osim Krašića koji je u relativnoj blizini (12 km), ostali ispitanici putuju na posao u od 30-tak km udaljeno Jastrebarsko i Metliku pa sve do čak 70 km udaljeni Zagreb. Ozaljski dio Žumberka vidljivo naginje Sloveniji i ozaljskoj strani pa čak i Karlovcu. Blizina Slovenije je ovdje neminovan faktor u procesu zaposlenja. Stoga se kao mjesta zaposlenja spominju čak tri mjesta u Sloveniji: Metlika, Gradac i Novo mesto, što potvrđuje i istraživanje autorice Štambuk (2011) koja navodi kako zona naselja najbliža slovenskoj granici, a to je upravo ozaljska zona, pokazuje najveći udio zaposlenih u inozemstvu, što upućuje na zapošljavanje stanovništva u tvornicama u blizini Metlike i Novog mesta. No neki ispitanici navode kako putuju i u 20 km udaljeno Prekrižje, 25 km udaljeni Ozalj ili čak 25 km udaljeni Karlovac. Ovdje svakako treba napomenuti kako je svako pojedino mjesto različito udaljeno iz različitih mjesta prebivališta. Važno je spomenuti kako je jedan ispitanik zaposlen u 13 km udaljenim Radatovićima (firma Polira), u jednoj od dvije firme koje još uvijek rade na Žumberku. Obzirom na ceste i uvjete, do radnog mjesta se putuje od pola sata do sat vremena. Rezultati istraživanja Berc, Ljubotina i Blažeka (2004) ukazuju kako najviše vremena od kuće do radnog mjesta potroše ljudi sa sela, što se poklapa s rezultatima našeg istraživanja.

Problem s pronalaskom posla je imalo svega pet od četrnaest muških ispitanika. Kao razlog navode, da jednostavno nema posla, bez obzira što nisu izbirljivi po tom pitanju. Dok je sedam od četrnaest ispitanica imalo ili ima problema s pronalaskom posla. Dvije nezaposlene ispitanice navode kako ni ne traže posao trenutno, jer im se više isplati biti s djecom kod kuće, jedna ispitanica još uvijek studira, dok druge kao razlog navode kako nema posla, ili nemaju vozačku pa im to otežava zaposlenje.

„ Nisam zaposlena zato što ne možeš naći posao ni u gradu, a kamoli ovdje. Čak sam bila u Ozlju na nekoliko razgovora, tu bliže ni nema. I mislim da sam im predaleko, da bi me opće uzeli u obzir. Jer kažu da super nam odgovarate, ušli ste u uži krug i nikad me više nisu nazvali. Moraju mi platiti prijevoz i to je predaleko.“

„Nemoj me ni pitati, dvije, dvije i pol godine traženja posla, od nažalost položaja di se nalazimo pa nemaš baš ni nekog izbora. Znači odlučiti se na nešto i otići nekud onda nisi svoj na svojem, a pitanje kolike su plaće, ali jest da sam pokušavao sve živo i od onog di se traži niži stupanj obrazovanja, od ne znam, mogao bi biti neki najobičniji radnik do ne znam kakvog uredskog čovjeka, ali na žalost dugo je trajalo, dvije i pol godine. I bojim se da će tako biti svima jer smo tu di jesmo.“

Ispitanike se pitalo smatraju li da na Žumberku imaju mogućnosti za zaposlenje. Većina ispitanika navodi kako nema te mogućnosti nigdje na Žumberku, dok neki vide mogućnost u pokretanju turizma ili OPG-ova pa u vidu toga kao samozaposlenje. Dva ispitanika navode firmu Polira d.o.o. iz Radatovića kao jedinu mogućnost. Iako ona ima jako malo zaposlenih s tendencijom još većeg smanjenja radnika u budućnosti, stoga je relativno, koliko je to mjesto zaista mogućnost za zaposlenje.

Život na selu se uvijek veže uz neke tipične seoske poslove. Pitali smo ispitanike bave li se tipičnim seoskim poslovima i koji su to poslovi? Opterećuju li ih značajno i koliko im vremena oduzimaju? Sljedeća tablica prikazuje rezultate analize dobivenih podataka:

Seoski poslovi kojima se bave mlade obitelji na Žumberku							
<i>Vrsta posla</i>	Uzgoj domaćih životinja (krave, svinje, ovce, kokoši, purice, zečevi)	Poljoprivreda (kukuruz, krumpir, vrt za vlastite potrebe)	Vinogradarstvo i voćarstvo	Šumarstvo	Pčelarstvo	Uzgoj lavande	Ne bavimo se seoskim poslovima
<i>Broj obitelji koje se bave tom vrstom posla</i>	10	10	5	2	1	1	1

Tablica 6. Seoski poslovi kojima se bave mlade obitelji na Žumberku

Podaci iz tablice ukazuju na činjenicu kako se najviše obitelji bavi uzgojem domaćih životinja kao što su: krave, svinje, ovce, kokoši, purice, zečevi i koze te poljoprivredom. Žumberak je poljoprivredno područje s prevladavajućim malim obiteljskim gospodarstvima te je poznat po samoopkrbnim kućanstvima, tj. poljoprivredom na malo za vlastite potrebe (Štambuk, 1995). Upravo to navode i ispitanici. Sadi se kukuruz, krumpir, grah i vrt sa svime po malo za svakodnevnu, vlastitu upotrebu. Također, Žumberak je poznat vinogradarski i voćarski kraj pa ne čudi da se obitelji bave i tom vrstom djelatnosti. Isto tako, potrebno je spomenuti i one koji se bave dodatnim stvarima kao što su pčelarstvo i uzgoj lavande, što je za svaku pohvalu jer prodaja proizvoda može biti izvor dodatne zarade. No, vidimo kako postoji i obitelj koja se ne bavi seoskim poslovima niti ne planira u budućnosti.

Zanimljiva su razilaženja u mišljenjima oko toga koliko ih ti poslovi opterećuju te koliko im oduzimaju vremena. Neki ispitanici navode kako im ti poslovi oduzimaju puno vremena, ali ih ne opterećuju, neke značajno opterećuju, a nekima je to gušt. No, nerijetko se pojavi izjava ispitanika kako im je sve to naporno uz stalni posao koji imaju. Problem seoskog života je upravo dvostruko radno vrijeme, koje je odbijajući faktor za mlade ljude i odvlači ih od života na selu.

„Ponekad je uz posao naporno, ali da nas to toliko opterećuje vjerojatno bi zanemarili te poslove, ali pošto još uvijek radimo nije.“

„Pa uzimaju vremena, ali ne opterećuju, to nam je od koristi. Sve što posijemo ne treba kupiti.“

„Uzima puno vremena jer se bavimo stočarstvom. S jedne strane je prednost vlastitog posla što si određuješ sam kad ćeš početi raditi i koliko ćeš raditi, a s druge strane je mana što je to posao od 0-24. Nije kao klasični poslovi odraditi svojih osam-deset sati i slobodan si.“

„To nema ko neko u gradu, meni je sad serija pa ću si sjesti i pogledati. Evo mi smo danas budni od pet ujutro i non stop se radi. U tjednu se suprug i ja ustajemo u 4 sata da bi nahranili životinje, skuhalo ručak i pripremili djeci sve za školu.“

11.4. Odgojno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene institucije

Četvrto područje istraživanja se odnosilo na dostupnost različitih ustanova kao što su odgojno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene. Prva stavka su bile odgojno-obrazovne. Ispitala se blizina prve osnovne, prve srednje škole te prvog najbližeg vrtića. U sljedećoj tablici su vidljivi dobiveni podaci.

Blizina odgojno-obrazovnih ustanova²						
Prostorno područje Žumberka	Vrtić	km	Osnovna škola	km	Srednja škola	km
Krašićki dio	Krašić	4	Krašić	2	Jastrebarsko	15
Ozaljski dio	Metlika	6-8	Suhor	2 i pol	Novo mesto	25
	Ozalj	10-25	Metlika	6	Črnomelj	25-35
	Žakanje	15-35	Žakanje	15-35	Karlovac	25-50

² Podaci iskazani u kilometrima od-do su iz razloga, što se radi o različitim mjestima prebivališta pa je ujedno i različita udaljenost do navedenih institucija

			Vivodina 1.- 4. razreda	3		
			Ozalj 5.-8. razreda	10		
Općina Žumberak	Krašić	12-15	Kostanjevac 1.-4. razreda	1-5-12	Jastrebarsko	25-32
			Krašić 5.-8. razreda	12-16-23		

Tablica 7. Blizina odgojno-obrazovnih ustanova

Najprije će se analizirati blizina vrtića obzirom da su oni prve odgojno-obrazovne ustanove koje djeca mogu pohađati. Ispitanici iz krašićkog dijela Žumberka te iz same općine Žumberak kao najbliži vrtić navode privatni vrtić u Krašiću. Upravo zbog različitih poteškoća koje navode kod smještaja u ovaj vrtić nijedno dijete od ispitanika ga ne pohađa. Navode se različiti razlozi. Prvi razlog je previsoka cijena, kako je navela jedna ispitanica- 1600 kn po djetetu. Drugi razlog je premali kapacitet pa je teško upasti te udaljenost od 12-15 km, ovisno o mjestu prebivališta. Jedna ispitanica navodi i loša iskustva stečena od prije kad joj je dvoje djece pohađalo taj vrtić.

„Djeca su išla u Krašić u vrtić. S time da je to privatni vrtić, znači ako se dijete slučajno upišilo, kako i ne bi ovaj se tek odvikavao. Mi smo dobili doma spakiranu posteljinu, koju smo morali oprati lijepo i tako.“

„Cijena za vrtić nam je bila 1600 kn po djetetu. Nakon što smo izvršili pritisak na općinu, sufinancirali su nam 45 %, a mi smo plaćali 880 kuna po djetetu, a išlo ih je dvoje. Za razliku recimo u Zagrebu gdje je do 3 godine vrtić po 200 kuna, mi smo plaćali u Krašiću 880 kuna.“

Ispitanici iz ozaljskog dijela Žumberka navode više mogućnosti za pohađanje vrtića, a to su vrtić u Metliki, Žakanju i Ozlju. Obzirom da se radi o velikim udaljenostima, jako malo djece ih zaista pohađa. Jedna ispitanica je navela kako trenutno svoje dijete vozi u vrtić u Krašiću jer u Ozlju nije bilo mjesta, ali su zato dobili vrtić u Ozlju za sljedeću godinu te svega jedno dijete ide u vrtić u Metliki, jer roditelji naginju više ka Sloveniji.

„Ozalj, znači isto 10 km. U Kamanju se tek gradi, a ja nju vozim u Krašić jer u Ozlju trenutno nema mjesta.“

Situacija sa dostupnošću škola se nešto razlikuje. Analiza podataka o blizini osnovnih škola je pokazala sljedeće. Obitelji iz Krašića je svakako najbliža osnovna škola, upravo škola u Krašiću i ona je relativno blizu, udaljena svega 2 km. No djeca iz općine Žumberak, imaju mogućnost pohađanja područne škole Kostanjevac od 1. do 4. razreda. Udaljenost je različita ponovno, ovisi o mjestu stanovanja pa je tako nekim ispitanicima udaljenost do škole na Kostanjevcu 1 km, nekima 5 km, a nekima i 12 km. Od 5. do 8. razreda djeca idu u Osnovnu školu Krašić koja im je udaljena od 12 do 16, a nekima i 23 km. Potrebno je naglasiti kako se općina pobrinula za prijevoz djece do škole. Ozaljski dio Žumberka ima više mogućnosti osnovnog obrazovanja. Neki ispitanici naginju više ka Sloveniji pa im djeca i pohađaju školu u Sloveniji, u mjestima Suhor (2 i pol km) i Metlika (6 km). Obzirom da žive na samoj granici Hrvatske i Slovenije, školski kombi im doveze djecu kući. Zatim djeca iz sela Kašt i Radatovići pohađaju školu u Žakanju, a njih vozi školski kombi. Udaljenost Radatovića je jako velika i trenutno se oni nalaze u najtežoj poziciji za obrazovanje, ali i za ostale aspekte života. Tako je djeci iz Kašta, škola udaljena 15 km, a djeci iz Radatovića 35 km. No, obzirom na postignuti sporazum između Hrvatske i Slovenije, učenici se prevoze preko Slovenije kako bi skratili put.

„Mi smo nepovezani sa bilo kojim dijelom svijeta, pogotovo ovaj tu dio Radatovića. Tu kao prvo ne možeš doć usput. Tu baš moraš doć. Kao drugo, svako tko bi se mislio zadržati negdje u Žumberku, zadržat će se tamo di ima barem restoran, poštu, hitnu, nešto. A tu doslovno nemaš ništa. Nemaš ni benzinsku ni ništa. Znači kao takav kraj je baš bez perspektive, ali možda.“

„ Naše dijete putuje dosta dugo u školu zato jer kruže, neđu direkt u školu, nego kupe još u drugom dijelu Žumberka, tj. mjesto Radatovići pa kruže preko Slovenije, jedan dio Brezovice obuhvaćaju. Onaj dio prema Novom mestu do Metlike, tako da mu put traje 45 minuta. Inače kad bi išao direkt, trajao bi nekih 15-20 minuta. “

Djeca iz sela Dojutrovnica pa do vivodinskog kraja od 1. do 4. razreda idu u Područnu školu Vivodina, a nakon toga se u više razrede osnovne škole zapućuju u 10 km udaljeni Ozalj. U istraživanju koje je provela autorica Štambuk (1996), stanovnici Žumberka su napomenuli kako je vrlo važno za budućnost održavati mrežu osnovnih škola. Tada su bile otvorene četiri četverogodišnje škole na Žumberku, a danas su samo dvije. Podaci su zaista poražavajući.

Srednje škole su naravno najteža i najudaljenija točka za stanovnike Žumberka. Ispitanici iz krašićkog dijela Žumberka i općine Žumberak navode grad Jastrebarsko kao mjesto za pohađanje srednje škole. Ono je za neke ispitanike udaljeno 15 km, što ne predstavlja neku veliku udaljenost, a za neke ispitanike koji se nalaze u samoj općini Žumberak ta udaljenost je nešto veća, odnosno od 25 do 32 km. Ispitanici navode kako im u dijelu oko prijevoza opet pomaže općina, obzirom da nema dovoljnih prijevoznih linija sa Žumberka.

„Općina uskače za srednjoškolce s obzirom da nemaju povezano kad na primjer idu u školu popodne. Tu se javio problem zato što im treba linija koja bi ih otpeljala do najbližih autobusa u Pribiću. Znači autobusi koji idu za Zagreb ili Jasku, uopće nije bitno, treba doći dolje do Pribića. Onda općina skuplja u 11 da bi došli do 12 sati u Pribić, znači za smjer Karlovac, Zagreb ili Jaska; a i popodne, tj. navečer ih u 20 sati kupi i raspeljava do domova.,,

Ispitanici iz ozaljskog dijela Žumberka navode kako su im u Sloveniji najbliža mjesta Novo mesto (25 km), Črnomelj (25-35 km), a djeci koja će srednju školu pohađati u Hrvatskoj najbliži je Karlovac, koji je udaljen od 25 do 50 km, ovisno o mjestu stanovanja. Zbog vrlo velike udaljenosti, roditelji se nerijetko odlučuju za smještaj djece u učenički dom u Karlovcu, jer je gotovo nemoguća opcija svakodnevnog putovanja prvenstveno za udaljenija sela ozaljskog dijela kao što su Kašt i Radatovići. Prvi najbliži prijevoz za srednjoškolce je

autobus koji polazi iz 15-35 km udaljenog Žakanja ili vlak koji polazi za Karlovac iz 15-25 km udaljenog Kamanja, a do tih stanica su djeca ovisna o prijevozu i mogućnostima roditelja.

Sljedeće pitanje je glasilo: „Ukoliko radite tko Vam čuva djecu za to vrijeme?“. Odgovori su različiti: u četiri slučaja radi se o nezaposlenim majkama koje ujedno zbog čuvanja djece i ne traže posao, jer im se više isplati biti kod kuće nego plaćati vrtić. Također, u dva slučaja se navode očevi koji su po zanimanju svećenici pa su veći dio vremena kod kuće sa djecom. Četiri para navode kako im djecu čuvaju bake i djedovi. Kod jednog para, supruga studira pa baka i djed čuvaju dijete cijeli tjedan. Jedna obitelj navodi kako im dvoje djece ide u školu, a treće dijete predškolske dobi čuva susjeda dok su oni na poslu. Svega dvoje djece ide u vrtić. Možemo zaključiti da se djeca povjeravaju najbližim članovima obitelji, djedovima i bakama, dok su plaćene dadilje nepoznat pojam.

Dostupnost socijalnih ustanova je također vrlo bitno područje istraživanja. Na pitanje ima li na Žumberku mogućnosti za smještaj starijih osoba u Domove za starije i nemoćne osobe, ispitanici su davali vrlo slične odgovore, što i ne čudi, obzirom da je takvih institucija vrlo malo. Navođene institucije su sljedeće

Udomiteljstva

- Drašći vrh (navode 4 ispitanika)
- Stojavnice (navode 2 ispitanika)
- Hodinci (navodi 1 ispitanik)

Domovi za starije i nemoćne osobe

- Dom za starije osobe „Viktorovski“ - Vivodina (navodi 6 ispitanika)
- Dom za starije osobe „Vila Eden“ - Kostanjevac (navodi 5 ispitanika)
- Nema ovdje nigdje (navode 2 ispitanika)

Domovi za starije i nemoćne osobe koji se ne nalaze na Žumberku, ali osobe sa Žumberka su smještene u njima pa ih samim time ispitanici prepoznaju i navode:

- Dom za starije i nemoćne osobe u Krašiću (navode 3 ispitanika)
- Dom za starije i nemoćne osobe u Pribiću (navode 2 ispitanika)
- Dom za starije i nemoćne osobe u Brezariću (navodi 1 ispitanik)

Iz pregleda dobivenih podataka, vidljivo je kako ispitanici najviše navode Dom za starije i nemoćne osobe Viktorovski u Vivodini koji se nalazi u ozaljskom dijelu Žumberka te Dom za starije i nemoćne osobe „Vila Eden“ u Kostanjevcu koji se nalazi u općini Žumberak. Ispitanici većinom navode kako nemaju potrebe za smještajem starijih osoba iz svojih obitelji u takve ustanove. Nadovezujući se na dobivene rezultate, autori Berc, Ljubotina i Blažeka (2004) u svom istraživanju također navode kako obitelji u seoskim sredinama češće uzdržavaju starije i nemoćne roditelje nego u gradovima. U gradovima u slučaju bolesti i duboke starosti većina nastoji smjestiti ih u ustanove za stare osobe koje su gradskim stanovnicima dostupnije nego one u manjim sredinama. Veći problem su stariji ljudi koji žive sami, a nemaju mogućnosti za smještaj u Dom za starije i nemoćne osobe, prema odgovorima ispitanika, oni su najčešće prepušteni sami sebi na milost i nemilost. Ponekad se o njima brinu susjedi, ako ih uopće i ima u mjestu gdje žive. Neki ispitanici Žumberak vide kao odlično mjesto za smještaj starijih osoba, zbog prirode, mira, tišine i još mnogih drugih kvaliteta. O mišljenjima ispitanika, najbolje svjedoče njihovi izvorni odgovori.

„Pa prepušteni su sami sebi na milost i nemilost. Mi smo imali neke koje smo obilazili kojima doslovno nitko ne dođe nikad. I šta ćeš tako da doslovno su prepušteni na milost možda susjeda ako ih ima.“

„ Bit će još malo potrebe za takvim oblikom skrbi. Deda si je zaradio penziju da si plati, a babu ćemo već nekako. Budemo vidli kako budemo.“

„ Ima i mislim da ih ima još uvijek premalo koliko bi ih moglo biti zato što je Žumberak pun napuštenih kuća i na žalost moramo reći da je to možda trenutno i jedina prava poslovna prilika bilo kome ulagati u te neke kućice. Ne vidim razloga zašto ne bi tako neka gospođa ili gospodin iz Zagreba došli ovdje na Žumberak u tako neku sredinu.“

„ Ima ali nedovoljno. Ima ljudi koji traže, a ne mogu dobiti. Na žalost su sami i rijetko tko brine o njima. Brine netko od mještana, a većinom ljudi koji su stari, brine netko od njihovih, djeca, tko živi u bližim gradovima, pa ih posjećuju nekoliko puta tjedno.“

Sljedeće područje ispitivanja je bilo dostupnost, tj. blizina kulturnih ustanova poput kazališta, kulturnih domova, muzeja i sl. Ovdje je svakako bila presudna nezavisna varijabla obrazovanja ispitanika. Obrazovaniji ispitanici su vidljivo kulturno obrazovaniji i vide veći problem u velikoj udaljenosti kulturnih ustanova od mjesta stanovanja. Nerijetko su i navodili kako im to kao akademskim građanima predstavlja veliki problem te vide kako većina ljudi ne mari za kulturnu uzdignutost. Autori Žutinić i sur. (2010) također navode kako mladi iz ruralnih sredina koji razmišljaju o odlasku, kao jedan od razloga navode skromnu ponudu zabavnih i kulturnih sadržaja.

„Osjeti se u mentalitetu ljudi da su za neke stvari baš uskraćeni i to se baš osjeti.“

„Pa meni predstavlja problem jer je sve u Karlovcu, a ja sam takva osoba da mi kazalište za ić nešto posebno. Nekome je draži odlazak u kino, meni je draži odlazak u kazalište.“

„Nama je bitno i je problem jer smo i muž i ja akademski građani. Mi smo bili klince vodili u Lisinski na neki dječji Božićni koncert, ali to je za nas pothvat. Znači dok mi dođemo do Zagreba, djeca su već gladna, sad im morate najprije kupiti jesti, sad odite kupiti ulaznice, mislim to je zbilja nama pothvat.“

Obzirom na prostorno područje Žumberka, u ovom aspektu kao i u ostalima vidljiva je usmjerenost na veće gradove.

Sljedeća tablica prikazuje blizinu kulturnih ustanova, obzirom na prostorno područje Žumberka u kojem ispitanici žive.

Udaljenost kulturnih ustanova		
<i>Prostorno područje</i> <i>Žumberka</i>	<i>Mjesto</i>	<i>Udaljenost (km)</i>
Krašićki dio	Jastrebarsko	15
	Karlovac	20
Ozaljski dio	Metlika (Slovenija)	7
	Novo mesto (Slovenija)	25
	Radatovići	0 (ispitanici koji su naveli žive u tom području)
	Ozalj	25
	Karlovac	40
	Zagreb	70
Općina Žumberak	Sošice	0 (ispitanici koji su naveli žive u tom području)
	Jastrebarsko	30
	Karlovac	30
	Zagreb	70

Tablica 8. Udaljenost kulturnih ustanova

Ponovno se pokazalo kako se većina kulturnih ustanova nalazi upravo u velikim gradovima poput Jastrebarskog, Karlovca i Zagreba te Novog mesta u Sloveniji. Neke od najučestalije navođenih kulturnih ustanova su muzej u Starom gradu Ozlju, kazalište Zorin dom u Karlovcu, muzej u Jastrebarskom te kino u Zagrebu. Tek po jedan ispitanik je spomenuo etno zbirku u Radatovićima i Etnološki muzej sestara Bazilijanki u Sošicama.

Zdravstvene ustanove su u životu čovjeka vrlo bitan aspekt stoga njihova blizina ponekad ima presudnu ulogu u određivanju mjesta življenja. Upravo je udaljenost zdravstvenih ustanova bila jedno od područja istraživanja. U sljedećoj tablici je prikazana blizina navedenih ustanova prema prostornim područjima Žumberka

Dostupnost zdravstvenih ustanova		
<i>Prostorno područje Žumberka</i>	<i>Liječnik</i>	<i>Dom zdravlja (hitna pomoć)</i>
Kraškički dio	Krašić (5 km)	nema podataka
Ozaljski dio	Metlika (6 km)	Metlika (6 km)
	Žakanje (15 km)	-
	Kamanje (15 km)	-
	Ozalj (25 km)	Ozalj (25 km)
Općina Žumberak	Kostanjevac (1-5 km)	-
	Krašić (15 km)	-
	Jastrebarsko (30 km)	Jastrebarsko (30 km)

Tablica 9. Dostupnost zdravstvenih ustanova

Ispitanici iz kraškičkog dijela Žumberka navode kako imaju liječnika i zubara u Krašiću te da doktorica i patronažna sestra idu redovito u kućne posjete, stoga su jako zadovoljni zdravstvenim uslugama. Kod ozaljskog dijela Žumberka ispitanici navode više mogućnosti. Oni koji gravitiraju prema Sloveniji imaju svog liječnika u Metliki, no napominju kako je pedijatar tek u Črnomlju što je malo daleko. Ostali imaju liječnika u Žakanju, Kamanju ili Ozlju, dok je Dom zdravlja samo u Ozlju. Pedijatar je u ovom slučaju tek u Karlovcu koji je udaljen 40 km i predstavlja veliki problem mladim mamama. Najveći problem je hitna pomoć, koja je maksimalno smanjena i jedno vozilo pokriva veliko područje Ozlja, Žakanja i Kamanja pa se na žalost ponekad djeluje prema prioritetu, a vremenski je potrebno i do sat vremena da vozilo hitne pomoći dođe iz Ozlja na Žumberak. Ispitanici općine Žumberak

imaju liječnika na Kostanjevcu, no obzirom da on ne prima djecu, njih je potrebno voziti u Krašić. Dom zdravlja i hitna pomoć se nalaze u Jastrebarskom te ispitanici navode kako vozilu hitne pomoći također treba i do sat vremena da dođe iz Jastrebarskog na Žumberak što im predstavlja veliki problem. Kako većina ispitanika navodi, općenito na Žumberku je obzirom na dostupnost zdravstvenih ustanova najteže biti starija osoba ili trudnica. Slične podatke navodi i autorica Žutinić i sur. (2010) u svom istraživanju, gdje su ispitanici mrežu zdravstvenih ustanova procijenili vrlo lošom. Potrebno je napomenuti kako su u najlošijem položaju bili Radatovići gdje je vozilu hitne pomoći trebalo puno više od sat vremena da dođe. No sporazumom dviju država, Hrvatske i Slovenije, vozilo hitne pomoći smije preko malograničnog prijelaza, tj. preko Slovenije, što uvelike skraćuje put a time i vrijeme dolaska.

„Hitna je prva Ozalj i to treba čekati na nju do sat vremena da dođu.“

„Imaju jednu hitnu na raspolaganju za taj cijeli dio Žumberka, Žakanja i Kamanja i onda odlučuju koji je hitniji, tamo šalju.“

„Znate što kad se recimo dogodi da baki dođe slabo i treba doći hitna, ajme majko mila dok dođe hitna. Prvo sad trebate zvati 112, znači Zagreb, dok se to spoji, pa dok vi njemu sve istalambate sve što je njoj, pa stalno ispituje kakvo je stanje. Sve te procedure pa dok dojave u Jasku i onda Vam tek hitna iz Jaske dođe. Vi ju možda ni nemate na raspolaganju, to se zna čekati, onda molite Boga da dođu, da žena ne umre. A sat vremena ih nema, još po tim zavojima.“

11.5. Opskrba, administrativne ustanove i javni prijevoz

Sljedeće područje ispitivanja su bili dostupnost opskrbnih i administrativnih ustanova te javnog prijevoza. Iako su ispitanici već iz prethodnih odgovora vrlo jasno dali naznačiti kojim gradskim središtima naginju, pitali smo ih koliko su udaljeni od prvog većeg gradskog središta te da li im to predstavlja problem. Obitelj iz krašićkog dijela izjavljuje kako im je najbliže Jastrebarsko (15 km) te da im to ne predstavlja nikakav problem, već im je poprilično blizu. Ispitanici iz ozaljskog dijela Žumberka su se kao i u prethodnim odgovorima orijentirali na Hrvatsku i Sloveniju. O tome govori i istraživanje autorica Popović, Radeljak (2011), tj. o razvojnim problemima pograničnog dijela Žumberka. Autorice u svom istraživanju spominju kako je blizina državne granice utjecala na ozaljsku zonu Žumberka, jer

blizina granice otvara mogućnosti transgraničnih cirkulacija radi zadovoljavanja osnovnih životnih funkcija, upravo zato što su pojedini slovenski centri poput Metlike dostupniji od nekih hrvatskih centara. Kao prvo veće gradsko središte u Sloveniji, ispitanici u našem istraživanju spominju Metliku (7 km) te općenito naglašavaju prednost zbog blizine Slovenije, dok u Hrvatskoj navode Karlovac (40 km), Jastrebarsko (40 km), Zagreb (70 km) te Ozalj (25 km), iako me većina ispitanika pitala smatra li se Ozalj gradom, jer ionako za sve veće stvari moraju ići u Karlovac. Kao problem s udaljenosti se navodi razlog da se mora svakodnevno putovati, što nije malo bliže, što za većinu osnovnih stvari moraš u grad i sl.

„Na primjer sad za dijete moram ići kupiti šlapice, to nemaš nigdje nego moram baš u Karlovac i to mi predstavlja veliki problem.“

„S jedne strane je problem zbog djece, bar neka dešavanja, a tu nema djece, jedno-dvoje. Problem je zbog djeteta, za bilo koju izvanrednu aktivnost, bilo od sporta, npr. nogometa treba ići u Ozalj na trening, a za neke i u Karlovac, što je skoro 50 km u jednom smjeru.“

„A Karlovac, Ozalj ni nije neki grad. Ozalj se vodi pod grad, a sve moraš u Karlovcu obaviti.“

„Pa ne znam što bih nazvao većim gradskim središtem. Trenutna situacija je takva, da je ovdje jedini način da dođeš ovim cestama do Slovenije, da imaš razlog kao zemljište u najmu ili vlasništvu. I ta opcija onemogućava da vi u bilo koju svrhu koristite propusnicu. Tehnički tebi je zabranjen pristup u veće središte u Sloveniji, odnosno ako iskoristiš to, to ti je krivotvorenje. Tak da onda u principu ideš okolo naokolo, pa na Ostriž, za to vrijeme si već mogao stići u Jasku.“ (problem položaja Radatovića)

Problem o kojem govori ispitanik iz Radatovića, prikazan u prethodnom citatu, opisan je u istraživanju autorica Popović, Radeljak (2011). One opisuju kako je osim pograničnih propusnica, za lokalno stanovništvo pograničnog pojasa važan i poljoprivredni uložak, koji omogućava njegovom imatelju da prelazi granicu na graničnim prijelazima te na ostalim mjestima koji su upisani u njemu. Upravo su najveće pritužbe lokalnog stanovništva vezane uz otežane uvjete prelaska granice.

Općina Žumberak se ne nalazi u pograničnom dijelu sa Slovenijom stoga njezini stanovnici nemaju problema ko oni iz ozaljskog dijela. Ispitanici iz općine Žumberak kao prva najbliža gradska središta navode Jastrebarsko (30 km), Karlovac (40 km) te Zagreb (70 km). Podijeljeni su oko mišljenja predstavlja li im ta udaljenost problem ili ne. Nekima da, nekima ne.

„S jedne strane nije problem jer toliko ne ovisimo o gradu, u ovom slučaju, ali s druge strane je veliki problem zato što lakše nađete posao u gradu nego u malim sredinama.“

„Je problem je. Pa prvenstveno iz nekih administrativnih razloga, čovjek sve što mora obavljati mora ići tamo. Problem je vremenska udaljenost, treba puno da se ode tamo, trošak je.“

Sljedeće područje ispitivanja je bilo dostupnost opskrbnih ustanova, tj. trgovina. Ispitanici iz krašićkog dijela Žumberka su u najboljoj poziciji te navode kako trgovinu imaju i u Pribiću i u Krašiću što im je svega nekoliko kilometara udaljenosti. Ispitanici iz općine Žumberak također navode blizinu trgovine na Kostanjevcu (1-5 km), no jasno je da je to trgovina za osnovne potrepštine, a da se za neku veću kupovinu i nabavu potrepština treba ići do 35 km udaljenog Jastrebarskog, gdje se nalazi prvi veći supermarket. Ozaljski dio Žumberka je i u ovom području podijeljen između Hrvatske i Slovenije. Pa čak šest ispitanika navodi Metliku-Slovenija (7 km) kao prvo mjesto gdje se može obaviti kupovina. Zaista, ozaljski dio Žumberka ima samo jednu trgovinu, u Vivodini, no nitko od ispitanika ju nije spominjao, što znači da nemaju naviku ići u nju po potrepštine. Ostali ispitanici navode Kamanje (18-25 km), gdje se nalaze dvije trgovine te Žakanje i Jurovski Brod (15 km). U istraživanju autorica Popović i Radeljak (2011) također se govori o opskrbi i mjestima gdje se obavlja kupovina stvari. One navode kako se sa svakodnevnim potrepštinama više od 80% ispitanika opskrbljuje u Metlici, Novome mestu ili Suhoru, dio ih po namirnice odlazi u Ozalj, a 9% ih kupnju obavlja u Žakanju ili Jurovskom Brodu, što se slaže i sa dobivenim rezultatima našeg istraživanja. Vidljiva je razlika između zaposlenih i nezaposlenih ispitanika, a to je da zaposleni ispitanici ne vide problem s opskrbom jer navode kako stvari kupuju usput kad idu s posla ili na posao. Dok nezaposleni ipak vide problem, jer moraju putovati baš ciljano zbog opskrbe životnim potrepštinama. Također, neki ispitanici navode kako njima nije problem, ali

vide da starim ljudima je, jer moraju platiti nekome da ih odveze u trgovinu, naručivati susjedima stvari, što uvelike otežava njihov život.

„Pa nama nije kad smo stalno na putu, da ne putujemo onda bi bilo, ali ovako nam je sve usput. Više u Karlovcu radimo nabavu, ovo u Kamanju je više kad nešto smanjka pa na brzinu da kupiš.“

„Da voljela bi da je ko prije tu trgovina. Samo se prošećem do nje i donesem doma što mi treba.“

„A problem je bar za te osnovne stvari, kruh , mlijeko i tako to.“

„Pa da ne radimo bio bi veliki problem, ali uvijek je negdje netko usput, uvijek susjed, mi smo uvijek u blizini trgovine, ali što se tiče starijih ljudi, jako teško. Čak i onaj koji nema vozačku na Žumberku, stvarno mislim da mu je jako teško, pa ništa ne može, ne može si ni osnovne stvari priuštiti. Ovisan je o drugome i ako ima nekoga, koga će platiti, ako ne nema.“

„Pa mislim da nije problem, zato jer smo se tako nekako naučili, ide se poslovno recimo za Jasku, onda se u Jaski obavi velika kupnja. Tako da dućan nije problem.“

„Pa to rješavamo kad odemo u neko civilizirano mjesto onda smo već navikli da trebamo napraviti zalihu. A kad nemamo, privikavamo se živjeti s onim što imamo.“

Prije nekoliko godina je došlo do masovnog zatvaranja manjih poštanskih ureda pa su tako redom zatvarane pošte u Kaštu, Radatovićima, Vivodini, Sošicama. No poštanski ured na Kostanjevcu je još uvijek ostao raditi. Kako je pošta jedna od vrlo bitnih institucija u životu čovjeka, pitali smo ispitanike, gdje se nalazi pošta najbliža njihovom mjestu stanovanja te predstavlja li im problem udaljenost do nje.

Sljedeća tablica prikazuje poštanske urede prema prostornim područjima Žumberka.

Poštanski uredi		
<i>Prostorno područje Žumberka:</i>	<i>Mjesto u kojem se poštanski ured nalazi:</i>	<i>Udaljenost (km):</i>
Kraški dio	Krašić	4
Ozaljski dio	Metlika (Slovenija)	6
	Žakanje	15
	Kamanje	15
	Ozalj	25
Općina Žumberak	Kostanjevac	1-5-12

Tablica 10. Dostupnost poštanskih ureda

Iz tablice možemo uočiti kako ispitanici iz kraškog dijela Žumberka i općine Žumberak nemaju puno izbora oko odabira poštanskog ureda. Obitelji iz kraškog dijela poštanski ured u Krašiću nije problem po udaljenosti, ali je veliki problem dostava pošte koja je smanjena na način da poštar dolazi dva puta tjedno, što je zbog ispitanikovog opisa posla veliki problem.

„Na žalost čuo sam da će se zatvoriti i taj u Krašiću i da će sve ići pod Jasku. Nije problem, samo što će nam onda poštar dolaziti, mislim već sad su smanjili, poštar dolazi dva puta tjedno, jer pokriva cijeli Žumberak. I sad ako se zatvori još i na Kostanjevcu onda će obuhvaćati cijeli Žumberak. Ja sam sad na primjer otvorio poštu koja je poslana prije 10 dana i tu je sad problem. Nadam se da će dostavljati ono što je žurno.“

Ispitanici iz općine Žumberak su imali tu sreću da je njihov poštanski ured jedini na području Žumberka koji je ostao raditi prilikom masovnog zatvaranja ostalih ureda. Udaljenost do njega je različita, ovisno o dijelu općine u kojem ispitanici žive. Dvoje ispitanika navodi kako koristi Internet bankarstvo pa nemaju problema s plaćanjem računa, dok troje ispitanika ipak vidi problem ponajviše u dostavi pošte koja se prorijedila pa pisma ne stižu na vrijeme.

„S obzirom na moj posao je problem jer trebam poštu, a poštar dolazi jednom tjedno, a to je sad malo naporno.“

„Poštar dolazi ovdje, ali da imamo Internet bankarstvo to je druga priča, možeš sve platiti preko interneta, ovako moraš ići dalje.“

Ispitanici iz ozaljskog dijela Žumberka su po pitanju pošte u najtežoj poziciji jer poštardostavljač dolazi svaka četiri dana, što znači da je to uglavnom jednom tjedno, a poštanski uredi su udaljeni od 15 do 25 km. Također, navode kako je veliki problem udaljenost kad se plaćaju računi ili šalju pisma, ali problem je i dolazna pošta koja zbog rijetkog rasporeda dostavljanja često kasni. Ispitanici koji su u radnom odnosu, navode kako odlaznu poštu ili plaćanje računa obavljaju usput kad idu s posla ili na posao, ali dolazna pošta im stvara osobiti problem.

„To je problem, jer su to sad promijenili. Jedanput u tjednu nam nose poštu. I nama koji imamo firmu registriranu to nam stvara velike probleme. Što se tiče pošte su nas jako zeznili.“

„Da ljepše je bilo kad je bila u Kaštu pošta. Mogao si svaki dan u poštu.“

„Meni je problem jer moram prejašiti pola dana da bi poslao neki dopis važan.“

„Je, je problem je, sve što plaćamo, moramo ići u Ozalj, a imali smo poštu pod nosom, 20 metara od kuće.“

Ispitali smo dostupnost banke kao administrativne institucije. Ispitanici iz svih dijelova Žumberka ne vide problem u udaljenosti banke. Navode kako bankarske stvari rješavaju odlaskom u grad, a zadovoljni su i rasprostranjenosti bankomata. Ispitanici iz krašićkog dijela Žumberka i općine Žumberak navode kako im je najbliža banka u Jastrebarskom, koje im je udaljeno od 15 do 30 km, dok ispitanici iz ozaljskog dijela Žumberka navode Ozalj (12-35 km), Karlovac (40 km) te slovenska mjesta poput Metlike (7 km).

„Pa znate što mi smo već navikli, nama je to nekako normalno. Možda nekome ko je iz grada izgleda čudno, ali nama je to sve normalno. Ili ono kad ste tamo, sve što moraš taj dan popiši si. Mislim sva sreća ja i muž smo, on u Zagrebu ili sam ja u Jaski, pa sve ono što vam treba u međuvremenu obavljate.“

„Naša najbliža banka je Karlovac. Ali s obzirom da ima tih bankomata, ima Internet bankarstvo, mi koristimo Internet tako da se na taj način koristimo, plaćamo račune. Nismo baš o tim bankama ovisni.“

„Pa meni je pošto sam ja u PBZ-u, najbliža u Karlovcu i to mi je onako. Dobro uvijek to riješim kad sam u gradu. Uvijek riješim, podignem novce, što god treba.“

„Sve rješavamo opet usputno, znači normalna stvar. Ne može jedna tako mala sredina niti imati banku niti to očekujemo. Al dobro onda rješenje je da imaš više računa, samo ako imaš na njih što staviti onda imaš više opcija. Recimo ja imam račun i u Metlici i u, znači na slovenskoj strani i na hrvatskoj strani, baš zbog takvih stvari kad ne znaš što ti može zatrebati.“

Zatim se ispitivalo postojanje javnog prijevoza na Žumberku. Javni prijevoz je jedna vrlo tužna tema za većinu stanovništva Žumberka. Krašički dio Žumberka je ponovno u najboljoj poziciji. Autobusna stanica im je vrlo blizu, a od nje autobus vozi sedam puta na dan, na relaciji do Jastrebarskog, što je jedna zavidna situacija kojom se ne mogu pohvaliti ostali Žumberčani. Ispitanici iz općine Žumberak navode kako imaju autobus koji prometuje dva puta na dan na relaciji Sošice- Jastrebarsko (ujutro rano) te na relaciji Jastrebarsko-Sošice (kasno popodne). Vrijeme u koje prometuje autobus na ovoj liniji nije nikako prilagođeno potrebama stanovništva te većina ispitanika navodi, kako upravo zbog toga ta linija kao da i ne postoji jer se rijetko kad mogu koristiti njome. Što se tiče ozaljskog dijela Žumberka, ispitanici navode kako ne postoji nikakav javni prijevoz. Ono što neki smatraju javnim prijevozom je školski kombi koji prevozi učenike u školu Žakanje pa ako netko treba negdje, može se s njim odvesti. Koliko je pojam javnog prijevoza apsurdan u ovom dijelu Žumberka, najbolje govore izdvojene izjave ispitanika.

„Postoji, traktor i koza kao prijevoz.“

„Možda bi bilo lakše da ima prijevoz, ali ne znam nismo isprobali tu opciju pa ni ne znamo.“

„Svi smo više-manje mobilni. Ima svatko svoj auto.“

„Da nema javnog prijevoza, ali postoji mogućnost jedina ta što imamo prijevoz školske djece pa je moguće na taj način da neko nekud ode što recimo neki odavde i koriste. Jedino to se mogu pouzdati. On prometuje dok traje škola, kad škola završi, gotovo. Nama hvala Bogu ne otežava život, jer smo mobilni. Otežava onima koji nisu mobilni i to uvelike jer ne mogu do ničega, ne mogu nikud. Moraju ovisiti o drugome, moliti i to, a da ima javni prijevoz, mogao bi svako ko je pokretan sam otići sve obaviti. Danas auto više nije luksuz na ovakvim mjestima, nego je danas auto jedna od stvari koje su bitne da možeš opće ovdje preživljavati.“

Rezultati istraživanja autorice Štambuk (1996) o privlačnim i odbijajućim čimbenicima života na Žumberku također ističu problem javnog prijevoza, gdje 24% domaćinstava na Žumberku osjeća da taj problem treba među prvima riješiti. U našem istraživanju ispitanici često spominju da su mobilni, imaju svoje aute i da ustvari nisu navikli na mogućnost javnog prijevoza.

11.6. Infrastruktura

Područje infrastrukture je ispitano kroz četiri pitanja, koja obuhvaćaju četiri vrlo važna infrastrukturna elementa. Prvo pitanje se odnosilo na prometnu povezanost na Žumberku, tj. da li je ona dovoljno dobra. Moram napomenuti kako su ispitanici različito shvatili pojam prometne povezanosti. Jedni su shvatili u smislu povezivanja Žumberka javnim prijevozom, a drugi u smislu izgrađenosti cesta koje spajaju različite dijelove Žumberka. Na koji god način interpretirali rezultate, oni imaju negativnu notu, jer svi ispitanici, nevažno u kojem dijelu Žumberka živjeli smatraju kako je prometna povezanost, nikakva ili nedovoljna. uz pitanje o prometnoj povezanosti je postavljeno i pitanje o mišljenju ispitanika vezano za kvalitetu cesta na Žumberku. Ispostavilo se da je kvaliteta cesta gorući problem koji muči ispitanike, a vjerujem i sve stanovnike Žumberka. Klizišta, jame, odroni, loše održavanje, samo su neki od primjedbi ispitanika vezano za stanje cesta. Što ispitanici misle o cestama i koliko su

frustrirani ne reagiranjem vlasti na taj gorući problem, najbolje će prikazati njihovi konkretni odgovori.

„Na žalost najviše pati narod i zbog prirodnih nepogoda i zbog kvalitete asfalta, rupa na rupi.“

„Ok, sve je to u redu da tu nije toliko prometa ko u gradu, ali ja isto platim na tehničkom cestarinu kao i onaj iz grada. Znači bilo bi u redu da se i prema ovakvim krajevima zabačenim, koji nam možemo ih i tako nazvati, kod nas nešto poduzima i nešto radi, ali na žalost s tim nas još više odvajaju i onda čak i da neko ima volju doći ovdje, izgubi je kad vidi kud mora se voziti i po kakvoj cesti mora doći opće. I normalno ono što je najbitnije ne daj Bože imati neki bolji auto jer po ovakvoj cesti kakvu mi imamo samo si ga uništiš.“

„Pa to je tema koja mene jako žulja, zato što imamo niz nepravilnosti prvo u održavanju cesta, drugo u aktivnostima npr. šumarije, koja opet posluje skupa s gradom Ozljom, koji sustavno rade na tome da se što više eksploatiraju šume, a samim time se direktno uništavaju ceste i nitko to poslije ne sanira, ne popravlja i ti jednostavno uništavaš auto.“

„Čuj, je u Žumberku je većina cesta asfaltirana, ali bome nekad te taj asfalt zna koštati više nego makadam, jer kad ti voziš po makadamu znaš s čim računaš, a ovdje kad ti rupa naleti, ode.“

„Ceste su vrlo uništene i to se vjerojatno zna zbog čega. Zbog kamiona i odvoza drva od šumarije što se ne održava ništa nego se samo trga.“

„Slabo čišćenje i ljeti krčenje granja, a to odmah rezultira i u zimskom periodu otežani pristup.“

„Ceste nisu opće kvalitetne, svako malo je klizište, odron, opće se ne popravlja, niko o tome ne vodi računa, svi se ograđuju, niko nema novaca, a niti previše ne očekujemo od vlasti.“

Kroz sve ove silne citate odgovora ispitanika, zaista se može vidjeti nezadovoljstvo trenutnim stanjem s cestama. Činjenica je da su i novoasfaltirane ceste, kao što je i rekao jedan od ispitanika, jako loše kvalitete, brzo propadaju, stvaraju se klizišta, rupe, a to sve rezultira otežanim prometovanjem. U istraživanju autorice Štambuk (1996) se navodi kako ceste

pripadaju temeljnoj skupini materijalne infrastrukture te ulaganja u nju prethode razvitku i nužna su za zadržavanje pučanstva na tom području. Rezultati autoričinog istraživanja ukazuju kako 32% žumberačkih domaćinstava misle da je izgradnja cestovne mreže prioritetni razvojni zadatak. Također, autor Frangeš (2008) je u svom istraživanju o Žumberku slikovito opisao prometnu povezanost Žumberka: „Da bi se iskusio ovaj problem koji lokalni stanovnici često ističu, dovoljno je sjesti u automobil i odvesti se iz Zagreba u Budinjak. Prvih trideset kilometara puta od Zagreba do Bregane proći ćemo modernim autoputom za kakvih petnaestak minuta. Za daljnjih trideset kilometara zavojite brdske ceste do Budinjaka bit će nam potrebno otprilike sat vremena. Pokušate li taj put reproducirati sredstvima javnog prijevoza, uvidjet ćete da se radi o za svakodnevne uvjete sasvim nepraktičnom pothvatu. Dok neka od Zagreba udaljenija područja mogu računati na prednosti blizine glavnog grada, **u Žumberku je to danas još jedan razlog da se otamo odseli**“ (Frangeš, 2008; 111). Vidimo da se mišljenja naših ispitanika i autora Frangeša poklapaju bez obzira što je prošlo sedam godina od njegovog istraživačkog pothvata na Žumberku.

Sljedeći vrlo bitni infrastrukturni elementi su vodovod i kanalizacija. Pitali smo ispitanike imaju li vodovod i kanalizaciju te ukoliko nemaju kako rješavaju taj problem. Sljedeća tablica prikazuje tražene podatke prema prostornim područjima Žumberka.

Postojanje infrastrukture (vodovod, kanalizacija)				
<i>Prostorno područje Žumberka</i>	<i>Vodovod</i>		<i>Kanalizacija</i>	
	DA	NE	DA	NE
Krašićki dio (ukupno jedna obitelj)	1	0	0	1
Ozaljski dio (ukupno osam obitelji)	3	5	1	7
Općina Žumberak (ukupno pet obitelji)	5	0	0	5

Tablica 11. Vodovod i kanalizacija

Kroz prikazane podatke u gornjoj tablici se konkretno vidi kako kanalizacija nije izgrađena u skoro nijednom dijelu Žumberka, osim u jednom dijelu vivodinskog kraja, koji je najbliži gradu Ozlju po geografskom smještaju. To je zaista zabrinjavajuće i nikako ne ide u prilog razvijanju kraja i normalnog življenja stanovništva. Naravno, stanovnici su se navikli i na taj „problem“ i rješavaju ga uz pomoć septičkih jama-greznica, koje se nakon nekog vremena moraju prazniti. Iako ispitanici vide problem, upravo kod pražnjenja septičkih jama, jer je teško doći do osobe koja ima cisternu namijenjenu za taj posao, često se dugo čeka, što je vrlo nepraktično i nehigijenski. Iako se prema istraživanju autorice Štambuk (1996) sa stanovnicima Žumberka, kanalizacija i nije smatrala baš neophodnim infrastrukturnim elementom, istraživanjem koje smo mi proveli, nakon, možemo reći 20 godina, vidljivo je da je osviještenost o tom problemu puno veća, a svakako treba napomenuti i dob ispitanika. Dakle radi se o mladim obiteljima. Da smo ispitivali starije stanovništvo, ne možemo sa sigurnošću utvrditi bi li oni neimanje kanalizacije smatrali problemom.

„Što se tiče sanitarnih čvorova tu su septičke jame, a što se tiče drugih stvari kao što su slivne vode, kao što su te slične oborine i to. To u biti ide kao i prije 200 godina, jedino što za razliku od prije 200 godina slivne vode sad plaćamo. Ne znamo opće što, ali dobro, bitno da plaćamo.“

„Ne to ima svatko svoju septičku jamu. Ha čujte nakon nekog vremena ovoga morate to isprazniti, a mislim čovjek se na svašta navikne.“

„Ne. Rješenje je da svatko ima svoju septičku jamu, ali bilo bi jednostavnije i praktičnije da ima kanalizacija.“

„Pa sad dosta predstavlja problem, zato jer kad se ta greznica napuni nema tu nitko u blizini te cisterne ko bi ispumpavao, onda moraš zvati u susjedno selo, čovjek koji se bavi tim da on dođe i ispumpa. Pošto on nema dosta vremena, onda ga moraš načekivati dosta dugo da dođe i obavi taj posao.“

Što se tiče dijela sa vodovodom. Iz tablice možemo vidjeti da je općina Žumberak jako dobro pokrivena mrežom vodovoda, koja se stalno nadograđuje. Krašički dio Žumberka također ima vodovod. No, zanimljivo je stanje u ozaljskom dijelu Žumberka, gdje troje ispitanika izjavljuje da imaju vodovod, dok ih petero nema. Radatovići kao najdalje selo ozaljskog dijela

Žumberka ima izgrađen vodovod, dok ispitanici iz sela Kašt navode kako nemaju vodovod. I time su oni nažalost zakinuti za jedan od osnovnih infrastrukturnih elemenata. Ispitanici koji nemaju vodovod, vide veliki problem u tome, jer se koriste sakupljenom kišnicom i seoskim izvorom, koji često nije dovoljan za sva kućanstva i često nema vode za sve. Taj problem se posebno očituje u ljeti, kad dođe do velikih suša. Još jedan problem neimanja vodovoda, a veže se i na često nestajanje struje, je povezanost hidro pumpi koje rade na struju, što znači da kad nestane struje, nema ni vode. Problem vodovoda se spominje i u istraživanju autorice Štambuk (1996), u kojem stanovnici Žumberka vodovod vide kao gorući problem ne samo za njih, već i za stočarstvo te turizam. Pomaci u izgradnji vodovoda su vidljivi, ali nisu do kraja izvršeni.

„Najveći problem je voda, jer ju vozimo sa izvora.“

„Predstavlja problem jer smo ovisni o bunarima i o kiši koja padne, a i o toj struji, jer jedno bez drugog nejde. Znači iz tih bunara se voda pumpa tom hidro pumpom. Ako nestane struje, znači nemamo ni vode i onda ono ko u kameno doba ne.“

„Pa da predstavlja veliki problem, jer kad su velike vrućine, ostajemo bez vode. Sva sreća što imamo taj seoski izvor koji je ovdje od pamtivijeka pa se tu nekako snabdijevamo i to je već dosta veliki problem, jer ima puno kućanstava i svi trebaju vodu, a to je jedini izvor i kad svi krenu ponestaje.“

Možemo li uopće zamisliti da u 21.stoljeću još uvijek ima kućanstava, koji nemaju vodovod te čija dostupnost vodi ovisi o toliko puno faktora, a da ne pričamo o kanalizaciji, koja je za stanovništvo Žumberka daleka budućnost.

Posljednji dio ispitivanja infrastrukturnih elemenata sadržava pitanje o kvaliteti održavanja mreže dovoda električne energije te o dovoljnoj ili nedovoljnoj jačini napona električne energije. Sljedeća tablica prikazuje mišljenja ispitanika o ne/dovoljnoj jačini napona električne energije prema prostornim područjima Žumberka.

Jačina napona električne energije		
<i>Prostorno područje Žumberka</i>	<i>Dovoljna</i>	<i>Nedovoljna</i>
Krašički dio (ukupno 1 obitelj)	0	1
Ozaljski dio (ukupno 8 obitelji)	5	3
Općina Žumberak (ukupno 5 obitelji)	1	4

Tablica 11. Jačina napona električne energije

Kada pogledamo gornju tablicu, možemo uočiti kako ukupno najviše ispitanika smatra da jačina napona električne energije nije dovoljna. Ispitanici iz krašičkog kraja navode problem slabih dovoda te kažu da kad malo zagrmi, odmah nestane struje. Na to se nadovezuje i problem održavanja mreže dovoda električne energije, iako ispitanici iz krašičkog dijela Žumberka navode kako se problemi na mreži brzo rješavaju.

„Struja je jako slaba, onda se izvlače na neke osigurače da su ih pokupovali prije pa sad moraju potrošiti zalihe.“

Kad pročitamo iznad navedeni citat, jasno je koliko su apsurdni izgovori radnika nadležnih za ovo područje, a vezanih za često nestajanje struje. Ozaljski dio Žumberka ima zanimljivu situaciju. Jedna obitelj navodi kako je jako zadovoljna naponom i održavanjem mreže dovoda električne energije, zato što žive na samoj granici sa Slovenijom i imaju slovensku struju. Preostala četiri ispitanika također navode kako je napon dobar. Spominju se novi vodovi koji su napravljeni u ovom dijelu Žumberka. No jedan ispitanik je pojasnio kako je u samom selu napravljena nova infrastruktura, ali to ništa previše ne znači, jer se problem stvara u dovodu struje do samog sela, zbog vrlo stare mreže. Preostalih troje ispitanika koji smatraju kako napon nije nikako dovoljan, najčešće navode kako to vide, npr. kad susjedi upale neke veće strojeve ili se bave varenjem metala, onda kod njih doma svjetlo žmirka. Ili to vide u nemogućnosti korištenja određenih strojeva koji jednostavno ne dobivaju dovoljno energije da bi mogli raditi. Svi koji vide određene probleme su to vrlo slikovito opisali.

„Definitivno ne. Pa korištenje strojeva koji zahtijevaju veću snagu tu je praktički nemoguće. Evo ja sam imao baš iskustvo sa pokušajem piljenja drva cirkularom na struju koji jednostavno nema snage. Događalo se da ga uključim i izbije mi sve sklopke i to. Jer tu je od 230 koliko bi trebao biti napon koji bi nam morali isporučiti, mi tu imamo možda 190 u najboljem slučaju.“

„Nije. Pa na primjer kad susjed upali svoje strojeve onda svjetlo žmirka i to se točno primijeti ili kad netko vari točno se vidi po svjetlu da u selu netko nešto radi.“

„Nije, kad susjed švasa onda samo titra ko da si u disku. Nula bodova, niš.“

Šest ispitanika iz ozaljskog dijela Žumberka, dakle osim jednog koji ima slovensku struju i obitelji koja živi najbliže Ozlju, smatra kako je održavanje mreže dovoda električne energije u ozaljskom dijelu Žumberka skroz nekvalitetno i užasno. Frustriranost ispitanika s ovim nedostatkom bih mogla usporediti s nezadovoljstvom ispitanika oko stanja cesta na Žumberku. Ispitanici navode mnoge probleme neodržavanja mreže, a to su: stari i truli stupovi, nedostatak dalekovoda i rasteretnih stanica, vodovi idu kroz šumu pa najveći problemi nastaju u zimi kad se grane drveća objese na kablove, nestajanje struje na nekoliko dana (čak 3-4). Problem lošeg održavanja mreže električne energije su ispitanici također zanimljivo opisali.

„Prije dok smo imali struju iz Slovenije, otkad sam se ja rodio, znači nekih 30-tak godina, nikad nije bilo problema sa strujom do unatrag 2-3 godine kako su naši iz HEP-a Ozalj preuzeli mrežu, to malo čim je vjetar, neko veće nevrijeme, snijeg, ostajemo po dan, noć bez struje.“

„Problem je u dovodu do Kašta, jer su stari dalekovodi i slaba oprema ta koja je postavljena vjerojatno još u Hitlerovo doba i to se sve skupa premalo održava.“

„Malo puhne odma krepane struja. Kad snijeg zameće, tri dana nema struje.“

„To uopće nije kvalitetno. Prosto zato što da bi se ovakvo veliko područje, ovakva dužina linije kvalitetno strujom snabdijevala, to bi trebali postojati dalekovodi, stanice neke rasteretne kojih nema. Da ne govorim o tim vodovima koji prolaze kroz šume koji se uopće ne održavaju. Ljudi su prepričavali da su doslovno vidjeli ekipu koja je zadužena za prosijecanje

šume tamo negdje, koji sjede i čekaju da im prođe radno vrijeme. I čovjek je otvoreno rekao da mu se neda ići tamo jer ima zmiya. Neda mu se ići tamo i onda čim dođe zima, problemi, nema struje 4 dana.“

„Dobro da mi se stup na kuću ne sruši, eto to je održavanje.“

Nadalje podaci koje smo dobili od ispitanika iz općine Žumberak, pokazuju kako četiri obitelji smatraju da je napon nedovoljan, dok jedna obitelj smatra da je dovoljan. Ispitanici koji su izjavili kako napon nije dovoljno jak, problem vide u: aparatima koje koriste u poljoprivredi, ali i kućanstvu, isporučivanje nedovoljne količine električne energije, kad susjedi vare (švasaju), žmirka svjetlo i sl. Održavanje mreže električne energije je također procijenjeno kao vrlo loše od strane svih ispitanika. Svi ispitanici najveći problem vide u zimi, kad zbog loše odrađenog posla održavanja u ljeti, grane pune snijega trgaju kablove i nestaje struja na nekoliko dana, a onda to pokušavaju riješiti na različite načine, naravno oni koji imaju tu mogućnost. Koriste se agregati, akumulatori koji se na razno razne načine spajaju u kućanstvu da bi ono donekle normalno funkcioniralo. Izdvojeno je nekoliko odgovora ispitanika, kako bi što slikovitije prikazali situaciju.

„ Kad snijeg pada nema struje, kad vjetar malo puhne nema struje. Za svaku glupost, žmirka non stop, agregat moraš paliti.“

„Ne definitivno nije. Vidimo s jedne strane po aparatima koje moramo koristiti, s jedne strane u poljoprivredi, s druge strane po kućanskim aparatima, a danas svi znamo izmjeriti napon struje s aparatićem koji imamo većinom doma. Ja znam kod nas je 180-190 jačina struje, a trebala bi biti minimalno 220.“

„Veliki je problem što HEP ima malo radnika, a veliki je to prostor s jedne strane, a s druge strane je to pretežno šuma, i onda dočim se spoji koja grana na žice, automatski gubi na jačini.“

„Koliko ima stupova kaj vise, žica je praktički na podu.“

„Nije, čim malo kiša padne mi smo bez struje. To je strašno, prestrašno. Sva sreća što je muž elektrotehničar i onda smo si mi sve spojili na akumulatoru i imamo još plus toga agregat. U zimi pet dana nije bilo struje, sad si vi zamislite, djeca mala, stara baka. Onda je muž nosio u

školu puniti akumulatore, vraćati ih kako je centralno preko špareta pa je spojio to da može grijati.“

„S obzirom da su ovdje zime duge i snježne, nekoliko dana ostanemo bez struje. U ovom kraju bez struje, ko da nemate ništa.“

Ako sumiramo dobivene podatke i pogledamo istraživanje provedeno 1996. godine od strane autorice Štambuk, vidimo da se po pitanju mreže električne energije na žalost nije napravilo ništa. Dakle, autorica je prije 20 godina pisala o tome kako je žumberačka električna mreža nekvalitetna te da se već dugo govori o gradnji novoga i jačega dalekovoda. Možemo zaključiti da neki dijelovi mreže jesu zamijenjeni, ali se primarni problemi nisu ukloniti pa je stanje ostalo gotovo isto kao i prije.

11.7. Razmišljanja o budućnosti

11.7.1. Poruke ispitanika aktualnim vlastima na Žumberku

Kao posljednji dio istraživačkog zadatka bio je ispitati kakva razmišljanja ispitanici imaju o budućnosti Žumberka, gdje vide sebe u toj priči te što bi poručili aktualnim vlastima na Žumberku, što treba popraviti, izgraditi, napraviti, da bi se doprinijelo razvoju i napretku Žumberka.

Poruke aktualnoj vlasti općine Krašić

- izgraditi turističko središte
- izgraditi ceste (prema Pećnom)- mogućnost za turizam
- trgovine u najdaljim dijelovima krašićkog dijela Žumberka

Kao što vidimo preporuke iskazane aktualnim vlastima općine Krašić su zaista minimalne i korektne. U jednoj od njih se spominje selo Pećno, koje je zaista veliko, ali napušteno. U njemu živi svega nekoliko starijih osoba na velikim udaljenostima jedni od drugih. Naravno da bi takav biser prirode bilo poželjno i potrebno iskoristiti u turističke svrhe, a da bi se to

uspjelo prvenstveno treba napraviti cestu do Pećna, jer je trenutno još uvijek makadam. Također, ispitanici iz krašićkog dijela Žumberka spominju kako bi trebalo raširiti mrežu trgovina, jer je to ono osnovno što ljudima treba, a trenutno nemaju. Isto tako, izrazili su pohvalu načelniku općine Krašić za trud koji ulaže u svoj posao.

Zatim slijede poruke aktualnoj vlasti grada Ozlja o upravljanju ozaljskim dijelom Žumberka.

Poruke aktualnoj vlasti grada Ozlja

- popraviti ceste (7)
- izgraditi vodovod (4)
- otvoriti trgovine (2)
- izgraditi kanalizaciju (2)
- sanirati aktualna klizišta (2)
- iskontrolirati sječū drva, a time i utjecaj na cijeli ekosustav (2)
- napraviti pilanu kako bi se otvorila radna mjesta (2)
- otvoriti nešto za djecu (1)
- dovesti pravu internetsku mrežu (1)
- obnoviti školu (1)
- pokrenuti turizam (1)
- otvoriti kafić (1)

Iz ovog poprilično velikog popisa jasno je kako prema mišljenju ispitanika iz ozaljskog dijela Žumberka, ozaljska vlast ima jako puno posla u svom dijelu Žumberka. Izgradnja infrastrukture do kraja, dakle dovršetak vodovoda, izgradnja kanalizacije i popravljjanje cesta jedni su od gorućih problema pa i glavna poruka vlastima, na što se trebaju najprije usmjeriti. Jedino brzim djelovanjem na prave stvari, ljudi će se možda zadržati na Žumberku.

„Problem je što aktualna vlast ovo područje gleda kao područje koje se gasi nekako i zapravo koristi to kao izgovor da se u to ne ulaže jer se ne isplati. Umjesto da to gledaju kao potencijal. Nemamo mi kvalitetan kadar da se to kao prvo nešto poduzme, jer svaka čast svakome, ali ne može netko ko je do jučer bio veterinar odjednom smisliti plan obnove cijelog Žumberka, to sam hipotetski uzeo primjer, ali tu ipak treba imati jednu stručnu ekipu, koja će doći vidjeti potencijal, osmisliti projekte, zapošljavati ljude i tako. Mi to nemamo na žalost, a mentalitet naših ljudi je tako malo inertan, samo čekamo da netko drugi odradi posao, a mi ćemo se zaposliti s namjerom da imamo što manje, a zaradimo što više i to je to.“

„Pošto se dogodilo dosta veliko i zahtjevno klizište odmah tu na izlazu iz sela, koje je tako slabo sanirano, mislim to je samo malo zasipano toliko da se vidi da se nešto događa, da se zamažu oči, ali da su odradili neki ozbiljniji zahvat, nisu. Ne daj Bože da se to područje dalje mi smo ovisni o našoj susjednoj državi, tj. Sloveniji i ako nam oni ne bi odobrili da idemo kroz nju, jer je to malogranični prijelaz i tu nema otvorenoga prijelaza, nego je rampa, mi ne bi jednostavno mogli izići iz sela, ne bi mogli nigdje. A meni je Slovenija isto problem, jer sam strani državljanin ovdje i ja sam znači odsječena od svijeta u tom slučaju.“

Kroz ova dva navedena poduža citata može se uočiti istinsko razočarenje ispitanika postupanjem vlasti, nebrigom za aktualne probleme, te iskrena zabrinutost za budućnost života na Žumberku.

Na koncu dolazimo do poruka koji su ispitanici iz općine Žumberak uputili aktualnoj vlasti općine Žumberak.

Poruke aktualnoj vlasti općine Žumberak

- ponovno otvoriti pošte (2)
- otvoriti trgovine (2)
- otvoriti drvenu preradu-stvoriti mogućnosti za zaposlenje (2)
- dovršiti vodovod (1)

Vidimo da ispitanici koji žive u općini Žumberak imaju vrlo korisne poruke, ali ne prezahtjevne. Problem trgovina i pošta će uvijek biti aktualan, a on se veže na malobrojno stanovništvo. Mogli bismo reći da se radi o začaranom krugu. Institucije se zatvaraju zbog malog broja stanovništva, a taj broj se neće povećati dok se ne stvore uvjeti življenja. Također, potrebno je napomenuti kako je sam načelnik općine Žumberak dobio u nekoliko navrata pohvalu za svoj rad i trud te doprinos razvoju Žumberka.

„Smatram da bi trebalo aktualnim vlastima i općenito vlastima u Hrvatskoj, da postane jasno da selo nije nešto što se treba zapostaviti, nego još više poticati da ljudi ostanu i da se doseljavaju mlade obitelji u ruralna područja. A to bi se postiglo kada bi bili oslobođeni nekakvih trošarina kakvih sve imamo u tim područjima da bi i PDV bio manji. Onda bi i ljudi bili motivirani ovdje živjeti, otvoriti možda neke svoje obrte, OPG. Žumberak ima potencijala baviti se proizvodnjom ljekovitog bilja i sličnih stvari, medom, seoskim turizmom, koji je veliki potencijal. Smatram da kad bi se ljudi počeli baviti s time, onda i pošta i trgovina će same od sebe doći. Jer trgovina ne može biti tamo di nema ljudi, ako ljudi tu žive onda će imati potrebu za trgovinom.“

Ovaj citat odlično opisuje začarani krug kojeg sam navela povezujući nedostatak trgovina i pošta s malenim brojem ljudi.

Ako usporedimo sva tri navedena popisa, jasno možemo vidjeti kako je popis poruka za ozaljsku vlast najveći te kako jedino ozaljska vlast nije dobila ni jednu pohvalu za svoj rad i trud, dok aktualna vlast općine Krašić i općine Žumberak jesu. Ne smijemo to zaboraviti, jer i to nešto znači. Prema dobivenim podacima, vidljivo je najveće nezadovoljstvo življenjem u ozaljskom dijelu Žumberka, stoga će trebati „zasukati rukave“ i početi raditi na obnovi i ulaganju u ovaj dio Žumberka.

11.7.2. *Budućnost života na Žumberku*

Sljedeće što smo pitali ispitanike je, razmišljaju li o odlasku ili ostanu na Žumberku te ukoliko razmišljaju o odlasku, što je to što bi ih moglo zadržati ovdje. Sljedeća tablica prikazuje koliko ispitanika iz kojeg prostornog područja Žumberka razmišlja o odlasku ili ostanu na Žumberku.

Odlazak ili ostanak na Žumberku				
<i>Prostorno područje Žumberka</i>	<i>Ostanak</i>	<i>Odlazak</i>	<i>Ne razmišljamo o ničem</i>	<i>I jedno i drugo</i>
Krašićki dio	1	-	-	-
Ozaljski dio	4	1	2	1
Općina Žumberak	3	1	-	1

Tablica 12. Odlazak ili ostanak na Žumberku

Tablica prikazuje kako najveći broj ispitanika ipak razmišlja o ostanu na Žumberku. Najšarenija situacija je u ozaljskom dijelu Žumberka, gdje su mišljenja podijeljena. Četiri obitelji razmišljaju o ostanu, jedna o odlasku sa Žumberka, dok ima onih koji trenutno ne razmišljaju o tome, ali i jedna obitelj koja važe svoju situaciju svaki dan. Potrebno je napomenuti da ispitanici koji razmišljaju o odlasku imaju zaposlenje. U jednoj situaciji se radi o svećeniku pa eventualni odlazak ili ostanak ne ovisi o volji njega i njegove obitelji, a druga obitelj iz općine Žumberak navodi kako im je ovaj smještaj privremeno rješenje te za 2-3 godine svakako planiraju otići. Također, mlađi ispitanici navode kako njihov ostanak na Žumberku ovisi o zaposlenju, dakle dok ima posla, oni će živjeti tu. Ukoliko bi ostali bez zaposlenja ili bi im se pružila bolja prilika za radno mjesto, oni bi otišli bez razmišljanja. Nezavisna varijabla- duljina prebivanja na Žumberku, ovdje ima svakako veliki utjecaj, To se vidjelo i tijekom intervjuiranja. Oni ispitanici koji su rođeni na Žumberku i žive tu od djetinjstva su više emocionalno vezani za svoj kraj i ne bi voljeli otići sa Žumberka, dok su upravo ova dva bračna para koja razmišljaju o odlasku, doselila na Žumberak iz grada te je razumljivo da se teško prilagoditi na jedan posve drugačiji način života. Nerijetko sam se

našla u situaciji prilikom intervjuiranja bračnih parova, ukoliko je jedan od partnera rođen na Žumberku, a drugi se doselio, da je dolazilo do malog razilaženja u mišljenjima oko odlaska ili ostanka na Žumberku, ali su se na kraju složili oko svojih razmišljanja.

„Dok dijete ne krene u školu, smatramo da je Žumberak jedno pogodno mjesto za mladu obitelj. A za kasnije ćemo vidjeti.“

„Nama je ovdje lijepo. Djeca zbilja recimo uživaju, nema tu ništa, ni zagađene prirode, da mogu po vani trčati i skakati, divljati, biti blatni i ne znam što, ali po drugoj strani oni će tražiti društvo. A onda ćemo vidjeti hoćemo li se seliti ili ne. Ne znam, mi smo usmjereni ka tome da si nešto uštedimo, da imamo nekakvu pričuvu ako dođe baš do toga da otiđemo. Hoće li se to nakon nekog vremena prelomiti na ovu stranu ili onu, vidjet ćemo.“

„Ne razmišljam o odlasku definitivno, jer smo previše uložili u poljoprivredu da bi sad to napustili. I nadam se da kroz koju godinu se od toga bude moglo normalno živjeti, a ne ko danas.“

„Ne razmišljamo o odlasku jer smo puno uložili u kuću tu smo se nekako navikli, a i svugdje treba ispočetka, a ovdje ipak se nadamo da će biti bolje.“

„Svaki dan važemo i jedno i drugo. Znamo što znači ostanak, težak život, ali život u prirodi, zdravom okruženju, a s druge strane nedostaci, nema vrtića, škole, sve je daleko. Grad je opet skup. Vidjet ćemo što će vrijeme donijeti.“

Također, ispitanike smo pitali ukoliko razmišljaju o odlasku, što bi ih zadržalo na Žumberku. Ispitanici navode da bi ih zadržao dobar posao u blizini, da ima nešto za djecu, vrtić, škola i sl., da se počne poticati mlade obitelji. No neki ispitanici su i vrlo skeptični oko ovog pitanja pa navode kako ih ništa tu ne bi zadržalo, da se boje kako je kasno za promjene na Žumberku, a jedna obitelj navodi kako ih na Žumberku drži samo njihova jaka volja za ostankom doma. Iz navedenih odgovora vidimo da mlade obitelji ne traže puno, već da im se pruži osnovna mogućnost preživljavanja, dakle posao i nešto za njihovu djecu.

„Evo mi dobivamo ne znam jel to tako još uvijek traje, po djetetu kad se rodi 2000 kuna, bez obzira jel to prvo, četvrto, peto, kad pogledate koje se cifre dobivaju u Zagrebu za treće dijete, po 40-50 000 kuna. Mislim nemam djecu radi toga, ali da bi netko stimulirao, možda bi ovdje bilo više obitelji.“

„Može nas zadržati samo naša volja za ostankom doma, a ne odlaskom u tuđinu. Jer kad rezimiramo. Znači imali smo trgovinu, ostali smo bez nje, otvoriti se sigurno više nikad neće. Imali smo školu, zatvorila se i nikad se više neće otvoriti. Imali smo poštu, zatvorila se, znamo da se više nikad neće otvoriti. Do sad nikad nije otvorena recimo jedna tvornica za preradu drva na području ovog krajnjeg Žumberka, a mislim da je i za to kasno. Obzirom da je do sada bilo više ljudi ovdje, a nije bilo javnog prijevoza, mislim da ga neće ni biti nikad, nema nikakvih javnih ustanova. Za sve je prekasno, a ljudi je sve manje.“

Na kraju intervjua je ispitanicima postavljeno jedno zanimljivo pitanje, a to je bi li oni nekom preporučili da se doseli na Žumberak. Čak deset od četrnaest supružnika je navelo kako bi preporučili nekome da se doseli na Žumberak. No kad ih se pitalo da kažu zašto i malo objasne, većina njih odgovara kako bi preporučili starijim ljudima u mirovini, koji imaju sigurne prihode da se dosele na Žumberak i provedu ostatak života u prirodi, miru i tišini. Tek troje supružnika je navelo kako je Žumberak prekrasan za mlade obitelji s djecom, jer je sigurnije i zabavnije mjesto, djeca odrastaju u prirodi i sl. Jedan ispitanik je imao zanimljivu izjavu, a to je kako bi on svakako preporučio ljudima da se dosele na Žumberak jer je on nepresušni izvor opcija koje možeš realizirati, upravo zato što ih do sada nitko drugi nije realizirao. Također, jedan ispitanik navodi kako bi preporučio mladima koji imaju viziju, ideje, hrabrosti živjeti na Žumberku da dođu i pokušaju, jer bi mogli živjeti od samozapošljavanja. Dakle iz ovih izjava se može vidjeti koliki potencijal ima Žumberak, ali se ne ulaže dovoljno i svaka ideja je za Žumberak nova i dobrodošla. Oni ispitanici koju su naveli suprotno, dakle da ne bi nikome preporučili da se doseli na Žumberak, navode razloge za tu svoju izjavu, a to su: djeca nemaju vrtića, škole, problem je velike udaljenosti do tih ustanova te nikakva perspektiva. Jedan ispitanik navodi kako bi teško nekome preporučio da se doseli jer se od ljubavi prema nečemu danas ne živi.

„Pa zbog djece ne bi. Nemaju djeca ni vrtić ni škole, problem je veliki. Daj si sad zamisli, da u 5 ujutro moraš dizati dijete da ti ide u vrtić ili u školu. Mislim možda ja imam takvo razmišljanje jer sam rođena u gradu i živjela u gradu.“

„Preporučio bih starijim osobama da mogu uživati u prirodi. A mladim obiteljima, što ću im preporučiti kad Žumberak ne nudi nikakve mogućnosti za preživljavanje. Oni mogu živjeti ovdje, ali da li mogu preživjeti, e to je problem, jer na žalost danas bez izvora prihoda ne možeš ništa, a izvor prihoda je rad u nekoj firmi kojih na Žumberku nema.“

„Svakako da, ja bi to preporučio nekome ko je sposoban. Ko bi preuzeo inicijativu, ko bi pokrenuo posao od kojeg bi živio. Svakako ne bi preporučio to nekome ko će doći tu, prekrižiti ruke i čekati da se nešto dogodi, da dođu bolja vremena.“

Na kraju su ispitanici zaključili kako ne bi bio problem živjeti na Žumberku samo kad bi bilo posla, a onda bi se riješio i problem niskog nataliteta.

12. Zaključak

Cilj ovog rada je bio ispitati koji su to životni izazovi s kojima se suočavaju mlade obitelji na području Žumberka kroz određene aspekte života: obiteljski kontekst, mogućnost zaposlenja, dostupnost odgojno-obrazovnih, socijalnih, kulturnih, zdravstvenih i administrativnih ustanova, infrastrukturu i planove za budućnost. Provedenim istraživanjem te analizom dobivenih podataka, došlo se do rezultata koji vrlo detaljno opisuju životne izazove mladih obitelji kroz sve navedene aspekte. Dobiveni su vrlo zanimljivi, ali i nadasve korisni rezultati za širu zajednicu, posebno stanovnike Žumberka, koji prihvaćaju svoj teški život i nadaju se boljim danima.

Prema dobivenim rezultatima, uočavamo kako najviše ispitanih mladih obitelji ima tek jedno dijete, a onda dolaze obitelji s dvoje i više djece. Takvo stanje pripisujemo tek započetom bračnom životu, što znači da će se struktura obitelji vjerojatno mijenjati kroz godine. Pola ispitanika živi u nuklearnim obiteljima, a pola još uvijek u proširenim što je tipično za selo. I jedni i drugi navode prednosti takvog načina života. Zbog različitih obaveza i zaposlenja, većina ispitanika provodi malo vremena zajedno. No, primjećuje se da muškarci tj. očevi provode manje vremena s djecom od majki. Ispitanici uglavnom smatraju kako su bake i djedovi uključeni u odgoj djece te da je to vrlo pozitivno.

Zaposlenje se kao životni izazov najviše postavilo pred ispitanice, jer dobiveni rezultati pokazuju kako su svi muškarci zaposleni, dok je tek pola žena zaposleno. Radna mjesta su različito udaljena, no većina ispitanika navodi kako su navikli na putovanje te da im je bitno da uopće rade. Ispitanici smatraju kako na Žumberku nema mogućnosti za zaposlenje, osim ako se ne pokrene vlastiti posao pa se pruži mogućnost zaposlenja u vidu samozaposlenja. Dok je većina njih imala velikih problema s pronalaskom posla, neki navode kako su vrlo brzo pronašli posao. Rezultati pokazuju kako se 13 od 14 obitelji bavi nekim seoskim poslovima, poput poljoprivrede, uzgoja stoke, a pojedini ispitanici navode da se bave pčelarstvom te uzgojem egzotičnog bilja.

Odgojno-obrazovne ustanove su najlošija točka Žumberka. Na Žumberku nema niti jednog vrtića, nema osnovnih škola, djeluju tek tri područne škole od 1. do 4. razreda: na Kostanjevcu, u Novom Selu te u Vivodini. Srednje škole su isto tako vrlo udaljene i nalaze se u većim gradovima poput Karlovca, Jastrebarskog i Zagreba. Roditelji koji rade, svoju djecu

povjeravaju na čuvanje bakama i djedovima, dok samo dvoje djece predškolske dobi ide u vrtić: jedno u Metliku (Slovenija), a jedno u Krašić. Na Žumberku ima mogućnosti za smještaj starijih osoba u Domove za starije i nemoćne osobe, no obzirom na potencijal, trenutni kapaciteti nisu dovoljni te je nedovoljna iskorištenost mogućnosti za otvaranje takvih ustanova, jer se radi o idealnom mjestu za boravak starijih osoba. Kulturne ustanove se nalaze u velikim gradovima i obrazovanim ispitanicima to predstavlja veliki problem. Ispitanici iz općine Žumberak i krašićkog dijela Žumberka imaju liječnika vrlo blizu, dok ispitanici iz ozaljskog dijela Žumberka do svog liječnika moraju putovati i do 15-ak km. Ipak kao najveći problem se navodi Hitna pomoć kojoj treba i do sat vremena da stigne na Žumberak.

Kao najveća gradska središta se navode Karlovac, Jastrebarsko, Ozalj te Zagreb i u Sloveniji Metlika i Novo mesto. Trgovina i pošta su svijetla točka za općinu Žumberak jer se te institucije nalaze na Kostanjevcu. Slična situacija je i s krašićkim dijelom Žumberka kojima su te ustanove također dostupne, dok se ispitanicima iz općine ozalj takve ustanove nalaze u krugu 15-20 km. Banke se također nalaze u većim gradovima, a javni prijevoz ima općina Žumberak, iako se radi o samo dvije linije na dan koje nisu nikako dovoljne. Krašićki dio ima dobru autobusnu povezanost, dok ozaljski dio nema javnog prijevoza. Svi ispitanici navode kako im sve te udaljenosti na neki način nisu veći problem. Iz toga možemo zaključiti kako su stanovnici Žumberka navikli da im za život na Žumberku trebaju automobili te da su „osuđeni“ na putovanje.

Infrastruktura je vrlo loša na Žumberku. Ceste su izgrađene, ali su vrlo nekvalitetne. Vodovod ima većina Žumberčana, dok su manja sela iz ozaljskog dijela zakinuta za taj infrastrukturni element. Kanalizaciju ima samo jedna ispitana obitelj koja živi u vivodinskom kraju, dok je za ostatak Žumberka ona još daleka budućnost. Ispitanici nisu zadovoljni s jačinom napona električne energije, dok je održavanje mreže električne energije definitivno najlošija stvar na Žumberku.

Ispitanici su aktualnim vlastima poručili konkretne poruke te ako one urode plodom, možda budućnost Žumberka neće biti tako upitna, kao što je to trenutno.

Na kraju možemo zaključiti da su obitelji unutar općine Žumberak najviše raštrkane i osjećaju se usamljeno, ali imaju najbolju perspektivu u smislu, da na Kostanjevcu koji je sjedište općine Žumberak postoji trgovina, pošta, liječnik i zubar te imaju izgrađen vodovod. Krašićki dio, kao i najmanji površinom ima dobru perspektivu zbog blizine Krašića. Dolazimo do spoznaje kako je najteže živjeti u ozaljskom dijelu Žumberku, izuzev vivodinski kraj, zato jer

tu nema ni trgovine, ni pošte, niti liječnika, a da ne spominjemo kako vrlo naseljen dio još uvijek nema vodovod.

Uspoređivanjem nezavisnih i zavisnih varijabli odgovorilo se na postavljeni zadatak. Dobiveni rezultati pokazuju kako svako od ispitivanih područja predstavlja veliki životni izazov za život mladih obitelji u Žumberku.

Smatram da je ovaj rad doprinos stanovništvu Žumberka jer se otvoreno progovara o konkretnim problemima, tj. životnim izazovima te se nadam da će ovaj rad pomoći lokalnoj upravi pa i šire u boljem sagledavanju potreba i obitelji i stvaranju mogućnosti da se smanji iseljavanje. jednog dana doći u ruke nekome na vlasti, kako bi vidjeli život Žumberka iz perspektive malog čovjeka koji živi na tom području.

13. Sažetak

U ovom radu „Životni izazovi mladih obitelji u Žumberku“ opisane su teškoće života s kojima se susreću stanovnici Žumberka, osobito mlade obitelji. Rad se sastoji od teorijskog i empirijskog dijela.

Teorijski dio obuhvaća opis trenutnog stanja Žumberka kroz različite aspekte poput radnih mjesta, javnog prijevoza, postojanja administrativnih institucija, postojanja odgojno-obrazovnih, kulturnih, zdravstvenih i socijalnih ustanova, trgovine te izgrađenosti infrastrukture. Žumberak je ruralno područje s vrlo malo stanovnika koji žive na velikim udaljenostima. Najveći problem je gubitak većih središta okupljanja ljudi. Život mladih obitelji na Žumberku je vrlo težak s puno odricanja da bi se preživjelo.

Cilj istraživanja je bio ispitati životne prilike (struktura obitelji, broj članova kućanstva, ne/zaposlenost, ne/dostupnost odgojno-obrazovnih, socijalnih, kulturnih i zdravstvenih ustanova, ne/dostupnost administrativnih ustanova, trgovina i javnog prijevoza te loša infrastruktura) s kojima se suočavaju mlade obitelji na području Žumberka. Podaci su prikupljeni metodom dubinskog (nestandardiziranog) intervjua, a uzorak čini 14 mladih obitelji (bračnih parova) koji žive u bračnoj zajednici maksimalno 7 godina. Intervju se sastojao od nekoliko područja: obiteljski kontekst, zaposlenje, odgojno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene ustanove, administrativne ustanove, infrastruktura i pitanja za budućnost.

Dobiveni rezultati su pokazali kako svaki od prethodno navedenih aspekata predstavlja veliki životni izazov za život mladih obitelji na Žumberku. Teško je pronaći zaposlenje, a radna mjesta su dosta udaljena zbog čega roditelji provode malo vremena s djecom. Na Žumberku nema vrtića, osmogodišnjih osnovnih škola, već samo tri područne te nema srednjih škola, nema kulturnih ustanova. Administrativne ustanove i liječnik su vrlo udaljeni, a infrastruktura je loša i nekvalitetna. Analizom svih dobivenih podataka izveli smo zaključak da je budućnost Žumberka upitna ako se ovakva situacija nastavi, jer se trenutnim stanjem mladi potiču na iseljavanje.

Ključne riječi: mlade obitelji, Žumberak, obiteljski aspekt, zaposlenje, odgojno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene ustanove, administrativne institucije, infrastruktura

14. Summary

This MA thesis „Life challenges of young families in Žumberak“ describes hardships of people from Žumberak, especially of young families. MA thesis consists of the theoretical and the empirical part.

Theoretical part comprises a description of current state in Žumberak through different aspects such as workplaces, public transport, existence of administrative institutions, existence of educational, cultural, health and social institutions, shops and infrastructure. Žumberak is a rural area with a small number of residents that live at great distance from each other. Life of young families in Žumberak is really hard and asks for a lot of sacrifices in order to survive.

Aim of this research is to explore life's troubles and opportunities (family structure, number of family members, employment/unemployment, availability/unavailability of educational, social, cultural and health institutions, availability/unavailability of administrative institutions, shops, public transport and poor infrastructure) that young families in Žumberak deal with. Data were collected by conducting an in-depth (unstandardized) interview. Sample comprised 14 young families (married couples) that live in a marriage union for maximally 7 years. Interview included several areas: family aspect, employment, educational, social, cultural and health institutions, administrative institutions, infrastructure and questions for the future.

The obtained results showed that every previously mentioned aspect presents a big life challenge for young families in Žumberak. It is hard to find employment, and workplaces are far away. Because of that, parents spend less time with their children. In Žumberak there are no kindergartens, no eight-year long primary schools, but just three district schools, no high schools and no cultural institutions. Administrative institutions and a doctor are far away and infrastructure is of poor quality. Through analyzing all the obtained data, we concluded that the future of Žumberak is questionable if this situation continues, because current state encourages young people to emigrate.

Keywords: young families, Žumberak, family aspect, employment, educational, social, cultural and health institutions, administrative institutions, infrastructure

15. Literatura

1. Badovinac, K. (2012). *Povijest škole u Kaštu*. Udruga Uskok Sošice. Preuzeto s <http://uskok-sosice.hr/povijest-skole-u-kastu/> 20. veljače 2015.
2. Berc, G., Ljubotina, S., Blažeka, S. (2004). Struktura i životni uvjeti obitelji u selu i gradu u: *Sociologija sela*, 42 (1-2); 23-43.
3. Blažeka, S., Janković, J., Ljubotina, D. (2004). Kvaliteta obiteljskih odnosa u seoskim i gradskim obiteljima u: *Sociologija sela*, 42 (1-2); 45-68.
4. Crkvenčić, I. (2002). Žumberačka gora-Transformation from a Refuge to an Exodus Zone u: *Migracijske i etničke teme*, 18 (4); 289-306.
5. *Domovi za starije osobe* (2015). http://www.domovi-za-starije.com/hr/domovi_zg.html 24. veljače 2015.
6. Državni zavod za statistiku (2015). *Popis stanovništva 2011*. Preuzeto s http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H01_01_01/h01_01_01_zup04_3158.html 20. veljače 2015.
7. Frangeš, G. (2008). Etnološko istraživanje kao izvor podataka za planiranje strategije održivog razvoja ruralnih područja. Ogledni slučaj: Žumberak u: *Etnološka istraživanja*, 1 (12-13); 107-125.
8. Hodžić, A. (1988). Životni standard seoskog stanovništva u: *Sociologija sela*, 26 (99-100); 89-100.
9. Hrvatska pošta (2015). *Popis poštanskih ureda*. Preuzeto s <http://www.posta.hr/> dana 24. veljače 2015.
10. Hrvatski sabor (2014). *Odluka o donošenju prostornoga plana Parka prirode Žumberak-Samoborsko gorje*. Zagreb. Narodne novine d.o.o.
11. Klemenčić, M. (1989). Starenje stanovništva-pokazatelj prostorne izoliranosti Žumberka u: *Acta Geographica Croatica*, 24 (1); 85-98.
12. Klemenčić, M. (1990). Povijesno-geografska osnovica regionalnog poimanja Žumberka u: *Sociologija sela*, 28 (109-110); 277-293.

13. Magdalenić, I. (1996). Opremljenost žumberačkih domaćinstava i gospodarstava u: *Sociologija sela*, 34 (1-2); 19-36.
14. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja (2007). *Strategija ruralnog razvoja RH 2008-2013*.
15. mojžumberak (2015). *Etno zbirke*. Preuzeto s <http://www.mojzumberak.com/zumberak.php?id=163> dana 6. svibnja 2015.
16. mojžumberak (2009). *Završeni radovi na žumberačkom magistralnom vodovodu do Stojdrage*. Preuzeto s <http://www.mojzumberak.com/vijest.php?id=143> dana 23. veljače 2015.
17. Nejašmić, I., Toskić, A. (2013). Starenje stanovništva u Hrvatskoj- sadašnje stanje i perspektive u: *Hrvatski geografski glasnik*, 75(1); 89-110.
18. Općina Žumberak (2015). *Domovi zdravlja*. Preuzeto s <http://www.zumberak.hr/opcina/domovi-zdravlja/> dana 24. veljače 2015.
19. Općina Žumberak (2015). *Žumberak- Poslovni subjekti i obrtnici*. Preuzeto s <http://www.zumberak.hr/opcina/opcina-zumberak-informacije-za-kontakt/poslovni-subjekti/> dana 23. veljače 2015.
20. Pašer, I., Kopač, D. (2014). Program Pomoć u kući starijim osobama na području općine Žumberak u: *Epoha zdravlja*, 7 (1); 23-23.
21. Popović, A., Radeljak, P. (2011). Razvojni problemi pograničnog pojasa Žumberka u: *Hrvatski geografski glasnik*, 73 (2); 179-199.
22. Puljiz, V. (1992). Hrvatsko selo: bilanca i perspektiva u: *Sociologija sela*, 30 (1-2); 29-35.
23. Samoborček (2015). *Vozni red*. Preuzeto s <http://www.samoborcek.hr/vozni-red/> dana 23.02.2015.
24. Šiljak, Z. (2014). *Asfaltirano najviše selo na najvišoj nadmorskoj visini od 750 m u općini Žumberak*. Preuzeto s <http://www.zumberak.hr/opcina/> dana 23. veljače 2015.
25. Šiljak, Z. (2014). *Program „Pomoć u kući starijim osobama“ prestaje sa radom*. Preuzeto s <http://www.zumberak.hr/opcina/page/7/> dana 24. veljače 2015.

26. Štambuk, M. (1995). Žumberak: primjer propadanja ruralnog područja u okolici glavnog grada u: *Sociologija sela*, 33 (1-4); 29-37.
27. Štambuk, M. (1996). mišljenja domaćeg stanovništva o privlačnim i odbijajućim čimbenicima življenja na Žumberku u: *Sociologija sela*, 34 (1-2); 47-61.
28. Štambuk, M. (1996). Mišljenja Žumberčana o razvojnim problemima i prednostima njihova kraja u: Magdalenić, I., Vranešić, M., Župančić, M. (ur.) *Žumberak: baština i izazovi budućnosti*. Zbornik u čast 700-te obljetnice prvog spomena imena Žumberak. Stari grad Žumberak. Odbor za proslavu 700-te obljetnice imena Žumberak.
29. Štambuk, M. (1996). Stanovništvo, obitelji, domaćinstva u: Magdalenić, I., Vranešić, M., Župančić, M. (ur.) *Žumberak: baština i izazovi budućnosti*. Zbornik u čast 700-te obljetnice prvog spomena imena Žumberak. Stari grad Žumberak. Odbor za proslavu 700-te obljetnice imena Žumberak.
30. Turistički klaster po Sutli i Žumberku (2014). *Žumberački uskočki muzej*. Preuzeto s <http://www.sutla-zumberak.hr/hr/klaster/clanovi/zumberacki-uskocki-muzej,2461.html> dana 6. svibnja 2015.
31. Turistički klaster po Sutli i Žumberku (2014). *Etnografska zbirka sestara Bazilijanki*. Preuzeto s <http://www.sutla-zumberak.hr/hr/klaster/clanovi/etnografska-zbirka-sestara-bazilijanki,2504.html> dana 6. svibnja 2015.
32. Udruga Uskok Sošice (2011). *Otvorena cesta života Sošice- Hartje*. Preuzeto s <http://uskok-sosice.hr/otvorena-cesta-zivota-sosice-hartje/> dana 23. veljače 2015.
33. Udruga Uskok Sošice (2012). *Oštrc i okolica ostali bez trgovine*. Preuzeto s <http://uskok-sosice.hr/ostrc-i-okolica-ostali-bez-trgovine/> dana 24. veljače 2015.
34. Udruga Uskok Sošice (2012). *Povijest školstva u Žumberku i današnje stanje*. Preuzeto s <http://uskok-sosice.hr/povijest-skolstva-u-zumberku-i-danasnje-stanje/> 20. veljače 2015.
35. Udruga Uskok Sošice (2014). *Žumberak jučer, danas, sutra*. Preuzeto s <http://uskok-sosice.hr/zumberacki-svetci/> 20. veljače 2015.

36. Zagrebačka županija (2015). *140.000 kuna za pomoć starijim osobama na Žumberku i u Pisarovini*. Preuzeto s <http://www.zagrebacka-zupanija.hr/vijesti?year=2015&id=4099> dana 24. veljače 2015.
37. Žumberački vikarijat (2014). *Žumberačka povijest*. Preuzeto s <http://www.zumberacki-vikarijat.com/zumberacka-povijest/> 20. veljače 2015.
38. Župančić, M. (1994). Socioekonomske promjene i mogućnosti razvitka sela u: *Sociologija sela*, 31 (3-4); 131-143.
39. Žutinić, Đ., Bokan, N. (2008). Village-Free Choice or Destiny for the Rural Youth (a study on the rural community of Vođinci) u: *Sociologija i prostor*, 180 (2); 143-160.
40. Žutinić, Đ., Kovačić, D., Grgić, I., Markovina, J. (2010). Percepcija kvalitete življenja i namjere o odlasku iz ruralnih sredina u: *Društvena istraživanja*, 1-2 (105-106); 137-159.

16. Prilozi

➤ Prilog 1- Pitanja za intervju

Opći podaci o ispitanicima:

1. Koliko imate godina?
2. Koliko ste dugo u braku?
3. Koji stupanj obrazovanja ste stekli?
4. Živate li na Žumberku od djetinjstva ili ste se doselili? Ako ste se doselili, zašto?

Obiteljski kontekst

5. Imate li djece, koliko i koje dobi?
6. S kim živite u kućanstvu?
7. Smatrate li to prednošću ili nedostatkom, ukratko objasnite (isto vrijedi za nuklearne i proširene obitelji)?
8. Koliko vremena provodite kao obitelj zajedno? Ukoliko imaju djecu: koliko vremena provodite s djetetom, Vi kao majka i Vi kao otac?
9. Kako provodite vrijeme s djecom?
10. Jesu li bake i djedovi uključeni u odgoj djece i smatrate li to pozitivnim ili negativnim? Ukratko objasnite.

Zaposlenje

11. Jeste li zaposleni? Ako ne, zašto? Ako da, gdje i koliko je udaljeno radno mjesto od mjesta stanovanja?
12. Imate li problema sa nalaskom posla / Jeste li imali problema dok ste pronašli posao? Kojih?
13. Imate li u Žumberku mogućnosti za zaposlenje?
14. Obzirom da živite na selu, bavite li se tipičnim seoskim poslovima i kojima? Koliko Vam to oduzme vremena i da li Vas ti poslovi značajno opterećuju?

Odgojno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene ustanove

15. Koliko je udaljena prva osnovna i prva srednja škola od Vašeg mjesta prebivališta?
16. Koliko je udaljen prvi vrtić od Vašeg mjesta prebivališta?
17. Ukoliko radite, tko Vam čuva djecu za to vrijeme? Je li Vam ta osoba poznata i imate li povjerenja u nju?
18. Ima li na Žumberku mogućnosti za smještaj starijih osoba u Domete za starije i nemoćne osobe? Ukoliko nema, tko brine o starijim osobama? Imate li Vi u obitelji potrebe za takvim oblikom skrbi i kako to rješavate?
19. Koliko je udaljena prva kulturna ustanova, poput kazališta, kulturnih domova, muzeja i predstavlja li Vam to problem?
20. Koliko je udaljen najbliži liječnik ili Dom zdravlja i predstavlja li Vam to problem? Ako Vam predstavlja problem, kako to rješavate, na koji način?

Administrativne ustanove

21. Koliko ste udaljeni od prvog većeg središta (gradskog) i predstavlja li Vam to problem?
22. Koliko je udaljena najbliža trgovina sa mješovitom robom i stvara li Vam to problem?
23. Koliko je udaljena najbliža pošta i predstavlja li Vam to problem?
24. Koliko je udaljena najbliža banka i predstavlja li Vam to problem?
25. Postoji li u Vašem mjestu javni prijevoz (autobus, vlak)? Ako da, koliko često prometuje? Ako ne, koliko Vam to otežava život?

Infrastruktura

26. Smatrate li da je prometna povezanost na Žumberku dovoljno dobra i koliko su kvalitetne te ceste?
27. Imate li izgrađen vodovod? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?
29. Imate li izgrađenu kanalizaciju? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?
30. Smatrate li da je napon električne energije dovoljno jak? Koliko je kvalitetno održavanje mreže električne energije?

Pitanja o budućnosti života na Žumberku

31. Koje preporuke biste dali aktualnim vlastima na Žumberku, što bi trebalo najprije popraviti ili izgraditi?
32. Razmišljate li o odlasku ili ostanku na Žumberku? Objasnite.
33. Ako razmišljate o odlasku, što bi Vas eventualno ipak moglo zadržati na Žumberku?
34. Biste li nekome preporučili da se doseli na Žumberak? Zašto da, zašto ne, ukratko objasnite.
35. Ima li nešto u vezi Vašeg života u Žumberku što Vas nismo pitali, a smatrate da bi bilo važno?

➤ Prilog 2 – Transkripti intervjua

INTERVJU 1.

Opći podaci o ispitanicima:

1. Koliko imate godina?

Ona: 24

On: 28

2. Koliko ste dugo u braku?

Ona: Godinu dana će u šestom mjesecu.

3. Koji stupanj obrazovanja ste stekli?

On: Znači prvostupnik, tri godine faksa.

Ona: Ja zasad imam srednju stručnu spremu i pri kraju je fakultet.

4. Živate li na Žumberku od djetinjstva ili ste se doselili? Ako ste se doselili, zašto?

Ona: Pa od djetinjstva, od rođenja.

On: Isto tako.

Obiteljski kontekst

5. Imate li djece, koliko i koje dobi?

Ona: Da, jedno, godina i pol.

6. S kim živite u kućanstvu?

Ona: Troje nas je, znači ja, suprug i dijete.

7. Smatrate li to prednošću ili nedostatkom, ukratko objasnite (isto vrijedi za nuklearne i proširene obitelji)?

Ona: Pa ja mislim da je to prednost, jer znači stvaramo svoju obitelj, jednog dana ja se nadam i da ćemo ju proširiti, al mislim ima tu i prednosti i nedostataka. Ali mislim da je prednost jer kao što sam rekla stvaramo svoju obitelj.

On: Prednost je velika, ovaj upravo to što smo sami, ako ništa drugo, nitko nam ne pametuje da to ukratko kažemo i ne gospodari, a s druge strane s obzirom da znaš našu familiju ona će u biti to što živimo tu i spavamo sami imamo svoje super, a ovako i onako zajedno svi radimo sa onom drugom polovicom. Tako da što se tiče rada nije opće problem. To znaš i sama.

8. Koliko vremena provodite kao obitelj zajedno? Ukoliko imaju djecu: koliko vremena provodite s djetetom, Vi kao majka i Vi kao otac?

Ona: Pa pokušavamo kad smo vikendom doma što više.

On: Da što više jer nažalost trenutno gospođa studira zadnju godinu hvala Bogu samo nek se educira, možda bude jednog dana dobrodošlo, ali inače da je normalno sve vjerojatno bi bili još više, normalno ovako je teško, samo vikendom, znaš i sama kako je.

9. Kako provodite vrijeme s djecom?

Ona: Pa ja sam skoro cijelo vrijeme s njom i kad god je ona budna ja sam s njom. Provodim, makar i radim nešto s njom sam stalno tako da već sam se navikla. Neobično mi je bez nje, kad je nema.

On: Ja nisam tako puno s njom jer nastojim preko dana nešto napraviti, a onda kad uhvatim priliku, onda ili se malo poigramo ili gledamo televizor zajedno ili reklame što obožava i tako, više vremena provodi s mamom nego sa mnom, puno više.

10. Jesu li bake i djedovi uključeni u odgoj djece i smatrate li to pozitivnim ili negativnim? Ukratko objasnite.

Ona: Pa je, baka i deda su uključeni, jer baka preko tjedna pazi. Pa mislim da je to dobro.

On: Ujedno je baka i dadilja u našem slučaju. Jer trenutno situacija je takva da ona studira i da je baka dadilja, a vjerojatno i da ne studira, da radimo, što podrazumijevam, ako Bog da jednog dana, jedno i drugo, opet bi netko morao biti dadilja. I to bi opet bila ta uža obitelj. Prije bi htjeli užu obitelj, nego da je nekamo moramo dati u vrtić, barem sad odmah, a kasnije s vremenom već nije problem.

Zaposlenje

11. Jeste li zaposleni? Ako ne, zašto? Ako da, gdje i koliko je udaljeno radno mjesto od mjesta stanovanja?

Ona: Ja studiram.

On: Da ona studira, a ja hvala Bogu jesam. Da ne, teško bi bilo. Znači radim najbliže što mogu. Najbliža opcija da je neka ozbiljnija firma, a to je taj Uniwelt strojevi u Kamanju, koja isto znaš i sama nije vezana baš direktno na moju struku, ali hvala Bogu dali su mi priliku i dobro da jesu, a znači računam koliko, nekakvih 15-tak kilometara imam odavde do Kamanja, okolo gledano. Ako idem preko Metlike 20, znači tu smo, unutar 15-20 kilometara. I znači vremenski kakvih 20 minuta

12. Imate li problema sa nalaskom posla / Jeste li imali problema dok ste pronašli posao? Kojih?

On: Nemoj me ni pitati, koliko, dvije, dvije i pol godine traženja posla, od nažalost položaja di se nalazimo pa nemaš baš nekog ni izbora. Znači odlučiti se na nešto i otići nekud onda nisi svoj na svojem, a pitanje kolike su plaće, ali jest da sam ja pokušavao sve živo i od onog di se traži niži stupanj obrazovanja, od ne znam, mogao bi biti neki najobičniji radnik do ne znam kakvog uredskog čovjeka, ali na žalost dugo je trajalo, dvije i pol godine. I bojim se da će tako biti svima jer smo tu di jesmo .

13. Imate li u Žumberku mogućnosti za zaposlenje?

Ona: Hm, ne.

On: Baš i ne jer na žalost kako znaš firme nikakve. Jedino ta u Radatovićima, ali Žumberak je jako slab, siromašan nekakvim zaposlenjima i to je na žalost veliki nedostatak života ovdje.

14. Obzirom da živite na selu, bavite li se tipičnim seoskim poslovima i kojima? Koliko Vam to oduzme vremena i da li Vas ti poslovi značajno opterećuju?

On: A pa čuj tu ću se ja uključiti više, jer nastojim da je ona što više s djetetom, znači tu sam opet ja više, što ćeš što ću ti reći. Znači od tih nekih domaćih životinja tako da imaš znači svoju hranu, svoje meso, znači od te poljoprivrede, od spremanja drva i druge stvari. Evo to nešto malo što je stric, ta lavanda to egzotično bilje, što smo probali s nečim novim i vinograd normalno i to za svoje vino, a to su recimo tipične stvari koje u biti svugdje na selu se mogu i raditi, ništa ekstra.

Odgovno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene ustanove

15. Koliko je udaljena prva osnovna i prva srednja škola od Vašeg mjesta prebivališta?

On: Znači, naša osnovna je najbliža u Žakanju. To je znači recimo usporedimo, unutar kruga isto nekakvih 10-15 kilometara, vremenske vožnje, s obzirom kako je sad organizirano, nekakvih pola sata u grubo rečeno. A srednja škola, znači jedino je najbliža Karlovac i Jaska koji su od nas udaljeni po 40-tak kilometara. I Karlovac i Jaska, baš su tu negdje i jedno i drugo odavde kad se mjeri tu su negdje unutar 40, 37-40 u biti dođeš na isto.

16. Koliko je udaljen prvi vrtić od Vašeg mjesta prebivališta?

On: A prvi vrtić ko i škola, da isto ko i škola znači isto 20 minuta do pola sata.

17. Ukoliko radite, tko Vam čuva djecu za to vrijeme? Je li Vam ta osoba poznata i imate li povjerenja u nju?

Ona: Baka servis.

On: Da

18. Ima li na Žumberku mogućnosti za smještaj starijih osoba u Domove za starije i nemoćne osobe? Ukoliko nema, tko brine o starijim osobama? Imate li vi u obitelji potrebe za takvim oblikom skrbi i kako to rješavate?

Ona: Ima.

On: Ima i mislim da ih ima još uvijek premalo koliko bi ih moglo biti zato što je Žumberak pun napuštenih kuća i na žalost moramo reći da je to možda trenutno i jedina prava poslovna prilika bilo kome ulagati u te neke kućice ili te čak i obitelji koje su u vlasništvu znači počevši od njih koji su sami to mogli organizirati do toga da netko otkupi, uzme u najam. Znači to je trenutno, možda i najbolji biznis na području Žumberka ako je netko spreman u to se upustiti. Jer to nešto što je još ostalo i tih starih osoba, bi se moglo smjestiti u te Domove jer obitelji moraju raditi ne, mlađi koji bi ih pazili, a ujedno što fali da ne znam tipa stare bakice i djedovi iz Zagreba, iz Karlovca, iz Jaske, možda čak i dalje da dođu ovdje. Mislim u čemu je problem. Tipičan primjer je mamina teta iz Zagreba koja je recimo u Domu u Luliću. Tako da ne vidim razloga da ne bi tako neka gospođa ili gospodin iz Zagreba došli ovdje na Žumberak u tako neku sredinu.

On: O njima brinu sami, sama njihova djeca i unučad, ovisi koliko su u mogućnosti. Koliko godina uopće imaju, ne može malo dijete paziti malu baku, normalno. Znači ovisi sve o godinama.

Ona: A i u kakvim su odnosima.

Ona: Za sada nemamo potrebe za takvim oblikom skrbi.

On: Pa trenutno ne, a baka je još dosta zdrava, jedino je još ona ostala sa moje strane. A s obzirom da živimo kod mene onda ona sa svojim ni nema brige.

19. Koliko je udaljena prva kulturna ustanova, poput kazališta, kulturnih domova, muzeja i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Pa meni da, jer je to sve u Karlovcu, a ja sam takva osoba da mi kazalište za ic nešto posebno. Nekome je draži odlazak u kino, meni je draži dolazak u kazalište.

On: A to je 40 kilometara. Ma dobro da je i kino, ali opet kino je još dalje i onda danas kad nekome kažeš od naših starijih da ideš u kino u Zagreb što je 70 kilometara, onda te blijedo gleda, a nažalost to je najbliže moguće. I onda ak si ne priuštiš bar jedanput godišnje da odeš u kino ili kazalište onda k vragu sve skupa.

20. Koliko je udaljen najbliži liječnik ili Dom zdravlja i predstavlja li Vam to problem? Ako Vam predstavlja problem, kako to rješavate, na koji način?

Ona: Pa da, pogotovo zbog dječjeg liječnika, u Karlovcu je .

On: Pogotovo ne daj Bože težeg slučaja. Da pogotovo liječnik za malu djecu u Karlovcu što je opet 40 kilometara, a ajde ovaj liječnik opće prakse nije opet tako daleko i 15-tak kilometara je, u Kamanju. Ili Dom zdravlja u Ozlju koji je opet pola sata barem.

Administrativne ustanove

21. Koliko ste udaljeni od prvog većeg središta (gradskog) i predstavlja li Vam to problem?

On: Opet Karlovac, ako tu računamo Ozalj, ajde on je grad, ali neko veliko središte nije, a onda opet tu moramo računati Karlovac ili Jasku koji su opet 40 kilometara, a Zagreb još dalje, 70. Ja uvijek gledam 70, znam da je do Savskog mosta 70, tamo sam bio. Znači ako pričamo o centru još više, al 70 je da bi došli do Zagreba.

Ona: Prema Sloveniji ne naginjemo baš.

On: Ne tako ko nekad i opet je dosta, za neke osnovne potrebe, s obzirom na još uvijek te granične neke zavrzlake, ni ne možemo više od ovog, barem ja mislim tako.

22. Koliko je udaljena najbliža trgovina sa mješovitom robom i stvara li Vam to problem?

Ona: Pa do Metlike. A na hrvatskoj strani Kamanje.

On: A to je opet, znači evo tu se ističe Slovenija. Tu je Slovenija prednost što s obzirom na naš položaj najbliže nam je u Sloveniji, a to je 15 minuta. Bilo bi bolje da je imamo u svom mjestu di jesmo, ali srećom pa poslije posla nikad nije problem stati u trgovini, onda usputno je u našem slučaju je usputno s posla pa se uvijek može kupiti. Upravo to, nama nije problem. Da smo doma onda bi bio problem, ali ovako kad se radi onda se usput obavi sve to.

23. Koliko je udaljena najbliža pošta i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Di je najbliža u Kamanju.

On: Najbliža je u Kamanju koja se navodno uskoro isto zatvara i u Žakanju. To je znači vožnje opet 15- 20 minuta. Pa stvara malo problem s jedne strane ne dobiju se neke stvari na vrijeme. Nije problem odlazna pošta, odlazna pošta opet kažem usput kad se ide na posao, može se obaviti, pogotovo mi koji smo mobilni. Problem je onima koji nisu mobilni, koji su doma, koji su možda i nepokretni i tako tu je problem. A velim veći problem je dolazna pošta jer navodno, sad ti govorim u biti na pamet, ali navodno sam dobio informaciju da više nejde svaki dan pošta tu nego sad svaki četvrti dan. I sad si ti računaj. Ak ti je nešto hitno i to. Ne znam kako opće to rješavaju, da li podrazumijeva hitno neko pismo da ga ipak nose ili ne, i onda eto o čemu opće pričamo. Nije problem odlazno, nego dolazno. Da ti poslije neko kaže zašto kasniš sa ne znam plaćanjem ili ovim ili onim. Eto tu je problem.

24. Koliko je udaljena najbliža banka i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Pa meni je pošta sam ja u PBZ-u najbliža u Karlovcu i to mi je onako. Dobro uvijek to riješim kada sam u gradu. Uvijek riješim, podignem novce, što god treba, ali opet.

On: Sve rješavamo opet usputno, znači normalna stvar. Ne može jedna tako mala sredina niti imati banku niti to očekujemo. Al dobro onda rješenje je da imaš više računa, samo ako imaš što na njih staviti onda imaš više opcija. Recimo ja imam račun i u Metliki i u, znači na slovenskoj strani i na hrvatskoj strani, baš zbog takvih stvari kad ne znaš što ti može zatrebati. Samo ako imaš što na njega staviti.

25. Postoji li u Vašem mjestu javni prijevoz (autobus, vlak)?, Ako da, koliko često prometuje? Ako ne, koliko Vam to otežava život?

Ona: Stric Miro

On: Da nema javnog prijevoza, ali postoji mogućnost jedina ta što imamo prijevoz školske djece pa je moguće na taj način da neko nekud ode što recimo neki odavde i koriste. Jedino na to se mogu pouzdati. On prometuje dok traje škola, kad škola završi, gotovo. Nama hvala Bogu ne otežava život, jer smo mobilni. Otežava onima koji nisu mobilni i to uvelike jer ne mogu do ničega, ne mogu nikud. Moraju ovisiti o drugome, moliti i to a da

ima javni prijevoz, mogao bi svako ko je pokretan sam otići sve obaviti. Kažem nama koji smo mobilni, koji imamo auto nije problem, ali kažem odmah opet ako hoćeš nekud otići i da možeš otići moraš imati auto. Znači moraš, nije da je auto danas više luksuz na ovakvim mjestima, nego danas je auto baš jedna od stvari koje su bitne da možeš opće preživljavati.

Infrastruktura

26. Smatrate li da je prometna povezanost na Žumberku dovoljno dobra i koliko su kvalitetne te ceste?

Ona: Hm ti ćeš više o tome

On: Ne bi se volio previše u to upuštati jer na žalost puno toga je rečeno po tom pitanju i puno toga smo pokušavali napraviti i mislili smo da će utjecati i javnim istupanjem i molbama. Znači, od predsjednika mjesnog odbora nadalje prema gradu koji u biti je nadležan za nas preko kojih bi to dalje išlo, preko hrvatskih cesta, tako nekoga. Nažalost tako je kako je. Da su ceste najbolje, nisu. Nije baš da je onako, što bi Kinezi rekli sama jama, ali skoro je sama jama i više u biti stvara problem okolina ceste nego sama cesta što se dovoljno ne održava i još uvijek se premalo ulaže jer ja sam rekao sto puta. Ok, sve je to u redu da tu nije toliko prometa ko u gradu, ali ja isto platim na tehničkom cestarinu kao i onaj iz grada. Znači bilo bi u redu da se i prema ovakvim krajevima zabačenim, koji nam možemo i tako nazvati, kod nas nešto poduzima i nešto radi, ali na žalost s tim nas još više odvajaju i onda čak i da neko ima volju doći ovdje, izgubi je kad vidi kud mora se voziti i po kakvoj cesti mora doći opće. I normalno ono što je najbitnije ne daj Bože imati neki bolji auto jer po ovakvoj cesti kakvu mi imamo samo si ga uništiš.

27. Imate li izgrađen vodovod? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

Ona: Ne

On: Nemamo i mislim da još tako skoro nećemo, jedino ako Europska unija s te strane ne napravi pritisak, na žalost, žalosno je reći da danas u 21. stoljeću postoje još mjesta koja nemaju vodovoda. Ja ne kažem za neko mjesto koje još ima jednog ili dva čovjeka još preostala iako njima treba nekako na neki način, ali Kašt i nije baš tako još uvijek zabačena sredina kako su neke. Tako da žalosno je što nemamo vodovoda. Pa predstavlja problem na taj način što smo ovisni o bunarima i ovisni smo znači o kiši koja padne a i o struji, jer jedno bez drugog nejde. Znači iz tih bunara voda se pumpa tom hidro pumpom. Ako nestane struje, znači nemamo ni vode i onda ono ko u kameno doba ne.

29. Imate li izgrađenu kanalizaciju? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Ne daj Bože, ništa od toga, obzirom da nema vodovoda nema ni toga. Kad bi se jednog dana pokrenulo pitanje vodovoda, mislim pitanje je puno puta pokrenuto, ali nije ostvareno od strane gradskih očeva ili majki kako god. Uglavnom, vjerojatno bi išlo jedno s drugim. S obzirom da nema jednog nema ni drugog. Rješavam ju ovim septičkim jamama, greznicama kako se to već zove i tako kad se napuni ispumpavamo i tako.

30. Smatrate li da je napon električne energije dovoljno jak? Koliko je kvalitetno održavanje mreže električne energije?

On: Paaaa, ajde mogu reći s obzirom da znam neka mjesta koja imaju još većih problema, u Kaštu nije tako kritično, ali problem je loša infrastruktura ta, što se tiče toga tako da, što se tiče samog Kašta, kod nas je napravljena nova infrastruktura koja je čak i jedna od boljih jer ide pod zemljom i super je napravljena. I sad znači, stvar je u tome da je do Kašta problem, jer su to stari dalekovodi i slaba oprema ta koja je postavljena vjerojatno još u Hitlerovo doba i to se sve skupa premalo održava. Najbolje mi je kad dođu izvještaji na televizoru kad nestane struje, veli radnici HEP-a i ovi i oni po cijele noći nešto rade, a ja znam da kad zoveš dežurnog da kaže trenutno nema nikoga sutra će dečki ujutro kad se razdani ići nešto raditi. Tako da su si napravili na vrijeme da si pripreme teren, jer bojim se da nemaju baš svaki dan posla i da si na vrijeme pripremaju stvari da bi bilo puno to lakše kad dođe do nekakve prirodne nepogode, recimo kao što su zaleđenja, snijeg, kiša i to. Da se malo bolje održava, kad dođe do takvih problema, bio bi prije problem riješen do dolaska struje natrag, ali na žalost tako je kako je.

Pitanja o budućnosti života na Žumberku

31. Koje preporuke biste dali aktualnim vlastima na Žumberku, što bi trebalo najprije popraviti ili izgraditi?

On: Imaš ti kakvu ideju

Ona: Hm, pa prvo bi trebalo te ceste i da se izgrade kanalizacija, vodovod tako to. Onda bi ja preporučila im da iskoriste taj park prirode, tu ljepotu ipak u neki turizam ili nešto. Tu se stvarno može svašta napraviti. Evo čak moj profesor na faksu je dao ideju da bi tu odlično bio neki faks koji je vezan uz botaniku i takve stvari. To na Žumberku bi uspjelo, ali treba još.

On: S obzirom da je Žumberak park prirode da premalo je iskorišteno sa te strane. To je recimo jedna od tih prilika di bi se moglo nešto pokrenuti, ali kažem što je rekla i ona. Problem je od samih pristupnih cesta, koje su takve kakve jesu. Znači s te strane bi trebalo malo više se pokrenuti samo održavanje i okoline i cesta znači do nekakvog pokretanja ovaj nekakvih turističkih pokreta. Na žalost što opet tu se isto premalo svega toga događa i onda kad niko nam ne dolazi, onda niš se ne može ni pokrenuti. Jer mi sami ovaj, radimo privatno svoje koliko možemo, imamo svoja radna mjesta, svoje radne obaveze i to ako bi neko nešto uložio to bi trebao biti vjerojatno neko sa strane ipak neko malo jači, neko malo veći, neko ko ima ipak malo veću financijsku moć. Ali kažem, ne znam što takve ljude sprečava, da li koliko je nama poznato, možda gradske vlasti, da li opće neko želi nešto pokrenuti to je sad pitanje. Toliko nismo upućeni.

32. Razmišljate li o odlasku ili ostanu na Žumberku? Objasnite.

On: Razmišljamo i o jednom i o drugom. Svaki dan važemo i jedno i drugo. Svaki dan važemo i ostanak i odlazak. Znamo što znači ostanak, ostanak znači težak život, ali život u prirodi, život u zdravom okruženju, život di si možeš imati sve svoje recimo namirnice i tako to, a s druge strane onda nedostatke.... Ona: Od škole, od vrtića.....**On:** Daleko je od tih velikih daljina za školu, velikih mogućnosti nekih za djetetu da mu priuštiš nešto da se bavi nekakvim slobodnim aktivnostima i tako. Znači svaki dan važemo jedno s drugim, znamo što znači odlazak nekud u grad ili tako, znamo da je tu i veći trošak, onda i od samih nekretnina i od samog života od namirnica koje moraš kupovati svaki dan. Tako da svaki dan stavljamo na vagu, sad što će prevagnuti to će pokazati vrijeme. Vedit ćemo da li će se nešto ovdje opće pokrenuti, možda ne bude uvijek sve tako crno kako je trenutno.

33. Ako razmišljate o odlasku, što bi Vas eventualno ipak moglo zadržati na Žumberku?

On: Pa bojim se da je malo kasno za promjene na Žumberku. To je stvarno doslovce naša, jedino nas može zadržati naša jaka volja. Ovaj, za ostanom doma, a ne odlaskom u tuđinu. To je još jedino što nas može zadržati, jer na žalost da sad ukratko nabrojim, rezimiram. Znači imali smo trgovinu, ostali smo bez trgovine, otvoriti se sigurno više nikad neće. Imali smo školu, mislim da do 70-tih od 1. do 8., nakon toga dugi niz godina od 1. do 4. sve do 2000-tih. Znaš o čemu pričam. Znači ostali smo bez škole, ne vjerujem da će se ikad više otvoriti. Imali smo poštu, ostali smo i bez pošte. Uz mnogobrojna obećanja, bit će ovako, bit će onako, to je samo privremeno. Onog dana kad se zatvorila, znali smo da se više nikad neće otvoriti i s obzirom da smo sad spali na to da poštu dobivamo svaki četvrti dan nema teoretske šanse da se ikad više otvori. Znači, s obzirom da do sada nikad nije recimo jedna tvornica koja bi se bavila bilo kakvom preradom drva, barem ovdje na području ovog krajnjeg Žumberka, uz slovensku granicu otvorena, teško da će se ikad više, jer bojim se da je već malo prekasno za to. Nakon toga s obzirom da do sada dok je bilo još i više ljudi ovdje, da nije bilo nekog javnog prijevoza, ne vjerujem da će ga biti ni sada. Tako da sve neke mogućnosti, nekakvih javnih ustanova i nečeg javnog di bi mogli se ljudi okupljati je bojim se sve izbljedilo, da je za sve prekasno, jer je ljudi sve manje. A s obzirom da su svi otišli i stacionirali se po nekakvim gradovima ili prigradskim naseljima, normalno zbog posla i tako toga da će se ti ljudi opet vraćati, čisto sumnjam, jer previše. Neke kuće su već toliko previše zapuštene, da na žalost ne možeš krenuti živjeti osim da kreneš iz temelja. Tako da bojim se da jedino čvrsta volja nas može zadržati ovdje i osjećaj da si svoj na svome, ništa drugo, znači, samo osjećaj da si svoj na svome.

34. Biste li nekome preporučili da se doseli na Žumberak? Zašto da, zašto ne, ukratko objasnite.

On: Preporučio bih starijim osobama da mogu uživati u prirodi.... Ona: Da tu je mir i tišina.... **On:** Mogu uživati u miru i tišini u svojoj mirovini ili ne znam čemu već ili ne daj Bože ako je netko bolestan, manje-više sad to ovisi o situaciji, da dođe živjeti na čisti svjež zrak, a ovako nekim mladim obiteljima. Što ću im preporučiti kad im Žumberak ne nudi nikakve mogućnosti za preživljavanje. Oni mogu živjeti ovdje, ali da li mogu preživjeti, e to je problem, jer na žalost danas bez izvora prihoda ne možeš ništa, a izvor prihoda je što da radiš negdje u nekakvim firmama ili negdje, a toga na području Žumberka nema.

35. Ima li nešto u vezi Vašeg života u Žumberku što Vas nismo pitali, a smatrate da bi bilo važno?

Ona: Ne znam, mislim da si uglavnom sve ispitala.

INTERVJU 2.

Opći podaci o ispitanicima:

1. Koliko imate godina?

Ona: Imam 28 godina.

On: Imam 30 godina.

2. Koliko ste dugo u braku?

Ona: 7 godina

3. Koji stupanj obrazovanja ste stekli?

Ona: Stekla sam srednju stručnu spremu, pravni tehničar.

On: Ja sam sada upisao naknadno večernju školu, zanimanje bravar.

4. Živate li na Žumberku od djetinjstva ili ste se doselili? Ako ste se doselili, zašto?

Ona: Ja sam se doselila prije 7 godina, tu sam se udala.

On: Ja sam se rodio na Žumberku.

Obiteljski kontekst

5. Imate li djece, koliko i koje dobi?

Ona: Imamo jedno, muško i 7 godina staro.

6. S kim živite u kućanstvu?

On: Živimo sa mojom mamom, suprugom i naravno našim djetetom.

7. Smatrate li to prednošću ili nedostatkom, ukratko objasnite (isto vrijedi za nuklearne i proširene obitelji)?

Ona: Pa ja smatram prednošću jer kad nas nema, kad smo odsutni na poslu, uvijek je tu da nam pripazi na dijete, skuha i to koliko može.

8. Koliko vremena provodite kao obitelj zajedno? Ukoliko imaju djecu: koliko vremena provodite s djetetom, Vi kao majka i Vi kao otac?

Ona: Paa, u zadnje vrijeme malo manje nego prije jer smo u kontra smjenama uvijek smo jedno odsutno tako da, kad možemo. Uglavnom smo vikendima zajedno.

9. Kako provodite vrijeme s djecom?

On: Pa ja provodim tako da najviše radimo nešto zajedno, oko pčela, košnica, malo se igramo sa loptom, pa općenito.

Ona: Pa, više-manje kad dođemo s posla pišemo zajedno zadaću, poslije se igramo malo i tako do 9 onda je kasnije vrijeme za spavanje.

10. Jesu li bake i djedovi uključeni u odgoj djece i smatrate li to pozitivnim ili negativnim? Ukratko objasnite.

On: Jesu i to je pozitivna stvar.

Zaposlenje

11. Jeste li zaposleni? Ako ne, zašto? Ako da, gdje i koliko je udaljeno radno mjesto od mjesta stanovanja?

On: Da, radim u Mesnoj industriji. Meni je udaljeno oko 20-tak kilometara.

Ona: Ja radim u Aquastil-u u Ozlju. Meni je udaljeno 25 km.

12. Imate li problema sa nalaskom posla / Jeste li imali problema dok ste pronašli posao? Kojih?

On: Ja baš i ne.

Ona: Ja sam dosta dugo, mislim dugo, našla sam honorarno, pa sam se preselila u Radatoviće, ali to je isto moljakanje. Traženje non stop negdje, na ugovore, pa dobijem otkaz, pa opet ispočetka.

13. Imate li u Žumberku mogućnosti za zaposlenje?

Ona: Ne

On: Na Žumberku nema ništa

14. Obzirom da živite na selu, bavite li se tipičnim seoskim poslovima i kojima? Koliko Vam to oduzme vremena i da li Vas ti poslovi značajno opterećuju?

On: Pa bavimo se to nešto sitno poljoprivredom, krumpir, kukuruz, grah za vlastite potrebe i još nešto malo se bavimo pčelarstvom, ništa strašno.

Ona: Pa uzimaju vremena, ali ne opterećuju, to nam je od koristi. Sve što posijemo ne treba kupiti.

On: U jednu ruku nas relaksira.

Odgojno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene ustanove

15. Koliko je udaljena prva osnovna i prva srednja škola od Vašeg mjesta prebivališta?

On: Prva osnovna škola nam je udaljena oko 15-16 kilometara, a srednja do 50 kilometara. Naše dijete putuje dosta dugo zato jer kruže, neju direkt u školu, nego kupidu još u drugom dijelu Žumberka, tj. mjesto Radatovići pa kruže preko Slovenije, jedan dio Brezovice obuhvaćaju. onaj dio prema Novom Mestu do Metlike, tako da mu put traje 45 minuta. Inače bi kad bi išao direkt trajao bi mu do nekih 15-20 minuta.

16. Koliko je udaljen prvi vrtić od Vašeg mjesta prebivališta?

Ona: 15 kilometara, prvi je u Žakanju ili Ozalj 25 kilometara.

17. Ukoliko radite, tko Vam čuva djecu za to vrijeme? Je li Vam ta osoba poznata i imate li povjerenja u nju?

On: Moja mama.

Ona: Dosad je od supruga mama čuvala, odsad je u školi. To vrijeme 2 sata dok nas nema pošto smo u kontra smjenama ona pripazi.

18. Ima li na Žumberku mogućnosti za smještaj starijih osoba u Domove za starije i nemoćne osobe? Ukoliko nema, tko brine o starijim osobama? Imate li vi u obitelji potrebe za takvim oblikom skrbi i kako to rješavate?

On: Trenutno ne .

Ona: Jedino ako se neko udomiteljstvom, ali to je isto do 5 osoba ili 4 maksimalno.

Ona: Brinu sami o sebi, ko može. Ako ne mogu, prepušteni su sami sebi.

On: Trenutno nemamo potrebe, ali ako bude imamo najbliži dom nam je u Vivodini Viktorovski ili u Stojavnicama.

Ona: Dobro al to je udomiteljstvo, nije starački dom. I to isto treba izdvojiti par hiljada kuna, najmanje do 3, 3 i pol tisuće kuna, to je najmizernije.

19. Koliko je udaljena prva kulturna ustanova, poput kazališta, kulturnih domova, muzeja i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Muzej imamo u Ozlju a kazalište je najbliže u Karlovac.

On: Karlovac, Zorin dom.

Ona: Pa da je bliže, prošli bi

On: Ovako dok ti to sve izorganiziraš, uskladiš sa poslom, putovanje, najmanje moraš računati sat vremena, jer se moraš voziti po ograničenjima, tako da dost problem, je to veliki problem.

20. Koliko je udaljen najbliži liječnik ili Dom zdravlja i predstavlja li Vam to problem? Ako Vam predstavlja problem, kako to rješavate, na koji način?

Ona: Najbliži liječnik je u Kamanju.

On: Doktor Jelenčić, nekih 17-18 kilometara. Pa recimo sad ako idemo preko Slovenije ne stvara nam neki problem jer su bolje ceste, održavaju bolje naspram naših cesta, da spomenemo cestu što ide preko Magovaca-Balića-Vivodine ona je u dosta lošim stanjima ima jako puno klizišta. I ovako je u lošem stanju, rupe na cestama, grane, a kad je snijeg onda je dosta veliki problem. Neredovito se čiste ceste tako da je gotovo nemoguće neki put doći do liječnika na vrijeme.

Ona: Hitna je prva Ozalj i to treba čekati na nju do sat vremena, ako dođu.

On: I ako je moguće, zato što naš doktor Jelenčić koji se nalazi u Kamanju i doktor Maršić koji se nalazi u Žakanju imaju jednu hitnu na raspolaganju za taj cijeli dio Žumberka, Žakanja i Kamanja.

Ona: I onda odlučuju koji je hitniji, tamo šalju.

Administrativne ustanove

21. Koliko ste udaljeni od prvog većeg središta (gradskog) i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Pa gradom se smatra i Ozalj, ako ćemo po tom, 25 kilometara. S jedne strane je problem zbog djece, bar neka dešavanja, a tu nema djece, jedno dijete, dvoje.

On: Najveći problem je što se tiče našeg djeteta. Bilo koju izvanrednu aktivnost, bilo od sporta, npr. nogometa, moraš ići u Ozalj na trening, ako hoćeš nešto drugo recimo neki taekwondo ili karate nemaš ništa prije Karlovca. I sada pošto treninzi traju 2-3 puta tjedno, u jednom smjeru ima 50-tak kilometara, znači to je 300 kilometara tjedno i to je veliki problem što se tiče vremena a i financijski.

22. Koliko je udaljena najbliža trgovina sa mješovitom robom i stvara li Vam to problem?

Ona: Kamanje, 18 kilometara, što se tiče hrvatske strane, a Metlika ima 10 kilometara. Pa da ne radimo bio bi nam veliki problem, ali uvijek je negdje neko usput, uvijek susjed, mi smo uvijek u blizini trgovine, ali što se tiče starijih ljudi, jako teško. Čak onaj koji nema vozačku na Žumberku, stvarno mislim da mu je jako teško.....

On: Jako teško..... **Ona:** Pa ništa ne može, ne može ni osnovne stvari priuštiti, ovisan je o drugome i ako ima nekoga, koga će platiti, ako ne nema.

23. Koliko je udaljena najbliža pošta i predstavlja li Vam to problem?

On: Isto 25 kilometara, jer prva pošta pod koju mi spadamo je Ozalj.

Ona: Ili Žakanje, to je prva pošta. Je, je problem je, sve što plaćamo, moramo ići u Ozalj, a imali smo poštu pod nosom, 20 metara od kuće.

24. Koliko je udaljena najbliža banka i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Naša najbliža banka je Karlovac. Ali s obzirom da ima tih bankomata ima Internet bankarstvo, mi koristimo Internet, tako da se na taj način koristimo, plaćamo račune. Nismo baš o tim bankama ovisni.

25. Postoji li u Vašem mjestu javni prijevoz (autobus, vlak)?, Ako da, koliko često prometuje? Ako ne, koliko Vam to otežava život?

Ona: Ne, ne.

On: Pa niti baš i ne, jer smo svi više-manje mobilni. Ima svako svoj auto.

Ona: Jedino te stare osobe, stvarno ti ljudi koji ne mogu drugačije, možda bi njima to nešto značilo, a nama.

Infrastruktura

26. Smatrate li da je prometna povezanost na Žumberku dovoljno dobra i koliko su kvalitetne te ceste?

Ona: Ceste nisu opće kvalitetne, svako malo je klizište, odron, opće se ne popravljaju, niko o tome ne vodi računa, svi se ograđuju, niko nema novaca, a niti previše ne očekujemo od vlasti.

27. Imate li izgrađen vodovod? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Ne. Pa da predstavlja problem, jer kad su velike vrućine, ostajemo bez vode. Sva sreća što imamo taj seoski izvor koji je ovdje od pamtivijeka, pa se tu nekako snabdijevamo i to je već dosta veliki problem, jer ima puno kućanstava i svi trebaju vodu, a to je jedini izvor i kad svi krenu ponestaje.

29. Imate li izgrađenu kanalizaciju? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Ne, mislim da imamo ove stacionirane jame, greznice, ali da bi bila ova klasična gradska kanalizacija to ne. Pa sad dosta predstavlja problem, zato jer kad se ta greznica napuni nema tu nitko u blizini te cisterne ko bi ispumpavao, onda moraš zvati u susjedno selo, čovjek koji se bavi tim da on dođe i ispumpa. Pošto on nema dosta vremena, onda ga moraš načekivati dosta dugo da dođe i obavi taj posao.

30. Smatrate li da je napon električne energije dovoljno jak? Koliko je kvalitetno održavanje mreže električne energije?

On: Pa ja mislim za sada da je dosta dobar. To održavanje nije opće kvalitetno.

Ona: Uopće nije, kad padne veliki snijeg nemamo struje, jer ne znam. Tamo neki uz cestu stoje dok je žica na cesti.

On: Prije dok smo imali struju iz Slovenije, otkad sam se ja rodio, znači nekih 30- tak godina, nikad nije bio problema sa strujom da unatrag 2-3 godine kako su naši iz HEP-a Ozalj preuzeli mrežu, to malo- malo čim je vjetar, neko veće nevrijeme, snijeg ostajemo po dan, noć bez struje. Baš što se tiče njihovog održavanja, nisu baš nešto preefikasni.

Pitanja o budućnosti života na Žumberku

31. Koje preporuke biste dali aktualnim vlastima na Žumberku, što bi trebalo najprije popraviti ili izgraditi?

Ona: Puno toga, ne znam ja sad trenutno bi ne znam možda te ceste da se saniraju, jer kad dođe do toga velikog klizišta mi nemamo kud ni do liječnika, ni do trgovine, osim ta Slovenija, al meni isto problem, jer sam strani državljanin. Ja sam znači odsječena od svijeta.

On: Pošto se dogodilo dosta veliko i zahtjevno klizište odmah tu na izlazu iz sela, koje je tako slabo sanirano, mislim to je samo malo zasipano toliko da se vidi da se nešto događa, da se zamažu oči, ali da je neki ozbiljniji zahvat to nije. Ne daj Bože da se to podruži dalje mi smo ovisni o našoj susjednoj državi tj. Sloveniji i ako nam oni ne bi odobrili da idemo kroz nju, jer je to malogranični prijelaz i tu nema otvorenoga prijelaza nego je rampa mi ne bi jednostavno mogli izići iz sela, ne bi mogli nigdje.

Ona: Nigdje, a ostalo nemamo što očekivati. Malo je ljudi da bi se išlo nekakvi projekti.

On: I naravno da se izgradi taj vodovod što bi bilo prijeko potreban. I da se dopelja prava internetska mreža, da se postave neki repetitori, odašiljači da ima koliko toliko prijam signala. Jer zasad ovo što je plaćamo, a nije onako kako je obećano. Kad sklapamo ugovor onda obećavaju brda i doline, a na kraju nije to - to.

32. Razmišljate li o odlasku ili ostanku na Žumberku? Objasnite.

Ona: O odlasku ne razmišljamo. Ne razmišljamo jer smo puno uložili u kuću tu smo se nekako navikli, a i svugdje drugdje treba ispočetka, a ovdje ipak se nadamo da će biti bolje.

On: A i zasada smo redno zaposleni tako da nama nije prijeko potrebno baš da moramo otići.

On: Za sada imamo sigurnu budućnost.

33. Ako razmišljate o odlasku, što bi Vas eventualno ipak moglo zadržati na Žumberku?

34. Biste li nekome preporučili da se doseli na Žumberak? Zašto da, zašto ne, ukratko objasnite.

Ona: Pa na Žumberku je jako lijepo barem meni, ja sam se brzo navikla, relativno brzo. Odmah sam se zaposlila, radila sam, lijepo je tu. Eto samo malo bolje ceste i to je to.

35. Ima li nešto u vezi Vašeg života u Žumberku što Vas nismo pitali, a smatrate da bi bilo važno?

On: Pa sad mislim da ne da si sve obuhvatila. To je to što se možemo sjetiti.

INTERVJU 3.

Opći podaci o ispitanicima:

1. Koliko imate godina?

Ona: 28

On: 28

2. Koliko ste dugo u braku?

Ona: 3 godine

3. Koji stupanj obrazovanja ste stekli?

Ona: 6, 2 po Bolonjskom sistemu, diplomirani ekonomist.

On: Autolimar, srednja škola

4. Živate li na Žumberku od djetinjstva ili ste se doselili? Ako ste se doselili, zašto?

On: Od djetinjstva.

Ona: Ja sam se doselila. Udala sam se.

Obiteljski aspekt

5. Imate li djece, koliko i koje dobi?

Ona: Jedno od dvije godine.

6. S kim živite u kućanstvu?

Ona: Nas troje.

7. Smatrate li to prednošću ili nedostatkom, ukratko objasnite (isto vrijedi za nuklearne i proširene obitelji)?

Ona: Ne.

On: Ne bolje da mi sami. Imao bi još više djece da mi neko da para, makar pet komada.

8. Koliko vremena provodite kao obitelj zajedno? Ukoliko imaju djecu: koliko vremena provodite s djetetom, Vi kao majka i Vi kao otac?

On: Jako malo.

Ona: Ovisi kako radimo u smjenama.

On: Nedjelju da.

Ona: Sa djetetom provodim pola dana.

9. Kako provodite vrijeme s djecom?

Ona: Igramo se.

10. Jesu li bake i djedovi uključeni u odgoj djece i smatrate li to pozitivnim ili negativnim? Ukratko objasnite.

Ona: Jesu. Pozitivno. Zato što nam pomažu kad mi ne možemo, ona ju hrani oblači, sve živo.

Zaposlenje

11. Jeste li zaposleni? Ako ne, zašto? Ako da, gdje i koliko je udaljeno radno mjesto od mjesta stanovanja?

Ona: Da.

On: Da. Njoj je 17 kilometara, meni 13 kilometara.

12. Imate li problema sa nalaskom posla / Jeste li imali problema dok ste pronašli posao? Kojih?

On: Pa je, nema posla.

Ona: Pa je. Problem je općenito bio naći posao.

13. Imate li u Žumberku mogućnosti za zaposlenje?

Ona: Nemamo.

On: Ha jedna firma Polira i tu ja radim. I niš drugo na Žumberku više, jedino ovce tjerati.

14. Obzirom da živite na selu, bavite li se tipičnim seoskim poslovima i kojima? Koliko Vam to oduzme vremena i da li Vas ti poslovi značajno opterećuju?

On: Da bavimo se.

Ona: Krava, kokoš, ovca, svinje sve živo. Mene niš ne opterećuju.

On: Meni je, mnogo opterećenje.

Odgojno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene ustanove

15. Koliko je udaljena prva osnovna i prva srednja škola od Vašeg mjesta prebivališta?

Ona: Koliko ima od tu do Črnomlja.

On: Ja sam bio Samobor srednja, a Žakanje i Kašt osnovna.

Ona: Do Črnomlja ima kakvih 25 kilometara, sigurno.

16. Koliko je udaljen prvi vrtić od Vašeg mjesta prebivališta?

On: 8 kilometara.

Ona: Metlika

17. Ukoliko radite, tko Vam čuva djecu za to vrijeme? Je li Vam ta osoba poznata i imate li povjerenja u nju?

Ona: Baba i deda.

On: Baba i deda i vrtić.

18. Ima li na Žumberku mogućnosti za smještaj starijih osoba u Domove za starije i nemoćne osobe? Ukoliko nema, tko brine o starijim osobama? Imate li vi u obitelji potrebe za takvim oblikom skrbi i kako to rješavate?

Ona: U Krašić, ali to nije Žumberak i u Vivodini. Ima još gore na Draščem Vrh u domiteljstvo. Bit će još malo potrebe za takvim oblikom skrbi.

On: Deda si je zaradio penziju da si plati, a babu ćemo već nekako.

Ona: Budemo vidli, kako budemo.

19. Koliko je udaljena prva kulturna ustanova, poput kazališta, kulturnih domova, muzeja i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Pa Metlika, 7-8 kilometara. Ha problem, ako se ti baš ide proći ćeš tih 7 kilometara se nije to svaki dan

On: Hvala Bogu da je problem.

20. Koliko je udaljen najbliži liječnik ili Dom zdravlja i predstavlja li Vam to problem? Ako Vam predstavlja problem, kako to rješavate, na koji način?

Ona: Najbliži liječnik je u Metliki, nekih 8 kilometara, ali mi idemo u Črnomelj pedijatru i osobnom doktoru. Nije problem odvesti se jedino je malo daleko.

On: Ja idem u Ozalj.

Administrativne ustanove

21. Koliko ste udaljeni od prvog većeg središta (gradskog) i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Isto 7 kilometara. problem je kaj moraš svakodnevno putovati, onda je problem.

22. Koliko je udaljena najbliža trgovina sa mješovitom robom i stvara li Vam to problem?

Ona: Isto. A je problem je bar za te osnovne stvari, kruh, mlijeko i tako to.

23. Koliko je udaljena najbliža pošta i predstavlja li Vam to problem?

On: Ozalj. Hvala Bogu da je problem.

Ona: Ima putujući poštar.

24. Koliko je udaljena najbliža banka i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Ha isto, Ozalj, Metlika.

25. Postoji li u Vašem mjestu javni prijevoz (autobus, vlak)?, Ako da, koliko često prometuje? Ako ne, koliko Vam to otežava život?

Ona: Pa to je prvi susjed, evo ga. Kako ne, susjed Miro vozi, možeš se s njim voziti ako ideš u to vrijeme kad ide i on. Ako ne onda nema ništa. Imaš svoj auto pa ti ne otežava.

Infrastruktura

26. Smatrate li da je prometna povezanost na Žumberku dovoljno dobra i koliko su kvalitetne te ceste?

On: Jo katastrofa.

Ona: Rupa na rupi, al dobro nisu bolje ni ove di se ja vozim u Gradac (Slovenija), to sve izrupano, katastrofa. A ovo pošto je selo ne može ni biti bolje.

27. Imate li izgrađen vodovod? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Ne, je veliki je problem. Rješavamo hidroforom i bunarom.

29. Imate li izgrađenu kanalizaciju? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: To nemamo. Imamo svoje i ispumpavamo cisternom.

Ona: Hvala Bogu da je problem.

30. Smatrate li da je napon električne energije dovoljno jak? Koliko je kvalitetno održavanje mreže električne energije?

On: Nije, kad susjed švasa onda samo titra ko da si u disku. Nula bodova, niš.

Ona: Održavanje- malo puhne odma krepane struja. Kad snijeg zameće 3 dana nema struje.

Pitanja o budućnosti života na Žumberku

31. Koje preporuke biste dali aktualnim vlastima na Žumberku, što bi trebalo najprije popraviti ili izgraditi?

Ona: Vodovod, ceste

On: Kanalizacija, otvoriti nešto za djecu, neke trgovine da si možeš nešto kupiti.

32. Razmišljate li o odlasku ili ostanku na Žumberku? Objasnite.

Ona: Ne razmišljamo ništa, nikad ne znaš kaj se sutra može dogoditi, kaj te može dočekati, posao neki bolji u nekom boljem gradu i tako.

33. Ako razmišljate o odlasku, što bi Vas eventualno ipak moglo zadržati na Žumberku?

Ona: Tu, pa bome niš.

On: Pa da negdje blizu posao nađem, dosta kvalitetan, onda bi živio tu.

34. Biste li nekome preporučili da se doseli na Žumberak? Zašto da, zašto ne, ukratko objasnite.

Ona: Nekom ko je u penziji, ko ima redovne prihode i može si priuštiti to što mu treba osnovne potrebe i tu je radi čistog zraka i radi prirode i tako za odmaranja. A za posao mladima to teško.

35. Ima li nešto u vezi Vašeg života u Žumberku što Vas nismo pitali, a smatrate da bi bilo važno?

Ona: Ne bi bio tu problem živjeti samo da su pravi poslovi i da se da živjeti. Mislim da se, ali ne možeš si niš ono steći, niš napraviti pravo.

INTERVJU 4.

Opći podaci o ispitanicima:

1. Koliko imate godina?

Ona: 28

On: Ja, 24.

2. Koliko ste dugo u braku?

On: 3 godine

3. Koji stupanj obrazovanja ste stekli?

On: Ja imam srednju stručnu spremu.

Ona: 6. stupanj

4. Živate li na Žumberku od djetinjstva ili ste se doselili? Ako ste se doselili, zašto?

On: Od djetinjstva oboje.

Ona: Isto da.

Obiteljski kontekst

5. Imate li djece, koliko i koje dobi?

On: Još ne.

6. S kim živite u kućanstvu?

Ona: Sa mojima, sa mamom i tatom, sestrom i bakom.

7. Smatrate li to prednošću ili nedostatkom, ukratko objasnite (isto vrijedi za nuklearne i proširene obitelji)?

Ona: Jedno i drugo.

On: Prednost i nedostatak. Prednost je što se tamo prebacujemo, malo je skućeno za sve nas ovdje.

Ona: Pa prednost je jer na primjer ja dođem iz službe, meni je dobro da imam skućano i tako. A nedostatak pa nekad je dobro biti sam.

On: Da zato je baba zaslužna da kuha.

8. Koliko vremena provodite kao obitelj zajedno? Ukoliko imaju djecu: koliko vremena provodite s djetetom, Vi kao majka i Vi kao otac?

Ona: Nas dvoje?

On: Večernji sati.

Ona: Kad Boris radi do šest.

On: Radim tako cijele dane.

9. Kako provodite vrijeme s djecom?

10. Jesu li bake i djedovi uključeni u odgoj djece i smatrate li to pozitivnim ili negativnim? Ukratko objasnite.

Zaposlenje

11. Jeste li zaposleni? Ako ne, zašto? Ako da, gdje i koliko je udaljeno radno mjesto od mjesta stanovanja?

On: Oboje. Pa ja imam nekih 10-tak kilometara.

Ona: Ja, 25 km. Zaposleni smo u Sloveniji.

12. Imate li problema sa nalaskom posla / Jeste li imali problema dok ste pronašli posao? Kojih?

Ona: Da. Pa nema baš posla. To jedino. Ja sam čekala dosta da sam dobila, moraš naći veze i tako.

On: Da baš dosta dugo. Problema nije nekih ekstra, jednostavno ne možeš dobiti posao. Dugo traje dok nađeš nešto pa nije da smo baš izbirljivi.

13. Imate li u Žumberku mogućnosti za zaposlenje?

Ona: Ne.

On: Ne. Nikakve.

14. Obzirom da živite na selu, bavite li se tipičnim seoskim poslovima i kojima? Koliko Vam to oduzme vremena i da li Vas ti poslovi značajno opterećuju?

On: Da, da. Pa naše domaćinstvo drži ovce, kokoši normalno.

Ona: Imamo vinograd, vrt.

On: Kukuruz se sadi i tako. ponekad uz posao je naporno, ali da nas to toliko opterećuje vjerojatno bi zanemarili te poslove, ali pošto još uvijek radimo nije.

Ona: Koliko možemo, pomažemo.

On: Nije to samo na nas dvoje. Dijeli se na sve ukućane.

Odgojno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene ustanove

15. Koliko je udaljena prva osnovna i prva srednja škola od Vašeg mjesta prebivališta?

Ona: 2 i pol kilometra. U Suhoru je prva osnovna, a srednja.

On: Ako u Metliki računaš srednju 7 kilometara. Al to je samo jedan smjer, ako ćeš ići nešto normalno onda u Novo mesto 25 kilometara.

16. Koliko je udaljen prvi vrtić od Vašeg mjesta prebivališta?

Ona: 7 kilometara, u Metliki.

17. Ukoliko radite, tko Vam čuva djecu za to vrijeme? Je li Vam ta osoba poznata i imate li povjerenja u nju?

18. Ima li na Žumberku mogućnosti za smještaj starijih osoba u Domove za starije i nemoćne osobe? Ukoliko nema, tko brine o starijim osobama? Imate li vi u obitelji potrebe za takvim oblikom skrbi i kako to rješavate?

On: U Žumberku, u ovom našem dijelu sigurno ne, a tamo nisam toliko upoznat jedino to u Vivodini nešto što je. Stariji brinu sami o sebi ili obitelj.

Ona: Da ne znam, dolaze im vjerojatno. Naši su još dobri pa ne znam. Mi nemamo naši još mogu sami.

19. Koliko je udaljena prva kulturna ustanova, poput kazališta, kulturnih domova, muzeja i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Novo mesto, sad ne znam koliko je baš ono u Metliki aktivno. 25 kilometri. Pa nije tako problem.

On: Pa što se toga tiče imamo u Radatovićima isto neki, iako nije to zaživjelo kako je trebalo iako je zbirka lijepa i hvale vrijedna za pogledati.

20. Koliko je udaljen najbliži liječnik ili Dom zdravlja i predstavlja li Vam to problem? Ako Vam predstavlja problem, kako to rješavate, na koji način?

On: Opet 7 km, Metlika. Pa recimo baš za nas što smo sad s ove strane je to vrlo pristupačno.

Ona: Nama je puno lakše tu jer smo bliže Sloveniji da smo u Radatovići, bilo bi puno dalje. Da smo vezani na Hrvatsku bilo bi puno dalje i teže.

Administrativne ustanove

21. Koliko ste udaljeni od prvog većeg središta (gradskog) i predstavlja li Vam to problem?

On: Ako se Metlika u to računa onda 7 km.

22. Koliko je udaljena najbliža trgovina sa mješovitom robom i stvara li Vam to problem?

Ona: Isto Metlika, a ima i u Suhoru, neka mala.

On: A da možeš kupiti kruh i mlijeko nešto osnovno. Pa nama baš i nije problem jer idemo kad smo na putu s posla ili tako.

23. Koliko je udaljena najbliža pošta i predstavlja li Vam to problem?

Ona: 2 km. U Suhoru.

24. Koliko je udaljena najbliža banka i predstavlja li Vam to problem?

On: 7 km. Nije nam problem.

25. Postoji li u Vašem mjestu javni prijevoz (autobus, vlak)?, Ako da, koliko često prometuje? Ako ne, koliko Vam to otežava život?

Ona: Ne.

On: Nama osobno ne. Baš smo kod kuće svi punoljetni i auti imamo stvarno dosta i previše, Mislim vezani smo na aute zbog samog posla.

Ona: Bez auta ne moreš.

On: Svako ide na svoju stranu, ujutro kad krenemo svako ide u drugom pravcu, onda ne možemo kombinirati da bi išao neko zajedno.

Infrastruktura

26. Smatrate li da je prometna povezanost na Žumberku dovoljno dobra i koliko su kvalitetne te ceste?

On: E sad ću za onaj gore dio govoriti. Znači nikako nije ni dovoljno dobra, nego nikakva povezanost. A ceste su vrlo uništene i to se vjerojatno zna zbog čega. Zbog kamiona i odvoza drva od šumarije što se ne održava ništa nego se samo trga.

Ona: A baš je ono slabo i čišćenje.

On: Da i čišćenje i ljeti krčenje granja, a to odmah rezultira i u zimskom periodu otežani pristup.

27. Imate li izgrađen vodovod? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Imamo, već dugo.

29. Imate li izgrađenu kanalizaciju? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

Ona: Ne.

On: Nemamo. Pa svako kućanstvo ima iskopane septičke jame, al nema javne kanalizacije. Pa svako toliko se prazni i to je to.

30. Smatrate li da je napon električne energije dovoljno jak? Koliko je kvalitetno održavanje mreže električne energije?

Ona: Pa ovdje je.

On: Jest i gore. Gore je novi vod sad u zadnjih tri godine. U tom periodu se popravilo stanje. (misli na Radatoviće).

On: E održavanje je već drugi problem. Po ljeti je vrlo kvalitetno, dok nije nekih oborina velikih. Čim je nešto, mislim dogodilo se par puta da nema po 3-4 dana struje.

Pitanja o budućnosti života na Žumberku

31. Koje preporuke biste dali aktualnim vlastima na Žumberku, što bi trebalo najprije popraviti ili izgraditi?

On: Prvo bi evo baš za te ceste što je već bilo rečeno. Da se potegne pitanje toga. Neko bi morao odgovarati za te postupke, da se uništava iz dana u dan, a da se ne ulaže ništa u to. I same šume ovaj odlaze u velikim količinama. 3% koliko sam ja upućen bi trebalo doći natrag od sječe šume. Koliko ja znam nije došlo nikad ni jedne kune. To je problem koji bi trebalo riješiti. To je jedini proizvod koji od nas odlazi, a nemamo ništa od njega. Tu bi se trebalo osvrnuti malo.

32. Razmišljate li o odlasku ili ostanku na Žumberku? Objasnite.

On: Pa razmišljamo o svemu, svačemu, najviše možda je, al mislim da nećemo tako lako otići.

33. Ako razmišljate o odlasku, što bi Vas eventualno ipak moglo zadržati na Žumberku?

34. Biste li nekome preporučili da se doseli na Žumberak? Zašto da, zašto ne, ukratko objasnite.

On: U načelu bih jer je kraj ko kraj lijep, ljudi su ovdje jako dobrog srca, otvorenog. al s druge strane kad vidim što kraj nudi, kako je nikakva ta povezanost i nikakva perspektiva onda se zapitaš zašto vući nekog u to. Inače što se tiče samih ljudi mislim da bih svakome preporučio.

35. Ima li nešto u vezi Vašeg života u Žumberku što Vas nismo pitali, a smatrate da bi bilo važno?

On: Malo je problem natalitet.

INTERVJU 5.

Opći podaci o ispitanicima:

1. Koliko imate godina?

On: Ove godine će biti 30 tek, znači 29.

Ona: 27.

2. Koliko ste dugo u braku?

Ona: 3 i pol godine.

3. Koja stupanj obrazovanja ste stekli?

On: Ja sam magistar teologije.

Ona: A ja imam baccalaureat ekonomije.

4. Živate li na Žumberku od djetinjstva ili ste se doselili? Ako ste se doselili, zašto?

On: Doselili smo, zbog službe Božje.

Obiteljski kontekst

5. Imate li djece, koliko i koje dobi?

On: Ne.

6. S kim živite u kućanstvu?

On: Nas dvoje smo, ak se ne računaju životinje.

7. Smatrate li to prednošću ili nedostatkom, ukratko objasnite (isto vrijedi za nuklearne i proširene obitelji)?

Ona: Ne, to je prednost.

On: Ali recimo da imamo djecu to ne bi bila prednost.

Ona: Bi, bi bila bi prednost svakako.

On: Mislím ne bi bio nedostatak.

Ona: Bi bio bi nedostatak.

On: Pa da definitivno ne bi volio dijeliti obiteljsku intimu s nekim, ja sam odrastao, proveo sam 6 - 7 godina u sjemeništu. Gdje si primoran živjeti sa ljudima, i primoran si, naučiš se tolerirati gužvu i manjak privatnosti i sve to, ali ne shvaćam to kao prednost.

8. Koliko vremena provodite kao obitelj zajedno? Ukoliko imaju djecu: koliko vremena provodite s djetetom, Vi kao majka i Vi kao otac?

On: 24 sata.

9. Kako provodite vrijeme s djecom?

10. Jesu li bake i djedovi uključeni u odgoj djece i smatrate li to pozitivnim ili negativnim? Ukratko objasnite.

Zaposlenje

11. Jeste li zaposleni? Ako ne, zašto? Ako da, gdje i koliko je udaljeno radno mjesto od mjesta stanovanja?

On: Ja da.

Ona: Ja ne. Pa nisam zato što ne možeš naći posao ni u gradu, a kamoli ovdje. Čak sam bila u Ozlju na nekoliko razgovora, tu bliže ni nema. I mislim da sam im predaleko, da bi me opće uzeli u obzir. Jer kažu da super nam odgovarate, ušli ste u uži krug i nikad me više nisu nazvali.

On: Gle mora joj prijevoz platiti.

12. Imate li problema sa nalaskom posla / Jeste li imali problema dok ste pronašli posao? Kojih?

Ona: Da.

On: Pa evo znalo se dogoditi, da u cijelom mjesecu u Karlovačkoj županiji ne izađe niti jedan oglas za posao, koji bi ona mogla.

13. Imate li u Žumberku mogućnosti za zaposlenje?

On: Eventualno samozaposlenje, znači nešto što bi netko tko je dovoljno ambiciozan, mogao osmisлити pa sam pokrenuti. Iako je i to problem.

Ona: Nemaš kome raditi, da pokreneš što god turizam, nemaš kome jer nema ljudi.

On: Mi smo nepovezani sa bilo kojim dijelom svijeta, pogotovo ovaj tu dio. Tu kao prvo ne možeš doć usput. Tu baš moraš doć. Kao drugo, svako tko bi se mislio zadržati negdje u Žumberku, zadržat će se tamo di ima barem restoran, poštu, hitnu, nešto. A tu doslovno nemaš ništa. Nemaš ni benzinsku ni ništa. Znači kao takav kraj je baš bez perspektive, ali možda.

14. Obzirom da živite na selu, bavite li se tipičnim seoskim poslovima i kojima? Koliko Vam to oduzme vremena i da li Vas ti poslovi značajno opterećuju?

Ona: Pa da poljoprivreda.

On: Poljoprivreda, eto čak smo i kokoši počeli uzgajati, zato što eto zašto ne. Recimo tu za vlastite potrebe, vrt, voće, povrće i takve stvari, ali to je sve za potrebe domaćinstva. Ajmo reć da nije opterećenje.

Ona: To je gušt.

Odgojno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene ustanove

15. Koliko je udaljena prva osnovna i prva srednja škola od Vašeg mjesta prebivališta?

On: Pa zapravo, prva osnovna škola je očito Žakanje. A srednja Karlovac,

16. Koliko je udaljen prvi vrtić od Vašeg mjesta prebivališta?

On: To je vjerojatno isto Karlovac, ili Žakanje. A do Žakanja od tu isto imaš 35 km. A od Kamanja tamo kad skreneš do tu je 25 km.

17. Ukoliko radite, tko Vam čuva djecu za to vrijeme? Je li Vam ta osoba poznata i imate li povjerenja u nju?

18. Ima li na Žumberku mogućnosti za smještaj starijih osoba u Domete za starije i nemoćne osobe? Ukoliko nema, tko brine o starijim osobama? Imate li vi u obitelji potrebe za takvim oblikom skrbi i kako to rješavate?

On: Trenutno ne postoje takvi domovi tu. Postoje u Krašiću, eto čak i neke osobe od tu su tamo smještene. To je najbliže. E sad u slučaju da se dogode neke stvari koje su recimo te škole i to da se prenamjeni, bez problema bi se napravilo tako nešto, ali to zahtijeva intervenciju i općine i županije.

Ona: Pa nitko, tko nema obitelji sami su prepušteni sebi.

On: Pa obitelj brine o njima.

Ona: Možda susjed tu i tamo pomogne.

On: Pa prepušteni su na milost i nemilost, Mi smo imali neke koje smo obilazili kojima doslovno nitko ne dođe nikad. I šta ćeš tako da doslovno su prepušteni na milost možda susjeda ako ih ima.

19. Koliko je udaljena prva kulturna ustanova, poput kazališta, kulturnih domova, muzeja i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Karlovac, u biti imamo ovaj stari grad u Ozlju, to možemo kao računati. Ne stvara nam problem.

On: Pa i to ti je neki 35 km. Pa nama konkretno ne.

Ona: Zato što imamo moje roditelje u Zagrebu. Oni nemaju doduše kulturnu ustanovu, ali odemo do njih pa obiđemo što nas zanima.

On: Ali osjeti se u mentalitetu ljudi da su za neke stvari baš uskraćeni i to se baš osjeti.

20. Koliko je udaljen najbliži liječnik ili Dom zdravlja i predstavlja li Vam to problem? Ako Vam predstavlja problem, kako to rješavate, na koji način?

Ona: Pa to isto u Ozlju. Pa ne zato što sve u Zagrebu obavljamo, nismo selili doktora.

On: Trenutno ovako sad, u slučaju da se dogodi neki hitan slučaj, naravno da je problem. Ajmo reći definitivno je problem. Ti kad si trudnica ili stara osoba ili nešto, dost je grdo. Ajd sad su bar sredili to da mogu u hitnim slučajevima i preko Metlike doć.

Ona: A to je 10 minuta od tu što je puno bolje nego 40 minuta okolo. Možeš iskrvariti ili nešto.

Administrativne ustanove

21. Koliko ste udaljeni od prvog većeg središta (gradskog) i predstavlja li Vam to problem?

On: Pa ne znam što bih nazvao većim gradskim središtem. Trenutna situacija je takva, da je ovdje jedini način da dođeš ovim cestama do Slovenije, da imaš razlog kao zemljište u najmu ili vlasništvu. I ta opcije onemogućava da vi u bilo koju drugu svrhu koristite tu propusnicu. Tehnički tebi je zabranjen pristup u veće središte u Sloveniji, odnosno ako iskoristiš to, to ti je krivotvorenje. Tak da onda u principu ideš okolo naokolo, pa na Ostriž, dolje, za to vrijeme si već mogao stići u Jasku.

22. Koliko je udaljena najbliža trgovina sa mješovitom robom i stvara li Vam to problem?

On: 25 km.

Ona: Ne.

On: A gle, moraš misliti ekonomski koliko se to isplati.

Ona: I hvala Bogu imamo susjede koji idu svaki dan u Metliku pa im kažem fali mi kruh, a neću ja otići u dućan po kruh i kupiti još 25 stvari koje mi ne trebaju.

On: A gle o stilu života se da raspravljati, ali gle ti večeras nemaš konzervu za psa. Da imaš dućan skoknula bi po to.

23. Koliko je udaljena najbliža pošta i predstavlja li Vam to problem?

On: Ozalj, 35 km. Meni da je problem zbog posla. Mislim njoj ne treba. Al meni da, ja moram prejašiti pola dana da bi poslao neki dopis važan.

24. Koliko je udaljena najbliža banka i predstavlja li Vam to problem?

On: Jel postoji u Ozlju banka. Da postoji to je najbliže. Ja koristim Internet bankarstvo dosta, tako da, ajmo reći to prolazi, ali samo zahvaljujući samo tome.

Ona: A što se tiče pošte uvelike nam olakšava Internet. Šalješ mail umjesto dopisa s markicom.

On: Ali recimo, u mom poslu ti Internet ne znači ništa, jer ja kao župnik moram slati krsne listove, ove one koji je bez biljega, bez toga nevažeci.

25. Postoji li u Vašem mjestu javni prijevoz (autobus, vlak)?, Ako da, koliko često prometuje? Ako ne, koliko Vam to otežava život?

On: Pa da, u biti jedino taj kombi što prevozi učenike.

Ona: Pa ne hvala Bogu imamo auto.

On: Možda bi bilo lakše da ima prijevoz, ali ne znam nismo isprobali tu opciju pa ni ne znamo.

Infrastruktura

26. Smatrate li da je prometna povezanost na Žumberku dovoljno dobra i koliko su kvalitetne te ceste?

On: Pa to je tema koja mene jako žulja, zato što imamo niz nepravilnosti prvo u održavanju cesta drugo u aktivnostima npr. šumarije, koja opet posluje skupa s gradom Ozljom, koji sustavno rade na tome da se što više eksploatiraju šume, a samim time se direktno uništavaju ceste i nitko to poslije ne sanira, ne popravlja i ti jednostavno uništavaš auto. Znači očeš, nećeš. Tak da definitivno smo tu nula po tom pitanju. Čuj je u Žumberku je većina cesta asfaltirana, ali bome nekad te taj asfalt zna koštati više nego makadam. jer ti kad se voziš po makadamu znaš s čim računaš, a ovdje kad ti rupa naleti ode.

27. Imate li izgrađen vodovod? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Da.

29. Imate li izgrađenu kanalizaciju? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Ne. Pa problem se rješava sa improviziranim spremištima, septičke jame i tako dalje. Što se tiče sanitarnih čvorova i tako dalje, a što se tiče drugih stvari kao što su slivne vode, kao što su te slične oborinske i to. To u biti

ide kao prije 200 godine, jedino što za razliku od prije 200 godine slivne vode sad plaćamo. Ne znamo opće što ali dobro bitno da plaćamo.

30. Smatrate li da je napon električne energije dovoljno jak? Koliko je kvalitetno održavanje mreže električne energije?

On: Definitivno ne. Pa korištenje strojeva koji zahtijevaju recimo veću snagu tu je praktički nemoguće. Evo ja sam imao baš iskustvo sa pokušajem piljenja drva cirkularom na struju koji jednostavno nema snage. Događalo se da ga uključim i izbije mi sve sklopke i to. Jer on nema. Jer tu je od 230 koliko bi trebao biti napon koji bi nam trebali isporučiti, mi tu imamo možda 190 u najboljem slučaju. Tako da tu bi definitivno trebalo poraditi na tome.

To uopće nije kvalitetno. Prosto zato što da bi se ovakvo veliko područje, ovakva dužina linije kvalitetno strujom snabdjevala, to bi trebali postojati dalekovodi, stanice neke rasteretne kojih nema. Da ne govorim o tim vodovima koji prolaze kroz šume koji se uopće ne održavaju. Ljudi su pričali da su doslovno vidjeli ekipu koja je zadužena za to za prosijecanje šume tamo negdje, koji sjede i čekaju da im prođe radno vrijeme. I čovjek je otvoreno rekao da mu se neda ići tamo jer ima zmija. Neda mu se ići tamo i onda čim dođe zima.

Ona: Problemi nema struje 4 dana.

Pitanja o budućnosti života na Žumberku

31. Koje preporuke biste dali aktualnim vlastima na Žumberku, što bi trebalo najprije popraviti ili izgraditi?

Ona: Ja mislim da bi trebalo napraviti neku pilanu di bi se ljudi mogli zaposliti, očevi, mladi pa da tu ostanu živjeti. I da se iskontrolira ta sječa.

On: Posao definitivno. jer kod nas je problem što sve te stvari kao što su voda, šume to se daje u koncesije privatnicima koji to bez pameti raspolazu s tim. Imamo tu slučajeve gdje se voda crpi sa izvora rijeke, pa rijeka presuši pa je pola godine nema što utječe na cijeli ekosustav, pa imate sječu šuma što dovodi do toga da presuše izvori. Znači nemamo više izvora.

Ona: Klizišta.

On: Prva stvar povesti brigu o tome, druga stvar da se zadrže ljudi. Budući da smo mi pogranično područje, nije problem što ljudi odu, problem je što ti ljudi odlaze izvan države. I tu imaš prvo odljev radne snage, drugo obrazovanih ljudi. Ovaj kraj postaje mrtav i ko će se brinuti o njemu za 50 godina kad tu ne bude nikoga.

Ona: A kad malo bolje razmisliš ovo je stvarno raj na zemlji, samo da ti da nešto di ti možeš zaraditi za kruh, već je to puno. Ajde doktora još snađeš se nekako, ali taj posao. Bez posla ne možeš ni otić kod doktora, nemreš si ni auto priuštiti ni ništa.

On: Problem je što aktualna vlast ovo područje gleda kao područje koje se gasi nekako i zapravo koriste to kao izgovor da se u to ne ulaže jer se ne isplati. Umjesto da to gledaju kao potencijal. Nemamo mi kvalitetan kadar da se to kao prvo nešto poduzme, jer svaka čast svakome, ali ne može netko ko je do jučer bio veterinar odjednom osmisliti plan obnove cijelog Žumberka. to sam hipotetski uzeo primjer, ali tu ipak treba imati jednu stručnu ekipu, koja će doći vidjeti potencijal, osmisliti projekte, zaposliti ljude i tako. Mi to nemamo na žalost, a i mentalitet naših ljudi je tako malo inertan, samo čekamo da netko drugi odradi posao, a mi ćemo se zaposliti s namjerom da imamo što manje, da zaradimo što više i to je to. Tak da ne znam šta bi još dodao tu.

32. Razmišljate li o odlasku ili ostanku na Žumberku? Objasnite.

On: Naš odlazak je nekako neminovan, zbog prirode tog čime se bavim, ali bojim se čak i da to nije praksa kod nas. S ovim tempom neće biti više ni potrebe za župom, za recimo 30-tak i manje godina. Ali velim čak i kad bi ovi ljudi tu mladi sad odlučili ostati tu, opet za 50 godina će to sve biti prazno. Ali dok god postoji živi čovjek tu, postoji i briga o njemu. Crkva i tako već dugo vremena ne živi od tih ljudi tako da nema nekakvu korist od njih nego je tu radi njih. Tako da to bi se moglo, ali sa stajališta današnje statistike, gdje ja imam u godini po 15-ak sprovoda, a u dvije, tj. već tri godine jedno krštenje i nula vjenčanja to govori puno o tome u kojem smjeru to ide.

33. Ako razmišljate o odlasku, što bi Vas eventualno ipak moglo zadržati na Žumberku?

34. Biste li nekome preporučili da se doseli na Žumberak? Zašto da, zašto ne, ukratko objasnite.

Ona: Ja bi.

On: Svakako da, ja bi to preporučio nekome ko je sposoban. Ko bi preuzeo inicijativu, ko bi pokrenuo posao od kojeg bi živio. Svakako ne bi preporučio to nekome ko će doći tu, prekrižiti ruke i čekati da se nešto dogodi, da dođu bolja vremena. Pa pazi Žumberak je trenutno zapravo sve opcije koje postoje u Žumberku ti možeš realizirati, jer ih nitko drugi nije realizirao. Mi smo nepresušni izvor opcija, ali trebaš nekoga ko zna kako i s čim.

35. Ima li nešto u vezi Vašeg života u Žumberku što Vas nismo pitali, a smatrate da bi bilo važno?

On: Ne mogu se sjetiti ničega sad.

INTERVJU 6.

Opći podaci o ispitanicima:

1. Koliko imate godina?

Ona: Andreas ima 21, ja 20.

2. Koliko ste dugo u braku?

Ona: 3 mjeseca.

3. Koji stupanj obrazovanja ste stekli?

Ona: Srednju školu. Zidar, Andreas i ja krojačica. I prekvalifikacija za konobara ja.

4. Živate li na Žumberku od djetinjstva ili ste se doselili? Ako ste se doselili, zašto?

Ona: Ja sam živjela do svoje 10-te godine, zatim sam se odselila za Sisak i vratila se sa 19 godina. A muž mi je došao sa mnom. Lijepo je ovdje, čisti zrak, imaš svoj mir. Dobri su ljudi uljudni, nađe se koji posao i tako.

Obiteljski kontekst

5. Imate li djece, koliko i koje dobi?

Ona: Imam dijete, sina, 10 i pol mjeseci.

6. S kim živite u kućanstvu?

Ona: Sa bakom i djedom, njegovim prabakom i pradjedom.

7. Smatrate li to prednošću ili nedostatkom, ukratko objasnite (isto vrijedi za nuklearne i proširene obitelji)?

Ona: To je prednost. Zato što oni imaju više iskustva. Dosta nas savjetuju i pomažu oko djeteta. I to nam je velika prednost što njih imamo.

8. Koliko vremena provodite kao obitelj zajedno? Ukoliko imaju djecu: koliko vremena provodite s djetetom, Vi kao majka i Vi kao otac?

Ona: Pa puno, dosta stvarno. Skoro smo svaki dan, osim sad kad on radi, onda samo vikendima i to svaka 3-4 tjedan. Ali onda smo 24 sata nerazdvojeni samo nas troje. Nema nikog više okolo. Ja sa djetetom provodim 24 sata dnevno. A Andreas kad dođe onda je 24 sata s njim, i čuva ga i pere ga i pelene mijenja, sve radi.

9. Kako provodite vrijeme s djecom?

10. Jesu li bake i djedovi uključeni u odgoj djece i smatrate li to pozitivnim ili negativnim? Ukratko objasnite.

Ona: Nisu. Samo prabaka i pradjed su uključeni, ali baka i djedovi nisu i ne bi htjela da su uključeni. Jako je pozitivno da su prabaka i pradjed uključeni zato što stvarno vole maloga, igraju se s njim. Meni pomažu ujutro da se odmorim, čuvaju ga. Pomažu mi oko kupanja, hranjenja oko svega vezano za njega mi pomažu. Ako treba kupiti nešto, oni to njemu priušte. Razmaženo dijete.

Zaposlenje

11. Jeste li zaposleni? Ako ne, zašto? Ako da, gdje i koliko je udaljeno radno mjesto od mjesta stanovanja?

Ona: Andreas je, radi kao pomoćni keramičar. On radi terenski. Znači može raditi u Poreču, Dubrovniku, znači u cijeloj Hrvatskoj radi. Ja ne radim, na porodičnom sam, ali valjda budem dobila posao.

12. Imate li problema sa nalaskom posla / Jeste li imali problema dok ste pronašli posao? Kojih?

Ona: Ja imam, zato što nemam vozačke to mi je glavni problem, jer mi je sve udaljeno dosta, onda radi njega maloga mi je. Još ne može u vrtić pa mi je to sve. A i nema baš u Hrvatskoj puno posla kao što se i priča.

13. Imate li u Žumberku mogućnosti za zaposlenje?

Ona: Ima se. Na primjer možeš se baviti, pošto je Park prirode, možeš imati ranč da ljudi vide. Znači turizam, samozaposlenje. To bi bilo jako korisno. Imamo dosta mjesta npr. Jazovku i kad bi netko s konjima i to sve. Kad bi to krenulo. I u zimi skijalište gore. Lijepo bi to funkcioniralo. Bilo bi posla za sve. Treba strane investitore tražiti.

14. Obzirom da živite na selu, bavite li se tipičnim seoskim poslovima i kojima? Koliko Vam to oduzme vremena i da li Vas ti poslovi značajno opterećuju?

Ona: Da ja baki dosta mogu pomoć, ali sad ne mogu od djeteta. Sadi se krumpir, kukuruza, svinje se uzgajaju, kokoši, mogu se i krave, koze i tako. Meni ne oduzima puno vremena, meni sin oduzima puno vremena. Ali kad poraste kad se krene, cijeli dan će se raditi.

Odgojno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene ustanove

15. Koliko je udaljena prva osnovna i prva srednja škola od Vašeg mjesta prebivališta?

Ona: Žakanje je osnovna, a srednja Karlovac.

16. Koliko je udaljen prvi vrtić od Vašeg mjesta prebivališta?

Ona: U Žakanju.

17. Ukoliko radite, tko Vam čuva djecu za to vrijeme? Je li Vam ta osoba poznata i imate li povjerenja u nju?

Ona: Ja i prabaka i pradjed.

18. Ima li na Žumberku mogućnosti za smještaj starijih osoba u Domove za starije i nemoćne osobe? Ukoliko nema, tko brine o starijim osobama? Imate li vi u obitelji potrebe za takvim oblikom skrbi i kako to rješavate?

Ona: Ima, kak se zove starački dom u Vivodini. Za to znam. Nemamo u obitelji ja se brinem za baku i djedu.

19. Koliko je udaljena prva kulturna ustanova, poput kazališta, kulturnih domova, muzeja i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Karlovac. Pa meni da, ja bi voljela otići u Kino i sa djetetom kad poraste u kazalište da gleda predstave i ne znam. Voljela bi da moje dijete vidi ono što sam i ja vidjela. Voljela bi da je kulturno obrazovano.

20. Koliko je udaljen najbliži liječnik ili Dom zdravlja i predstavlja li Vam to problem? Ako Vam predstavlja problem, kako to rješavate, na koji način?

Ona: U Kamanju, a Dom zdravlja je u Ozlju. Pa je dosta je, pogotovo zbog djeteta što je njegov pedijatar u Karlovcu, ja bi voljela da je u Ozlju, da mi je barem malo bliže. Lakše bi došla do Ozlja nego do Karlovca.

Administrativne ustanove

21. Koliko ste udaljeni od prvog većeg središta (gradskog) i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Pa Slovenija nije tako daleko. Bliže nego Karlovac što je da je. Da imam slovensko državljanstvo bilo bi mi sto puta bolje nego ovdje. Pa je problem. Na primjer sad za dijete moram ići kupiti šlapice to nemaš nigdje nego moram baš u Karlovac. I to mi predstavlja veliki problem. I doktor i sve moram u Karlovac kod njegovog pedijatra, nije mi tu blizu. To je 40 km. Da je u Ozlju bilo bi 100 puta lakše.

22. Koliko je udaljena najbliža trgovina sa mješovitom robom i stvara li Vam to problem?

Ona: Metlika u Sloveniji. Tamo prema Žakanju, Jurovskom Brodu i to mi je dosta blizu za neke potrepštine. To se može uvijek otići. Da voljela bi da je ko prije tu trgovina. Samo se prošećem do nje i donesem doma što mi treba.

23. Koliko je udaljena najbliža pošta i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Ozalj i Žakanje. Da ljepše je bilo kad je bila u Kaštu pošta. Mogao si svaki dan u poštu.

24. Koliko je udaljena najbliža banka i predstavlja li Vam to problem?

Ona: U Karlovcu, moja je tamo. Ne predstavlja jer imam bankomat u Žakanju.

25. Postoji li u Vašem mjestu javni prijevoz (autobus, vlak)?, Ako da, koliko često prometuje? Ako ne, koliko Vam to otežava život?

Ona: Postoji stric Miro. Svaki dan od ponedjeljka do petka, kad vozi djecu u školu.

Infrastruktura

26. Smatrate li da je prometna povezanost na Žumberku dovoljno dobra i koliko su kvalitetne te ceste?

Ona: Kao prvo nije dovoljno dobra. Trebalo bi da ima barem jedan bus barem od granice za Karlovac i natrag da nas doveze. Barem jedan ujutro od 7 i u 2 da ide natrag, jer bi starijim ljudima bilo lakše da idu doktoru i za prijevoz, za sve bi im bilo lakše. Ceste su užasne, trebalo bi ih popraviti pod hitno.

27. Imate li izgrađen vodovod? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

Ona: Nemamo i to bi trebalo napraviti. Ne zato što imamo izvore s pitkom vodom, tako da nam je to još zdravije nego da imamo baš ovako.

29. Imate li izgrađenu kanalizaciju? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

Ona: Nemamo. Imamo septičku jamu.

30. Smatrate li da je napon električne energije dovoljno jak? Koliko je kvalitetno održavanje mreže električne energije?

Ona: Nije. Pa na primjer kad susjed upali svoje strojeve onda svjetlo i žmirka i to se točno primijeti ili kad netko vari točno se vidi po svjetlu da u selu netko nešto radi. Održavanje. Dobro da mi se stup na kuću ne sruši. Mogli bi koji put i promijeniti i rasvjeta i sve. Slabo je održavanje, stvarno niko ne drži do toga.

Pitanja o budućnosti života na Žumberku

31. Koje preporuke biste dali aktualnim vlastima na Žumberku, što bi trebalo najprije popraviti ili izgraditi?

Ona: Naša draga gradonačelnica bi trebala te ceste više popraviti. Ona samo govori da je prioritet Ozalj i tako dalje. A šta je sa Žumberkom, ceste mogu propadati, mogu biti jametine od traktora i kamiona. I svi mogu po našim cestama kako hoće. Niti rasvjeta pravo ne radi, neki put radi neki put ne. Stupovi se raspadaju. Šta je sa nama?. Znači mi smo zaboravljeni ovdje. Tko sanira ova klizišta, niko ništa ne dela. Svi su, nije još to vrijeme, ovdje je prioritet. Ovdje je prioritet, gdje ima mladih obitelji, jer se vraćaju na selo, zato što u gradu nema života.

32. Razmišljate li o odlasku ili ostanku na Žumberku? Objasnite.

Ona: Ja razmišljam o ostanku i nema šanse da više odem. Zato što ovdje mi je bolje radi djeteta. Zdraviji je zrak. Nema zagušljivosti i pritiska ko u gradovima. I djeca nisu toliko bezobrazna, bolje su odgojena. Imaju svoj mir, ne drogiraju se ne piju. Uvijek je bolje na selu nego u gradu. Bilo i ostalo.

33. Ako razmišljate o odlasku, što bi Vas eventualno ipak moglo zadržati na Žumberku?

34. Biste li nekome preporučili da se doseli na Žumberak? Zašto da, zašto ne, ukratko objasnite.

Ona: Bi svakome. pa zato što na primjer. Oni koji žele osnovati obitelji. Bolje bi im bilo radi djece. To definitivno. I sigurnije je i zabavnije i više su u prirodi. Mogu se učiti svemu, životu teškome i lakome.

35. Ima li nešto u vezi Vašeg života u Žumberku što Vas nismo pitali, a smatrate da bi bilo važno?

Ona: Ne.

INTERVJU 7.

Opći podaci o ispitanicima:

1. Koliko imate godina?

Ona: Ja imam 28.

On: Ja imam 33.

2. Koliko ste dugo u braku?

Ona: 7 godina.

3. Koji stupanj obrazovanja ste stekli?

Ona: Ja nisam srednju završila.

On: Ja sam 4. stupanj.

4. Živate li na Žumberku od djetinjstva ili ste se doselili? Ako ste se doselili, zašto?

Ona: Ja od djetinjstva.

On: Od djetinjstva.

Obiteljski kontekst

5. Imate li djece, koliko i koje dobi?

Ona: Dvoje. Jedno 2 i pol godine, jedno 9.

6. S kim živite u kućanstvu?

Ona: Znači mama njegova se smatra dijelom našeg kućanstva.

7. Smatrate li to prednošću ili nedostatkom, ukratko objasnite (isto vrijedi za nuklearne i proširene obitelji)?

On: Prednost. Imamo nešto poljoprivrede i onda nam pomaže, ovce čuva i tako.

Ona: Prednost.

8. Koliko vremena provodite kao obitelj zajedno? Ukoliko imaju djecu: koliko vremena provodite s djetetom, Vi kao majka i Vi kao otac?

On: Po noći.

Ona: Pa baš malo. Ja sam 24 sata s njima, a on je vikendom koliko uhvati i ovako navečer malo.

9. Kako provodite vrijeme s djecom?

10. Jesu li bake i djedovi uključeni u odgoj djece i smatrate li to pozitivnim ili negativnim? Ukratko objasnite.

On: Ne.

Ona: Pa baš i ne.

On: Ha nemaju prilike pa onda ne znam.

Ona: Da baš je takva situacija pa onda. A inače ima i prednost i nedostataka.

Zaposlenje

11. Jeste li zaposleni? Ako ne, zašto? Ako da, gdje i koliko je udaljeno radno mjesto od mjesta stanovanja?

On: Jesam. Metlika to je 6 km.

Ona: Nisam.

12. Imate li problema sa nalaskom posla / Jeste li imali problema dok ste pronašli posao? Kojih?

On: Nisam. Radim od kad sam završio školu.

Ona: Hah sad ga ni ne tražim baš, ali htjela bi se zaposliti

13. Imate li u Žumberku mogućnosti za zaposlenje?

Ona: Ne nemaš tu di.

On: Nismo ni naklonjeni Žumberku baš, više Sloveniji. Kaj se tiče Žumberka, se nemamo od njega niš.

14. Obzirom da živite na selu, bavite li se tipičnim seoskim poslovima i kojima? Koliko Vam to oduzme vremena i da li Vas ti poslovi značajno opterećuju?

On: Da. Stoka sitnog zuba, vinograd, njive, šuma. Ne opterećuju, ali vremena uzimaju previše, zato što se stalno dela.

Odgojno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene ustanove

15. Koliko je udaljena prva osnovna i prva srednja škola od Vašeg mjesta prebivališta?

On: Prva osnovna 6 km, Metlika. Srednja isto 6 km, a ako hoćeš nešto više Črnomelj 35 km ili Novo Mesto.

16. Koliko je udaljen prvi vrtić od Vašeg mjesta prebivališta?

On: Isto 6 km, Metlika.

17. Ukoliko radite, tko Vam čuva djecu za to vrijeme? Je li Vam ta osoba poznata i imate li povjerenja u nju?

Ona: Ja.

18. Ima li na Žumberku mogućnosti za smještaj starijih osoba u Domove za starije i nemoćne osobe? Ukoliko nema, tko brine o starijim osobama? Imate li vi u obitelji potrebe za takvim oblikom skrbi i kako to rješavate?

Ona: Ima, Vivodina. Udomiteljstva. Nemamo još.

19. Koliko je udaljena prva kulturna ustanova, poput kazališta, kulturnih domova, muzeja i predstavlja li Vam to problem?

On: Isto Metlika.

Ona: Metlika, Novo mesto.

On: Ne stvara problem.

20. Koliko je udaljen najbliži liječnik ili Dom zdravlja i predstavlja li Vam to problem? Ako Vam predstavlja problem, kako to rješavate, na koji način?

On: Isto Metlika, 6 km. Ne nije problem.

Ona: Ja npr. imam doktora u Žakanju.

Administrativne ustanove

21. Koliko ste udaljeni od prvog većeg središta (gradskog) i predstavlja li Vam to problem?

On: 30 km. Ne predstavlja problem.

Ona: Bilo bi dobro da je bliže, al kad je tako, ne možeš to promijeniti. Nije sve na dohvat ruke.

22. Koliko je udaljena najbliža trgovina sa mješovitom robom i stvara li Vam to problem?

On: Isto Metlika 6 km.

Ona: Pa niti ne.

23. Koliko je udaljena najbliža pošta i predstavlja li Vam to problem?

On: Isto, sve Metlika.

24. Koliko je udaljena najbliža banka i predstavlja li Vam to problem?

On: Isto.

25. Postoji li u Vašem mjestu javni prijevoz (autobus, vlak)?, Ako da, koliko često prometuje? Ako ne, koliko Vam to otežava život?

On: Postoji. Traktor i koza. Je kombi školski koji vozi našu kćer, ali on ju samo dopelja iz škole.

Infrastruktura

26. Smatrate li da je prometna povezanost na Žumberku dovoljno dobra i koliko su kvalitetne te ceste?

On: Ceste su nikakve, a prijevoza niti nema.

Ona: Veza nikakva.

27. Imate li izgrađen vodovod? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Ne. Najveći problem je voda. Vozimo vodu sa izvora.

29. Imate li izgrađenu kanalizaciju? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Ne. Je predstavlja. Imamo 3 septičke jame.

30. Smatrate li da je napon električne energije dovoljno jak? Koliko je kvalitetno održavanje mreže električne energije?

On: Dobar je. Održavanje je vrhunsko.

Ona: Kod nas je dobar, jer imamo slovensku struju.

Pitanja o budućnosti života na Žumberku

31. Koje preporuke biste dali aktualnim vlastima na Žumberku, što bi trebalo najprije popraviti ili izgraditi?

Ona: Vodovod.

On: Trgovinu i gostionu.

32. Razmišljate li o odlasku ili ostanku na Žumberku? Objasnite.

Ona: Zasad još ne o odlasku, ali. Nije toliko loše, ali.

On: Mislim da razmišljamo. Mi ne, ali djeca sigurno. Vidli budemo kako se bude mijenjala situacija.

33. Ako razmišljate o odlasku, što bi Vas eventualno ipak moglo zadržati na Žumberku?

34. Biste li nekome preporučili da se doseli na Žumberak? Zašto da, zašto ne, ukratko objasnite.

On: Bi da se to gmlje počisti.

Ona: Preporučuješ ti to stalno svakome.

On: Vidiš da ja stalno tu dovlačim ljude i pozivam da kupe tu čim više parcela.

Ona: Pa je evo ovaj tu je isto kupio parcelu i posadio vinograd.

35. Ima li nešto u vezi Vašeg života u Žumberku što Vas nismo pitali, a smatrate da bi bilo važno?

On: Treba tu vodu napraviti.

INTERVJU 8.

Opći podaci o ispitanicima:

1. Koliko imate godina?

Ona: 32

On: 36

2. Koliko ste dugo u braku?

Ona: 7 godina.

3. Koji stupanj obrazovanja ste stekli?

Ona: Diplomirani teolog obadvoje

4. Živate li na Žumberku od djetinjstva ili ste se doselili? Ako ste se doselili, zašto?

On: Od djetinjstva.

Ona: Ja sam se doselila. Moj suprug.

Obiteljski kontekst

5. Imate li djece, koliko i koje dobi?

On: Imamo jedno, curicu, 2 i pol godine.

6. S kim živite u kućanstvu?

Ona: Ja s njim on sa mnom i oboje s djetetom.

7. Smatrate li to prednošću ili nedostatkom, ukratko objasnite (isto vrijedi za nuklearne i proširene obitelji)?

Ona: Prednost.

On: Prednost. Pa imamo svoj mir, nitko ti se ne miješa. Odgajaš dijete onako kako smatraš da je pravilno, najpotrebnije i najbolje.

Ona: Ali smo u dobrim odnosima i s jednim i drugim roditeljima i često nas posjećuju. To nam je dovoljno.

8. Koliko vremena provodite kao obitelj zajedno? Ukoliko imaju djecu: koliko vremena provodite s djetetom, Vi kao majka i Vi kao otac?

Ona: Jako puno.

On: Jako puno i to baš ono Bogu hvala nerazdvojni smo. Vezani smo.

9. Kako provodite vrijeme s djecom?

10. Jesu li bake i djedovi uključeni u odgoj djece i smatrate li to pozitivnim ili negativnim? Ukratko objasnite.

Ona: Onoliko koliko mogu.

On: Pa zašto ne neće ništa krivo naučiti, a s druge strane to njih usređuje. To je ono prvi razlog. Ja vidim njezini su daleko, moji stvarno mogu doći kad god požele. A njezini su stvarno daleko i vidim da kad su zajedno žele svaku minutu provesti zajedno.

Ona: Da i ona je vezana na njih, zove ih stalno i tako.

On: Mislim neće ju ništa loše naučiti.

Ona: Ali s druge strane se ne petljaju u naš odgoj.

Zaposlenje

11. Jeste li zaposleni? Ako ne, zašto? Ako da, gdje i koliko je udaljeno radno mjesto od mjesta stanovanja?

On: Jesmo.

Ona: Ja sam u Osnovnoj školi Draganići. Meni je to 10 km.

On: Ja imam 120 metara. Radno mjesto mi je ova župa.

12. Imate li problema sa nalaskom posla / Jeste li imali problema dok ste pronašli posao? Kojih?

On: Ne, nismo.

Ona: Ja nisam jer se on pobrinuo za to.

13. Imate li u Žumberku mogućnosti za zaposlenje?

On: Ma nemaš, gdje. To jest ja u svojoj struci imam, ali ona ne. Mislim ako ima, ima na dva sata tjedno, ali to se ne isplati.

14. Obzirom da živite na selu, bavite li se tipičnim seoskim poslovima i kojima? Koliko Vam to oduzme vremena i da li Vas ti poslovi značajno opterećuju?

Ona: Ne ništa osim zečeva.

Odgojno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene ustanove

15. Koliko je udaljena prva osnovna i prva srednja škola od Vašeg mjesta prebivališta?

On: Osnovna, dva kilometra ima do škole. A srednja Jaska 15 km.

16. Koliko je udaljen prvi vrtić od Vašeg mjesta prebivališta?

On: 4 km, Krašić.

17. Ukoliko radite, tko Vam čuva djecu za to vrijeme? Je li Vam ta osoba poznata i imate li povjerenja u nju?

On: Tata, koji ima do posla 150 m. Mislim nismo ju dali u vrtić. Žao nam je dati ju ovako malu. Znaš.

Ona: Ja znam da bi bila više na bolovanju nego što bi radila da ide u vrtić, to je prvi razlog. Ići će na godinu kad malo ojača sigurno.

On: To smo mislili kad malo poraste da ćemo ju dati u vrtić. Mislim doma sam pa ono što ćemo ju davati u vrtić.

Ona: Ali dobro sad planiramo igraonicu barem jedan puta tjedno jer ovdje nema baš djece za igru, njezine dobi.

18. Ima li na Žumberku mogućnosti za smještaj starijih osoba u Domove za starije i nemoćne osobe? Ukoliko nema, tko brine o starijim osobama? Imate li vi u obitelji potrebe za takvim oblikom skrbi i kako to rješavate?

On: Ima. Imaš na Draščem Vrh, Kostanjevac i ima u Pribiću i to je to. To ti je kapacitet sve zajedno 60 ljudi.

19. Koliko je udaljena prva kulturna ustanova, poput kazališta, kulturnih domova, muzeja i predstavlja li Vam to problem?

On: Karlovac.

Ona: Karlovac i Jaska. 15-20 km.

20. Koliko je udaljen najbliži liječnik ili Dom zdravlja i predstavlja li Vam to problem? Ako Vam predstavlja problem, kako to rješavate, na koji način?

On: 5 km, Krašić. I doktor i zubar i sve. Ma to je blizu. I dobro je što doktorica ide i u kućne posjete pa je to super. I patronažna sestra ide po kućama.

Administrativne ustanove

21. Koliko ste udaljeni od prvog većeg središta (gradskog) i predstavlja li Vam to problem?

On: To ti je Jaska isto. 10-15 km. Ma ne predstavlja to je tu začas.

Ona: Dok god smo mladi ne predstavlja.

22. Koliko je udaljena najbliža trgovina sa mješovitom robom i stvara li Vam to problem?

On: Pa evo tu kilometar. Imaš tu Pribić, Krašić i to. Blizu je.

23. Koliko je udaljena najbliža pošta i predstavlja li Vam to problem?

On: Isto. Zasada, na žalost čuo sam da će se zatvoriti i da će to sve ići pod Jasku. Zasad je 4 km. Krašić. Nije problem, samo što će nam onda poštar dolaziti, mislim sad su već smanjili, poštar dolazi 2 puta tjedno, jer pokriva cijeli Žumberak. I sad će se još zatvoriti na Kostanjevcu i onda će obuhvaćati cijeli Žumberak do Budinjaka. Vidiš kako je i u Kaštu, svaki 4. dan dolazi. Ja sam sad na primjer otvorio poštu koja je poslana prije 10 dana i tu je sad problem. Ne bi to bio stvarno problem, ali mislim ako netko nešto stvarno žurno pošalje da će to dostaviti. Kažem zasad je 4 km.

24. Koliko je udaljena najbliža banka i predstavlja li Vam to problem?

On: Jaska, to je isto 15 km. To je super.

25. Postoji li u Vašem mjestu javni prijevoz (autobus, vlak)?, Ako da, koliko često prometuje? Ako ne, koliko Vam to otežava život?

On: Je Samoborček vozi, pogotovo kroz tjedan kad ima djece. Ustvari ne on ne vozi djecu nego vozi Čazmatrans. Ali jedno 4 puta ide na relaciju do Jaske. Ali sve skupa i ovaj drugi idu nekih 7 puta na dan.

Infrastruktura

26. Smatrate li da je prometna povezanost na Žumberku dovoljno dobra i koliko su kvalitetne te ceste?

On: Na žalost ne. Vidiš što se tiče toga, ja pričam sa načelnikom općine Žumberak i znam kakvo je stanje u općini. On se stvarno izborio da imaju prijevoz, ali jako slabo ide. U Sošice ti idu ujutro, tj. 3 puta idu. Ovaj drugi dio Kalje i to, oni su odsječeni dio Žumberka, i pogotovo zbog odrona. Na žalost najviše narod pati i zbog prirodnih nepogoda i zbog kvalitete asfalta, rupa na rupi. Baš ovaj dio Žumberka. Recimo do Medven Drage je super, a gore već katastrofa.

27. Imate li izgrađen vodovod? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Imamo.

29. Imate li izgrađenu kanalizaciju? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Ne, svako ima septičku jamu.

30. Smatrate li da je napon električne energije dovoljno jak? Koliko je kvalitetno održavanje mreže električne energije?

On: Nije. Problem je što malo zagrmi i nestane struje. Pa smo se žalili i tako. Javna rasvjeta je ali svijetli 2 sata. Ugasit će se u 10 sati, a tu šeću mladi i fali. Struja je jako slaba, onda se izvlače na neke osigurače da su ih pokupovali prije pa sad moraju potrošiti zalihe. Jer kažem malo zagrmi, padne kap kiše i nema struje. Pa dobro brzo se riješe problemi sa održavanjem. Nazove ih se i dođu odmah. Ovisi o vremenu.

Pitanja o budućnosti života na Žumberku

31. Koje preporuke biste dali aktualnim vlastima na Žumberku, što bi trebalo najprije popraviti ili izgraditi?

Ona: Neko turističko središte.

On: Kad bi bar malo napravili nešto što bi ljude privuklo gore, ceste i tako to. Meni isto gledam Pećno, gore puno kuća ima praznih pa zašto to ne bi neko kupio, ali ko će gore živjeti. Prvo i osnovno nema ceste i to u današnje vrijeme, makadam je, nema trgovine. Ja kad moram gore na misu, auto potrgam, muka mi je. Lako kad se ide jednom, ali kad moraš stalno. Pogotovo kad kiša padne, napravi kolotečine i potrgaš auto. Nema trgovine.

Od Kostanjevca nema trgovine. Ljudi su prisiljeni, ako nemaju auto, moliti nekoga da im dostavi hranu ili sjesti na bus. Ali opet ne možeš puno kupiti jer ne možeš puno nositi. Znači trebalo bi ceste riješiti i trgovine. Zaposlenje isto, ajde svaka čast, da nema tog Milivoja na Prekrižju jako bi puno ljudi bilo nezaposleno. Lokalne vlasti se trude koliko mogu. Ja sam stalno u kontaktu i sa ovim načelnikom i načelnikom općine Žumberak. Stvarno se trude koliko ide i puno su napravili, pogotovo načelnik općine Žumberak. Te ceste je izgradio i prema Kekićima dolje. Na području Žumberka evo njegova općina nema stvarno niti jedne ceste koja nije asfaltirana, ajde ove stare ne računamo njih treba pokrpati. Dok općina Krašić ima jako puno neasfaltiranih cesta. Evo sad su i prema Griču asfaltirali.

32. Razmišljate li o odlasku ili ostanku na Žumberku? Objasnite.

On: O ostanku. Mislim lijepo nam je na selu i tako. Naravno da to ovisi o mom poslu.

Ona: O ostanku.

33. Ako razmišljate o odlasku, što bi Vas eventualno ipak moglo zadržati na Žumberku?

34. Biste li nekome preporučili da se doseli na Žumberak? Zašto da, zašto ne, ukratko objasnite.

Ona: Ja ne.

On: Pa zašto ne bi.

Ona: Pa zbog djece ne bi. Nemaju djeca ni vrtić ni škole, problem je veliki. Daj si sad zamisli, da u 5 ujutro moraš dizati dijete da ti ide u vrtić ili u školu. Mislim možda ja imam takvo razmišljanje jer sam rođena u gradu i živjela u gradu.

On: Žumberak je lijep i prekrasan turistički. To vi dobro znate. Ja sam pak mišljenja kontra. Bi živjeli bi, ali teško.

Ona: Ja bi preporučila da dođu vidjeti ali za život ne.

35. Ima li nešto u vezi Vašeg života u Žumberku što Vas nismo pitali, a smatrate da bi bilo važno?

On: Pa nema ništa stvarno.

INTERVJU 9.

Opći podaci o ispitanicima:

1. Koliko imate godina?

On: Ja sam 30.

Ona: 24.

2. Koliko ste dugo u braku?

Ona: Mjesec dana.

3. Koji stupanj obrazovanja ste stekli?

On: Srednja stručna sprema.

Ona: Srednja.

4. Živite li na Žumberku od djetinjstva ili ste se doselili? Ako ste se doselili, zašto?

Ona: Za mene znaš. Od djetinjstva, pet godina me nije bilo.

On: Ja sam dotepenac. Ja sam se sad doselio. Razlog dolaska je dijete, mir, grad je skup, al dobro nije ni ovo stalno boravište ovo je privremena destinacija neke 2-3 godine to malo dok dijete ne poraste.

Obiteljski kontekst

5. Imate li djece, koliko i koje dobi?

Ona: Na putu je.

6. S kim živite u kućanstvu?

On: Sami.

Ona: Nas dvoje i nitko više.

7. Smatrate li to prednošću ili nedostatkom, ukratko objasnite (isto vrijedi za nuklearne i proširene obitelji)?

Ona: Ne ne, mislim da je prednost.

8. Koliko vremena provodite kao obitelj zajedno? Ukoliko imaju djecu: koliko vremena provodite s djetetom, Vi kao majka i Vi kao otac?

On: 4 sata, pošto ja radim cijeli dan, odem ujutro i dođem navečer, jedino vikendom smo zajedno baš cijele dane, subote i nedjelje.

9. Kako provodite vrijeme s djecom?

10. Jesu li bake i djedovi uključeni u odgoj djece i smatrate li to pozitivnim ili negativnim? Ukratko objasnite.

Zaposlenje

11. Jeste li zaposleni? Ako ne, zašto? Ako da, gdje i koliko je udaljeno radno mjesto od mjesta stanovanja?

On: Ja da. Udaljeno je 25 km u Sloveniji.

Ona: Trenutno ne.

12. Imate li problema sa nalaskom posla / Jeste li imali problema dok ste pronašli posao? Kojih?

On: U principu i ne. Mislim druge mogućnosti nisam ni imao. Doseeliti ovdje ili ići negdje putovati za Zagreb to se ne isplati. Ovdje je sve bliže i veća je plaća.

Ona: Mi smo se ovdje doselili i radi toga, ne samo zbog toga, ali,

13. Imate li u Žumberku mogućnosti za zaposlenje?

On: Žumberak ne.

Ona: U Žumberku, jedino na Kostanjevcu u gostioni to ti je to.

14. Obzirom da živite na selu, bavite li se tipičnim seoskim poslovima i kojima? Koliko Vam to oduzme vremena i da li Vas ti poslovi značajno opterećuju?

On: Ne. Beba je tu neću se opće zamarati.

Ona: Ništa od toga biti neće. Neće se imati vremena, nema šanse.

Odgojno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene ustanove

15. Koliko je udaljena prva osnovna i prva srednja škola od Vašeg mjesta prebivališta?

Ona: Ako radi ova na Kostanjevcu od prvog do četvrtog onda je to 12 km. Srednja je Jaska.

On: Imaš 30 km do Jaske.

16. Koliko je udaljen prvi vrtić od Vašeg mjesta prebivališta?

On: Prvi vrtić ti je Metlika. Bliže je nego u Krašić. Nekih 17 km.

17. Ukoliko radite, tko Vam čuva djecu za to vrijeme? Je li Vam ta osoba poznata i imate li povjerenja u nju?

18. Ima li na Žumberku mogućnosti za smještaj starijih osoba u Domove za starije i nemoćne osobe? Ukoliko nema, tko brine o starijim osobama? Imate li vi u obitelji potrebe za takvim oblikom skrbi i kako to rješavate?

On: Ima kapaciteta koliko hoćeš, samo treba doći do tih nekih subvencija, ajmo reći. Ali bilo bi idealno ovdje otvoriti da starci imaju mir, samo bi trebalo neko ulaganje.

19. Koliko je udaljena prva kulturna ustanova, poput kazališta, kulturnih domova, muzeja i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Šta nam je prvo Jaska, jel ona uopće radi, ne radi ništa.

On: Kino ne radi. U Karlovcu imaš Zorin dom. Nekih 45 km. Nije problem, nije da se nešto kulturno uzdižemo. Jedino ako odemo u Zagreb, odemo u Kino.

20. Koliko je udaljen najbliži liječnik ili Dom zdravlja i predstavlja li Vam to problem? Ako Vam predstavlja problem, kako to rješavate, na koji način?

On: Opet Metlika, je Dom zdravlja.

Ona: Dobro, makar sam ja u Jaski. Meni je jedno 35 km. Da, pogotovo sad. A kaj imaš na Kostanjevcu, imaš ko da ni nemaš.

Administrativne ustanove

21. Koliko ste udaljeni od prvog većeg središta (gradskog) i predstavlja li Vam to problem?

On: Pa Karlovac, Jaska, 35-45 km.

22. Koliko je udaljena najbliža trgovina sa mješovitom robom i stvara li Vam to problem?

On: Trgovina s mješovitom robom. Pa opet Jaska, 35 km. Pa je problem je i to veliki. Prva trgovina je na Kostanjevcu dolje. To ti je odeš u Metliku ili negdje, kupiš za 2-3 tjedna da si miran.

Ona: Oooo da, ooo da. I za tu na Kostanjevcu je pitanje hoće sad raditi pošto je gazda umro.

23. Koliko je udaljena najbliža pošta i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Krašić. Problem je i nije.

On: Krašić. Poštar dolazi ovdje. Da imamo Internet bankarstvo to je druga priča, možeš sve platiti preko interneta, ovako moraš ići dalje.

24. Koliko je udaljena najbliža banka i predstavlja li Vam to problem?

On: 35-45 km.

Ona: Moja banka je prva u Karlovcu.

On: Moja u Sloveniji. Ja imam recimo 25 km.

25. Postoji li u Vašem mjestu javni prijevoz (autobus, vlak)?, Ako da, koliko često prometuje? Ako ne, koliko Vam to otežava život?

On: Ne, ne. Prva busna stanica je u Krašiću, tj. Pribiću. Pa otežava, ja imam auto, ona nema ništa. Za sve što ti treba moraš zvati nekoga, susjeda ili nekoga. Dok ona ne bude sad rodila i položila vozački. Onda ću i njoj kupiti autić da ima. Ne daj Bože nekog slučaja, ja ne mogu radim po cijele dane. Ona je sama tu.

Ona: Nema. Sve su ukinuli. Ta školska vozi općina minibus, al to je samo za đake. Nema ništa ukinuli su ove godine sredinom prvog mjeseca.

Infrastruktura

26. Smatrate li da je prometna povezanost na Žumberku dovoljno dobra i koliko su kvalitetne te ceste?

On: Ceste su nikakve. A povezanost, gledaj u neku ruku i je i nije. Sve je u biti daleko, nemaš ničega ovdje.

27. Imate li izgrađen vodovod? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Vodovod ima. Spojeno je cijelo selo na izvor.

29. Imate li izgrađenu kanalizaciju? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Pa valjda je il nije. Mislim da kanalizacije nema. Greznice i ispuvanje.

30. Smatrate li da je napon električne energije dovoljno jak? Koliko je kvalitetno održavanje mreže električne energije?

Ona: Ne, ne u ovom zadnjem snijegu.

On: Kad snijeg pada nema struje, za svaku glupost, kad vjetar malo puhne nema struje. Žmirka non stop, agregat moraš paliti. Da nema agregata, mogli bi ništa.

Pitanja o budućnosti života na Žumberku

31. Koje preporuke biste dali aktualnim vlastima na Žumberku, što bi trebalo najprije popraviti ili izgraditi?

Ona: Vratit poštu, dućan i to što se više nije potrudio da ostane prijevoz. Barem jedna linija, jednom dnevno.

On: Jer da je prijevoza i tih nekih sitnica, možda ne bi ljudi ni odlazili. Ajde ne mora ni ova tvornica tu raditi, da je nekog posla, ne bi ljudi odlazili, možda bi neko i došao. Npr. u onom selu dolje Kordići žive muž i žena i dvoje djece. Samo da je nekog posla, ljudi bi se doselili, jer puno ljudi ti bježi van iz grada. U Sloveniji more ima takvih što su se maknuli iz centra i otišli na selo neovisno o tome što putuju na posao.

32. Razmišljate li o odlasku ili ostanku na Žumberku? Objasnite.

On: Da je neka situacija bolja, što se nas tiče mi bi možda i mogli, ali dijete, nema vrtića i škola, sve ti je daleko.

33. Ako razmišljate o odlasku, što bi Vas eventualno ipak moglo zadržati na Žumberku?

On: Zaposlenje neko, za djecu nešto da je vrtić, škola. Ne mora biti ni vrtić, nešto, ne treba čak ni vrtić, nešto za djecu. Nije ovdje loš život samo treba tako nekih stvari ili da se sva sela okolo da se spoji u jedno, onda bi ovo bilo veće središte, koncentracija ljudi, onda bi se moglo nešto izgraditi. To je jedino što bi nas moglo zadržati ovdje, ko dve tuke smo tu. Ona je živjela tu na selu, ja nisam ja sam došao iz grada, iz Karlovca smo došli u Zagreb, iz Zagreba ovdje. Ko pod nekom prisilom, ko da moraš, druge perspektive nemaš. Podstanari na stanu, znači nas dvoje, dolazi dijete, plaća nije mogla pokriti ništa, njena još manje, ne ostane ti ništa, znači jedini izlaz je bio ajmo da se negdje stacioniramo, stanemo na noge i krenemo dalje. Malo se mučimo i borimo, al što ćeš cijeli život je borba.

34. Biste li nekome preporučili da se doseli na Žumberak? Zašto da, zašto ne, ukratko objasnite.

On: Kom bi ja reko da dođe na Žumberak:

Ona: Ja ne bi nikom jer ja sam bila protiv ovoga. Bi da se vrati ono kak je bilo prije, da ima apsolutno sve, onda bi da se bilo ko doseli, ali sad trenutno u ovoj situaciji kad ti nemaš ništa nigdje, nikom, nema šanse, vikendom da ali inače ne.

35. Ima li nešto u vezi Vašeg života u Žumberku što Vas nismo pitali, a smatrate da bi bilo važno?

On: Ha život ide dalje, nema ništa to ti je to.

INTERVJU 10.

Opći podaci o ispitanicima:

1. Koliko imate godina?

On: Dosta, 30.

Ona: 28.

2. Koliko ste dugo u braku?

Ona: 2 i pol godine.

3. Koji stupanj obrazovanja ste stekli?

Ona: Ja još uvijek srednju stručnu jer nisam završila fakultet.

On: Visoki znanstveni smjer.

4. Živate li na Žumberku od djetinjstva ili ste se doselili? Ako ste se doselili, zašto?

On: Dotepenci smo. Služba je razlog.

Obiteljski kontekst

5. Imate li djece, koliko i koje dobi?

On: Imamo dijete, 2 godine.

6. S kim živite u kućanstvu?

On: Nas troje.

7. Smatrate li to prednošću ili nedostatkom, ukratko objasnite (isto vrijedi za nuklearne i proširene obitelji)?

Ona: Prednost. Pa zato šta svako želi živjeti sa svojom obitelji sam. Niko ti se ne miješa i ne dolazi do nikakvih sukoba. Svako živi svoj život kako treba.

8. Koliko vremena provodite kao obitelj zajedno? Ukoliko imaju djecu: koliko vremena provodite s djetetom, Vi kao majka i Vi kao otac?

Ona: Puno. S djetetom od 0-24.

On: Isto.

9. Kako provodite vrijeme s djecom?

Ona: Igramo se, hranimo se.

On: Smirivamo se, što god ona želi.

10. Jesu li bake i djedovi uključeni u odgoj djece i smatrate li to pozitivnim ili negativnim? Ukratko objasnite.

Ona: Jesu, preko skypa.

On: Pozitivno je, dapače.

Zaposlenje

11. Jeste li zaposleni? Ako ne, zašto? Ako da, gdje i koliko je udaljeno radno mjesto od mjesta stanovanja?

On: Ja jesam.

12. Imate li problema sa nalaskom posla / Jeste li imali problema dok ste pronašli posao? Kojih?

On: Naravno da da.

13. Imate li u Žumberku mogućnosti za zaposlenje?

Ona: Pa ja osobno smatram da ne.

14. Obzirom da živite na selu, bavite li se tipičnim seoskim poslovima i kojima? Koliko Vam to oduzme vremena i da li Vas ti poslovi značajno opterećuju?

Ona: Da, poljoprivredom, čišćenjem dvorišta, uređivanjem vrta.

On: Umjereno. Ne to je kao jedan hobi.

Odgojno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene ustanove

15. Koliko je udaljena prva osnovna i prva srednja škola od Vašeg mjesta prebivališta?

On: Prva osnovna, nekih 12 kilometara, Kostanjevac. A srednja Jaska, 25 km.

16. Koliko je udaljen prvi vrtić od Vašeg mjesta prebivališta?

On: 12 km.

17. Ukoliko radite, tko Vam čuva djecu za to vrijeme? Je li Vam ta osoba poznata i imate li povjerenja u nju?

18. Ima li na Žumberku mogućnosti za smještaj starijih osoba u Domove za starije i nemoćne osobe? Ukoliko nema, tko brine o starijim osobama? Imate li vi u obitelji potrebe za takvim oblikom skrbi i kako to rješavate?

Ona: Kostanjevac, jel je.

On: Ima, ali nedovoljno. Ima ljudi koji traže, a ne mogu dobiti. Nažalost su sami i rijetko tko brine o njima. Brine netko od mještana, a većinom ljudi koji su stari, brine netko od njihovih, djeca, tko živi u bližim gradovima, pa ih posjećuju nekoliko puta tjedno.

Ona: Brinu njihove obitelji.

19. Koliko je udaljena prva kulturna ustanova, poput kazališta, kulturnih domova, muzeja i predstavlja li Vam to problem?

Ona: A muzej je tu kod časnih sestara. Pa u Jaski mislim.

20. Koliko je udaljen najbliži liječnik ili Dom zdravlja i predstavlja li Vam to problem? Ako Vam predstavlja problem, kako to rješavate, na koji način?

Ona: U Kostanjevcu.

On: 12 km. Pa nije da je problem, ali bilo bi prednost kad bi bilo bliže.

Administrativne ustanove

21. Koliko ste udaljeni od prvog većeg središta (gradskog) i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Jaska recimo.

On: 25 km. Je problem je. Pa prvenstveno iz nekakvih administrativnih razloga, čovjek sve što mora obavljati mora ići tamo. I sve ostalo što ide, nabava.

Ona: Vremenska udaljenost, treba puno da se ode tamo, trošak je.

22. Koliko je udaljena najbliža trgovina sa mješovitom robom i stvara li Vam to problem?

On: Kostanjevac, 12 km. Je problem je. Pa to rješavamo kad odemo u neko civilizirano mjesto onda smo već navikli da trebamo napraviti zalihu. A kad nemamo, privikamo se živjeti s onim što imamo.

23. Koliko je udaljena najbliža pošta i predstavlja li Vam to problem?

On: 12 km. S obzirom na moj posao je problem jer trebam poštu, a poštar dolazi jednom tjedno, a to je sad malo naporno.

24. Koliko je udaljena najbliža banka i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Jaska.

On: Jaska, 25 km. Što se tiče nekih osobnih potreba nije problem, ali službenih da.

25. Postoji li u Vašem mjestu javni prijevoz (autobus, vlak)?, Ako da, koliko često prometuje? Ako ne, koliko Vam to otežava život?

On: Postoji, ali linije su tako nepraktične i rijetke, ko da ne postoji. Ne otežava kad nikad nismo koristili.

Ona: Ali starijima, ostalima da, otežava.

On: Bila bi velika prednost kad bi bilo češće tog prijevoza i u razumnijem vremenu.

Infrastruktura

26. Smatrate li da je prometna povezanost na Žumberku dovoljno dobra i koliko su kvalitetne te ceste?

On: Ne smatram da je dovoljno. Nikakva nije, a ceste su nikakve. Pa razlog je što u Žumberku voze više kamioni koji voze drva nego automobili i to je problem i bit će problem sljedećih godina. Jer ceste su sve lošije i lošije, a država nema namjeru ulagati u ovakve krajeve, a koliko nema toliko se i pravda da nema za ulagati. Tako da smatram da je to alarmantno pitanje koje treba riješiti.

27. Imate li izgrađen vodovod? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Da.

29. Imate li izgrađenu kanalizaciju? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Ne. Rješenje je da svatko ima septičku jamu, ali bilo bi jednostavnije i praktičnije da ima kanalizacija.

30. Smatrate li da je napon električne energije dovoljno jak? Koliko je kvalitetno održavanje mreže električne energije?

On: Smatram da napon električne energije jest dobar, ali što se tiče održavanja same infrastrukture električne energije trebalo bi se malo odgovornije održavati, s obzirom da su zime ovdje duge, snježne, nekoliko dana ostanemo bez struje. U ovom kraju bez struje, ko da nemate ništa.

Pitanja o budućnosti života na Žumberku

31. Koje preporuke biste dali aktualnim vlastima na Žumberku, što bi trebalo najprije popraviti ili izgraditi?

Ona: Pa svakako da se vrati pošta i trgovina.

On: Smatram da bi trebalo aktualnim vlastima i općenito vlastima u Hrvatskoj, da postane jasno da selo nije nešto što se treba zapostaviti, nego još više poticati da ljudi ostanu i da se doseljavaju mlade obitelji u ruralnim područjima. A to bi se postiglo kada bi bili oslobođeni nekakvih trošarina kakvih sve imamo u tim područjima da bi i PDV bio manji. Onda bi i ljudi bili motivirani ovdje živjeti, otvoriti možda neke svoje obrte, OPG. Žumberak ima potencijala baviti se proizvodnjom ljekovitog bilja i sličnih stvari, medom, i seoskim turizmom, koji je veliki potencijal. Smatram kad bi ljudi počeli se baviti s time onda i pošta i trgovina će same od sebe doći. Jer trgovina ne može biti tamo di nema ljudi, ako ljudi tu žive onda će imati potrebu za trgovinom.

32. Razmišljate li o odlasku ili ostanku na Žumberku? Objasnite.

On: S obzirom na službu, ne određujemo dokad ćemo biti i hoćemo li biti ovdje ili u drugom dijelu Žumberka i ne smatramo i nemamo neku želju otići sa Žumberka, čak i prednost u slučaju ako su vam djeca jako mala kao naše ili ako su odrasla. Znači dok dijete ne krene u školu, smatramo da je Žumberak jedno pogodno mjesto za mladu obitelj. A za kasnije vidjet ćemo.

33. Ako razmišljate o odlasku, što bi Vas eventualno ipak moglo zadržati na Žumberku?

34. Biste li nekome preporučili da se doseli na Žumberak? Zašto da, zašto ne, ukratko objasnite.

On: Da. Preporučio bih starijim ljudima, koji su u mirovini da se dosele na Žumberak iz razloga što, ukoliko su cijeli radni vijek bili u gradu, onda su bili napeti i žurili su stalno nekamo, a Žumberak je jedno mirno mjesto koje čovjeku nudi odmor od svega toga, od gradskog života, jer čovjek kad si može proizvoditi sam nešto od hrane, prave domaće organske. Pa naravno ako ima mirovinu s tim da je riješio svoje ekonomsko pitanje, onda može zaista ovdje uživati. A preporučam da se i mladi dosele, koji imaju možda neku viziju, ideje i hrabrosti živjeti na Žumberku pa bi onda mogli živjeti od samozapošljavanja.

35. Ima li nešto u vezi Vašeg života u Žumberku što Vas nismo pitali, a smatrate da bi bilo važno?

Ona: Sve smo rekli što je trebalo.

INTERVJU 11.

Opći podaci o ispitanicima:

1. Koliko imate godina?

Ona: Ja ću imati 34, a suprug 47.

2. Koliko ste dugo u braku?

Ona: 7 godina

3. Koji stupanj obrazovanja ste stekli?

Ona: 7. stupanj, fakultet. Diplomirani teolog, a suprug višu, inženjer elektrotehnike.

4. Živate li na Žumberku od djetinjstva ili ste se doselili? Ako ste se doselili, zašto?

Ona: Suprug živi od djetinjstva, a ja živim isto od djetinjstva. Ja sam tu iz sela Donje Prekrižje, samo drugi brijeg.

Obiteljski kontekst

5. Imate li djece, koliko i koje dobi?

Ona: Imamo troje djece i četvrto na putu. Magdalena će imati 8. godina, Petar će imati 7 i Vid je navršio 3. Od toga Petar i Magdalena idu u 1. razred.

6. S kim živite u kućanstvu?

Ona: S bakom koja ima Alchaimerovu bolest, 82. godine ima.

7. Smatrate li to prednošću ili nedostatkom, ukratko objasnite (isto vrijedi za nuklearne i proširene obitelji)?

Ona: Kako da Vam ja to kažem, mislim da je prednost te je važno da djeca žive zajedno s bakom i djedom. Druga stvar što mi imamo određene poteškoće što se moramo brinuti za nju, možda čak više nego za svoju djecu, treba je nahraniti i obući. Ona je pokretna ali, hoda po kući i sve. Može napraviti sve, ali Bože moj to je starost. Mislim možete ju smjestiti jedino u Dom, ali mislim time baš ne dobivamo ništa previše. Mislim kome je lijepo u Domu. To nas sve skupa jednog dana čeka, nitko nejde baš u Dom jer mu je super.

8. Koliko vremena provodite kao obitelj zajedno? Ukoliko imaju djecu: koliko vremena provodite s djetetom, Vi kao majka i Vi kao otac?

Ona: Jako puno, jako puno. Muž više-manje radi u neakvim smjenama. On ide u toku dana ili, a ja sam više-manje ujutro. Ja sam samo jedan dan u tjednu popodne, ali cijelo vrijeme znači kad se dođe iz posla. Mi smo cijelo vrijeme zajedno, mislim ono danas subota, klinici sa nama vani. Non stop mi smo svi kud god idemo. Svi idemo skupa ili nejdemo. Ako nismo u mogućnosti ni za van ići onda sve radimo zajedno.

9. Kako provodite vrijeme s djecom?

10. Jesu li bake i djedovi uključeni u odgoj djece i smatrate li to pozitivnim ili negativnim? Ukratko objasnite.

Ona: Pa gle mislim sad koliko baka može biti uključena u odgoj naše djece, a moji roditelji su na Prekrižju. Mi idemo ono tamo kod njih pa čujte s obzirom da je stanje bake takvo kakvo je znači to nisu ono sad da mi idemo tjedno jedanput, nejdemo ovisno koliko mi nju možemo ostaviti samu da mi odemo. Tak da je to recimo.

Zaposlenje

11. Jeste li zaposleni? Ako ne, zašto? Ako da, gdje i koliko je udaljeno radno mjesto od mjesta stanovanja?

Ona: Da naravno da. Ja sam u Osnovnoj školi u Jaski, ja imam klince od prvog do četvrtog kao vjeroučiteljica, a suprug radi u Zagrebu. To je Tehnička škola Faust Vrančić. On predaje elektrotehničku grupu predmeta. A znači meni je 32 km, do Jastrebarskog, a suprugu je nekakvih 70-tak km, jer je to di je autobusni kolodvor, Držićeva ulica. Znači u jednom smjeru 70 km. Tak da ono suprug kad ima nastavu u 8 ujutro, mi moramo krenuti 15 do 6 da on ne upadne u gužvu jer je pokušao ići oko 6 i 15, ma to nema šanse. To je gužvetina, lud je živčan hoće stići na nastavu.

12. Imate li problema sa nalaskom posla / Jeste li imali problema dok ste pronašli posao? Kojih?

Ona: Ne. Ja sam znači, kao apsolvant, te godine. Znači svih pet godina sam išla redovno. Kako sam znači dala sve ispite. Ostalo mi je samo branjenje diplomskog, ja sam se te godine već zaposlila. Odmah znači u jesen u školi na pola radnog vremena, a iduće godine kad sam diplomirala, iako nevezano na to, nego se jednostavno tako poklopilo na puno radno vrijeme. A suprug, on je završio fakultet uz rad tako da je on najprije radio u tvornici betonskih stupova u Novakima, a onda je ovoga pronašao posao u školi. Nismo imali sad nekakvih ekstra poteškoća.

13. Imate li u Žumberku mogućnosti za zaposlenje?

Ona: Nemam, ni moje ni od muža ništa nula.

14. Obzirom da živite na selu, bavite li se tipičnim seoskim poslovima i kojima? Koliko Vam to oduzme vremena i da li Vas ti poslovi značajno opterećuju?

Ona: Evo ovako mi da možda imamo tu sreću, evo mi si hranimo znači kokice, purice, evo svinje si pa si othranimo doma. Imamo zečeve i jednu kozu tako da nam to tu brsti da suprug ne mora, mislim mora to i tako sve pokositi. I mi si radimo vrt i tako. I to zahvaljujući sve tome što mi radimo u prosvjeti, što Vama recimo lijepi dio vremena preko ljeta ostane da recimo možete to obrađivati. A sad recimo baš nečim krave i to, to ne bi bilo ni moguće. Ali to Vam sve zahtjeva puno odricanja. Znači meni nema tko skuhati ručak, znači ja moram sve pripremiti navečer i ustati se ujutro u 4 da bi ja i suprug zajedno napravili ručak, pripremili djeci doručak i sve i otišli na posao. I onda tu dođe gospođa koja znači pazi. Zato ovaj maleni nejde u vrtić, morali bi ga voziti u Krašić u vrtić a to bi nam isto bilo jako otežano. Onda ona dođe paziti na dijete i baku s obzirom da ju ne možemo ostaviti.

Ona: A čujte znate što za vrijeme radnog vremena, znači dok nemamo sad praznike, recimo sad za Uskrs je recimo to morate se dati maksimalno od sebe. S tim da se ja moram znate pripremiti za nastavu, mislim oko djece je. Imamo sreću što su ovi dva jako, jako samostalni, prvašići su. Ali mi smo godinu dana prije ajmo reći s njima odradili to nekakvo pisanje slova. Imaju dobar temelj za školu, tako da oni recimo nemaju nikakvih problema sad u školi. Kad dođu iz škole, pojedu si, napišu zadaću i doslovce ako moraju naučiti nešto na pamet, oni to zbilja nauče napamet. Ali mi onda sve to, evo još nikad ih nisam poslala u školu, ni suprug tako svejedno ko je od nas doma, ovisno, da ne pogledamo što ste pisali, da li je ta zadaća sva napravljena, al mislim to Vam. To nema ko neko u gradu, meni je sad super, meni je serija ja ću si sad sjesti i pogledati. Evo mi smo danas budni od 5 ujutro i non stop se evo ga radi od kuhanja, pospremanja. Tako da ono, to zahtjeva cjelodnevni rad.

Odgovorno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene ustanove

15. Koliko je udaljena prva osnovna i prva srednja škola od Vašeg mjesta prebivališta?

Ona: Znači, klinici s obzirom da je tu od prvog do četvrtog razreda na Kostanjevcu, nekih 5 kilometara, a srednja škola. Znači njima do Jaske 32 km. Samo Karlovac to je još dalje.

16. Koliko je udaljen prvi vrtić od Vašeg mjesta prebivališta?

Ona: Prvi vrtić je znači nekih 15 km, Krašić s time da je to skupo boli glava. išli su klinici u vrtić ovi dva mi smo Vam plaćali znali s obzirom da je Žumberak općina od nekakve posebne državne skrbi, nekakav treći stupanj doduše. Mi smo Vam plaćali najskuplji vrtić u odnosu na Krašić, Pribić i to. Prvo imali smo velikih problema to možete i napisati u diplomski. Znači načelnik, kad smo ga mi pitali, prvo je bio u šoku s obzirom da je skup bio gore u vatrogasnom domu onda nije mogao reći da neće financirati. Kad je došlo do toga, kad smo ga mi nazvali, čujte djeca trebaju krenuti u vrtić, znači mi moramo znati jel mi možemo računati, ne on nije htio ni čuti. S time do te mjere da smo mi zvali Ministarstvo, ovoga predškolskog, ta nekakva koja je zadužena, da izvrši na njega pritisak. Ja sam ju molila dajte ga zovite, čujte ko će platiti, cijena nam je bila za dijete 1600 kuna po djetetu. I s obzirom da je ona izvršila pritisak na njega, onda je on financirao 45%, znači plaćali smo 880 kuna po djetetu. S time da je to privatni vrtić, znači ako se dijete slučajno upišikilo, kako i ne bi ovaj se odvikavao. Mi smo dobili doma spakiranu posteljenu, koju smo morali oprati lijepo i tako. Za razliku recimo u Zagrebu gdje je recimo do 3 godine vrtić po 200 kuna, a mi smo plaćali 880 kuna. 45% je on kao sufinancirao s time da je ta žena na njega izvršila pritisak, on opće nije htio čuti za to. Evo i sad recimo, djeca žele na neku izvanrednu aktivnost, oni imaju recimo toliku volju i želju za sviranjem, mi nemamo nigdje ovdje do Jaske. Ko će njih. Znači što još bi možda i čovjek nekad i odveo. Ali ako ih upišete u glazbenu školu, to je znači isključivo dva puta tjedno i sad vi morate dolje čekati sat vremena u Jaski, znači to je 32 km u jednom smjeru. Mislim to se mora poklopiti Vama sa nastavom da vi, evo ovo smo ih sad upisali na folklor, čisto, jer djece nema. Evo tu dolje je pri Vlahoviću, malo jedno dijete ko Vid, 3 godine i jednu curicu imaju godinu dana navršila. To je još sve malo, znači oni se s tim ne

mogu niti igrati. Vi recimo pogledajte, svaki kvart u Zagrebu, sve je bilo, recimo Jaska isto ima neko igralište. Vi sad ako hoćete da se dijete ljulja morate mu kupiti ljuljačku, sve. Znači nigdje, ali znate što je od svega najgore, nitko za to nema sluha. Ja znam da je ovaj Žumberak staračko stanovništvo, ali recimo da bi taj načelnik recimo za taj vrtić barem malo, ne. Evo mi dobivamo ne znam jel to još uvijek tako traje, po djetetu, kad se rodi vi dobijete 2000 kuna bez obzira jel to prvo, četvrto peto. Mislim ja nemam djecu radi toga, da meni općina da, ali kad vi pogledate koje cifre se dobivaju za treće dijete u Zagrebu, po 40-50 000 kuna. Ja ću sad tu recimo za četvrto dobiti 2000 kuna. Mislim nemam djecu radi toga, ali da bi netko stimulirao, možda bi bilo takvih obitelji više. Mi smo se na to odlučili jer želimo, pa kad bi Vam netko ponudio besplatne knjige, besplatan vrtić, jer evo sada je obitelj koja ima troje djece odselila se kad je mali krenuo u prvi razred, oni su se odselili u Karlovac. Prvo oni ne žele da dijete ide u Kostanjevac u školu jer je to dvorazredna kombinacija. Mislim nije to toliko problem pošto je dvorazredna kombinacija, ja isto radim u takvom sistemu pa je to sve super, divno, bajno krasno. Nego čujte tu je učitelj koji ima problema sa sluhom i onda baš zbog toga što je taj Žumberak već godinama zanemarivan i što se taj otac sjetio da dok sam ja bio klinac, nitko za nas nije pitao ni mario, mi smo bili ono neka zadnja rupa na svirali, ja baš zbog toga neću to priuštiti svojoj djeci.

17. Ukoliko radite, tko Vam čuva djecu za to vrijeme? Je li Vam ta osoba poznata i imate li povjerenja u nju?

Ona: Znači ovi idu u prvi razred, a ovdje dođe gospođa radi ovog malog. Da to Vam je tu susjeda, možda to nije u redu, mi njoj plaćamo, tak da ona dođe za baku i njega.

18. Ima li na Žumberku mogućnosti za smještaj starijih osoba u Domove za starije i nemoćne osobe? Ukoliko nema, tko brine o starijim osobama? Imate li vi u obitelji potrebe za takvim oblikom skrbi i kako to rješavate?

Ona: Znače što imate tu na Kostanjevcu, ali to Vam je isto cijena boli glava. Bez 4000 kuna vi nemate ništa pogotovo, npr. naša baka zahtijeva potpunu skrb i njegu. Vi i sami znate kakve su prosvjetarske plaće. Ja ne kažem da mi živimo loše, ali koliko god možemo mi smatramo da joj je doma bolje nego u domu.

19. Koliko je udaljena prva kulturna ustanova, poput kazališta, kulturnih domova, muzeja i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Znači ovako, muzej je ovoga u Jaski, ali to Vam je neki stalni postav, nema tu nekakvih promjena. Znači do Zagreba nekih 70-tak, 65 km nema ništa. Kazalište jedino Zorin dom u Karlovcu. A to isto tamo nisu stalno neke predstave. Znači za djecu što bi čovjek mogao odvesti je Kazalište lutaka, opet u Zagrebu. Pa čujte je zbog toga što smo ja i muž akademski građani ajmo reći i nama je to bitno. Mi smo bili, klince smo vodili u Lisinski na neki dječji Božićni koncert, ali to je za nas pothvat. Znači dok mi dođemo do Zagreba. djeca su već gladna, sad im morate najprije kupiti jesti, sad odite kupiti ulaznice, mislim to je zbilja nama pothvat.

20. Koliko je udaljen najbliži liječnik ili Dom zdravlja i predstavlja li Vam to problem? Ako Vam predstavlja problem, kako to rješavate, na koji način?

Ona: Znači, liječnika, ovaj ne prima djecu pa znači u Krašiću nekih 15-ak km. Ajde za nas je ovdje na Kostanjevcu 5 km. A Dom zdravlja je u Jaski, znači 30 km. a bolnice svi vas više-manje šalju u Zagreb, kako smo mi Zagrebačka županija. To znači 70 km do Klaićeve.

A čujte znate što u principu nam ne treba ali vjerojatno da nam treba. Znače što kad se recimo dogodi, baki dođe slabo treba doći hitna, ajme majko dok dođe hitna, prvo sad trebate zvati 112, znači Zagreb. Dok se to spoji, dok vi njemu istalambate sve što njoj je, pa dajte mi recite kakvo je stanje. Sve procedure, dok oni to sve, dojavu šalju u Jasku i onda vam tek hitna iz Jaske dođe. Vi ju možda ni nemate na raspolaganju, to se zna čekati, onda molite Boga da dođu jer ono da ne umre žena. A sat vremena ih nema, jedino ako je baš zbilja dolje i da odmah krenu, ali to morate računati do 35 minuta, jer tu su zavoji, ne možeš noriti i luditi.

Administrativne ustanove

21. Koliko ste udaljeni od prvog većeg središta (gradskog) i predstavlja li Vam to problem?

Ona: A čujte Jaska je kao grad a to je 30 km.

22. Koliko je udaljena najbliža trgovina sa mješovitom robom i stvara li Vam to problem?

Ona: Evo Kostanjevac, 5 km ako se i ta ne zatvori. Sad postoji mogućnost, jer je umro taj koji je to vodio sad što će biti.

23. Koliko je udaljena najbliža pošta i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Evo isto na Kostanjevcu. Ali s time znači evo to čisto možete staviti, znači ja doma isključivo pečem svojoj djeci kruh. Jer tu voze kruh, ali vi to ne možete dočekati. Mislim djeca bi mogla umrijeti od glada, ne znam opće kako idu. Evo to je recimo isto nešto. Mislim vi sad odite 5 km po kruh, ako je ovaj gladan. Ja to obavim doma pa da si ne moram misliti.

24. Koliko je udaljena najbliža banka i predstavlja li Vam to problem?

Ona: Jaska isto, znači 30 km. Pa znate što mi smo se već navikli, nama je to nekako normalno. Možda nekome koje iz grada izgleda čudno, ali nama je to sve normalno. Ili ono kad ste tamo, sve što moraš taj dan popiši si. Mislim sva sreća ja i muž smo, on u Zagrebu ili sam ja u Jaski, pa sve ono što vam treba u međuvremenu obavljate. Ali mislim to vam isto sve treba dobra organiziranost. I nemam autobusne linije, samo jedna ujutro i poslije podne u 4 i 20 tak da recimo ja i suprug imamo jedan auto. Ja dođem u školu na nastavu, da bi stigla, znam čekati i po dva sata. Jer znate još jedan auto, bi čovjek nekako, al onda ispada da ćemo delati godišnje samo za aute. Morate imate ljetne gume, zimske gume, registracija, mislim to nam je ono malo ne znam.

25. Postoji li u Vašem mjestu javni prijevoz (autobus, vlak)?, Ako da, koliko često prometuje? Ako ne, koliko Vam to otežava život?

Ona: Samo ujutro, 20 do 7 znači prema Jaski i poslije u 4 i 20 to je sve iz Jaske. Znači to je bolje reć nema.

Infrastruktura

26. Smatrate li da je prometna povezanost na Žumberku dovoljno dobra i koliko su kvalitetne te ceste?

Ona: Znače što, prometna povezanost je katastrofa, sad ceste još. Ja znam da je to jako skupo. Još je ova gore, dole Čunkova Draga, Medven Draga prema Krašiću. Ja znam da je ovdje staračko stanovništvo i da se tu ne isplati, al Bože moj i ti ljudi moraju živjeti. Onaj u Zagrebu, znači ima praktički sve. Ovdje se doslovce već godinama ništa, zato i je to veliko iseljavanje. I mi smo isto mogli otići ko mladi bračni par i isto kao hrpa drugih podignuti kredite, ali čujte jel to baš sve tako pametno. Ako mi to baš ne treba, do zadnjega dok baš čovjek ne treba, razmišlja i štedi. Ako baš ne mora, mislim nekako ću se strpiti. Mislim najlakše je otići u banku, najlakše je podignuti kredit. Koji je danas posao siguran, sve manje i manje je djece. Ja svake godine slušam tu statistiku u školi, škola Jaska je velika ima puno područnih škola. ali svake godine ima za jedan razred manje. A slušam svoje kolegice, koje su u Jaski, koje su dignule kredit za stan, za uređenje. Ja se pitam, kako te žene mogu mirno spavati. Evo mi zbilja nemamo kredita ni ja ni suprug. Onoliko koliko možemo ulažemo u ovu kuću. Ne znam što imam, imam, što nemam, nemam, baš me briga jel to sad po nekim standardima ovim ili onim. Al ja kad slušam njim, ja se pitam, ne znam kako vi možete mirno zaspati. Onda to više nije kredit za stan, to se hrana, nekakvi mjesečni špeceraj što ide, to se na nekakve rate. Evo meni je to ne zamislivo, osobno meni je nezamislivo. Da ti nemaš novaca znači ni za hranu, za to nekakvo ulje, ocat. One nemaju pak ništa, mi imamo bar vrt. Ne znam dokad isto to tako.

27. Imate li izgrađen vodovod? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

Ona: Da, je.

29. Imate li izgrađenu kanalizaciju? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

Ona: Ne to ima svatko svoju septičku jamu. Ha čujte nakon nekog vremena ovoga morate to isprazniti, a mislim čovjek se na svašta navikne.

30. Smatrate li da je napon električne energije dovoljno jak? Koliko je kvalitetno održavanje mreže električne energije?

Ona: Nije čim malo kiša padne mi smo bez struje. To je strašno, prestrašno. Sva sreća što je muž elektrotehničar i onda smo si mi sve spojili na akumulatoru i imamo još plus toga agregat. Mislim ajte si vi zamislite. To je bilo prošle ili pretprošle godine, znači u zimi nije pet dana bilo struje. Sad si vi zamislite djeca mala, stara baka. Onda je muž nosio u školu puniti akumulatoru, vraćati kako je centralno preko špareta, da možete grijati da to ono. Nije, to se opće ne održava. To se ide samo kad se nešto dogodi, sad kako je HEP to ukinuo. Samo se ide tad, to su sve stare mreže sve.

Pitanja o budućnosti života na Žumberku

31. Koje preporuke biste dali aktualnim vlastima na Žumberku, što bi trebalo najprije popraviti ili izgraditi?

Ona: Znaite što, ne znam što bi mu opće rekla, oni nemaju novca. Nemaju se oni od čega financirati, ja mislim da je to više od državne strane, sela i svega to. Koliko ima tu opće spasa tog Žumberka, ne znam. A mislim kad vi sad pogledate, mi sad svi moremo otići u grad, ja sad gledam sa te neke strane. Mi možemo dignuti kredit, otići u Jasku i kupiti stan. Znači ti automatski nećeš imati te neke poljoprivredne stvari koje su isključivo tvoje, nisu špricane, mislim stalno se govori o toj nekoj zdravoj hrani i prehrani. Mislim ja imam na vrtu salate. Ne zahtijeva to sad nekakav poseban, posadiš tu salatu, malo okopaš, nije to sad da čovjek sad rinta, radi ko nekad naše bake i mame koje su se isključivo bavile time. Čisto ono za neki svoj gušt. Mene to osobno i supruga jako veseli. Vi imate tu isto mladih ljudi koji to neće raditi jer se to kao ne isplati, a mislim kako ti se ne isplati. To je tvoje, zdravo je. U trgovini Bog te pitaj što je.

32. Razmišljate li o odlasku ili ostanku na Žumberku? Objasnite.

Ona: Znaite što, gledajte ovako, mi mislimo kao ostati tu, ali razmišljamo i o toj nekoj drugoj opciji. Znači kad djeca krenu u srednju školu. To je znači za nekakvih, sad su prvi razred, 7 godina. Kako će ta djeca putovati u školu, kako će ona putovati u školu? Mi razmišljamo da danas sutra otiđemo, ne znam, da si kupimo ne znam nekakav stan u skladu s nekakvim našim mogućnostima. Kako će to biti, mislim do toga je još sve daleko. Ili ćemo ne znam, ako procijenimo da je pametnije da smo mi tu, a njih tipa ono znate u đačke domove u Zagrebu ili. Ne znam, ali evo ono da smo usmjereni ka tome da si nešto uštedimo da imamo nekakvu pričuvu ako dođe baš do toga da otiđemo. Hoće li se to, vidjeti ćemo nakon nekog vremena, hoće se to prelomiti na ovu stranu ili onu. Nama je ovdje lijepo. Djeca zbilja recimo uživaju, nema tu ništa, ni zagađene prirode, da mogu po vani trčati i skakati, divljati, biti blatni i ne znam što, ali po drugoj strani oni će tražiti društvo.

33. Ako razmišljate o odlasku, što bi Vas eventualno ipak moglo zadržati na Žumberku?

Ona: Moglo bi nas zadržati kad bi netko sad evo od tih mladih obitelji doista počinje taj način, ne znam tko, država, evo da počinje poticati. Kad bi netko ponudio i rekao... Evo imali smo tu gore neku obitelj, oni su kao jedan i drugi prijavljeni tu, a žive u Karlovcu kao podstanari i imaju dvoje djece. Više-manje svaki vikend su tu, on radi kod Milivoja na Prekrižju. Kad bi sad njima netko ponudio recimo: načelnik, država; nema pojma, napravimo neku strategiju, nekakav plan: „Vi koji ste na Žumberku imate besplatan dječji vrtić, imate besplatne knjige za djecu za školu, kad djeca krenu u školu općina će se pobrinuti da vozi tu djecu na ne znam nekakve izvannastavne aktivnosti. Ja vjerujem da bi si i ti ljudi ipak razmislili. Ne znam ponude kao ovo kako je na otocima, u Lici, za treće dijete, ne znam koliko 60- 70 000 kuna oni dobe. Pa ja vjerujem da bi onda ipak to te mlade ljude stimuliralo. Evo tu gore ima jedan mladi par, vjerojatno će se skrasiti tu, kud će kad se on bavi doma kravama, evo to je ipak postoji mogućnost da bude život tu. Evo da oni imaju dvoje- troje djece i da ih se na taj način potakne ja vjerujem. Ko i vas, da i vama sad netko reče ne znam prvo dijete 20 000 kuna, ja ne kažem nema čovjek djecu, ja nemam nijedno to dijete radi toga da bi mi netko dao novce, ali gledajte kad bi sad netko, općina, rekla: „Čekaš četvrto dijete, znači ti ćeš dobiti 60- 70 000 kuna kroz nekakvih pet- šest godina.“ A čujte bi mi se ljepše vidlo da ima smisla ostajati na tom Žumberku, neko te potiče, super. Evo Vam za Vida ovoga besplatno ili reče super imate staru baku i Vida, evo mi ćemo plaćati tu gospođu koja, to bi taman bilo nekako u rangu sa vrtićem. Čujte bi si razmislila, a mislim ne samo ja nego bi potaklo. Evo to je recimo dolje dvoje djece, evo velim i taj mladi par, možda bi se i ti iz Karlovca koji su tako i tako tu prijavljeni i imaju dvoje djece, možda bi se vratili. Evo to Vam je već na kupu dosta djece. Evo ovi gore iz Kokotov tamo, on ima isto curu, sredio si je tu kuću. Znači ipak postoji nešto, pa onda još jedan par. Znači postoji nešto, evo vidite. Gore u Sošicama su isto velika obitelj i oni su otišli s troje djece u Zagreb. Koji Vam je to zgub, najstariji je išao u školu, a mlađi više neju ovdje. Oni su svi na Zagreb. Ta djeca su totalno na Zagreb orijentirana.

34. Biste li nekome preporučili da se doseli na Žumberak? Zašto da, zašto ne, ukratko objasnite.

Ona: Bih, taj bi se smijao da mu ja rečem. A gledajte, kako ćete vi sad nekome reći, mislim ja bih mu rekla dođi ovdje jer ti je super, nemaš buke, mir ti je, tišina, znači nemaš trgovačkog centra, ne moraš sada klince vući u svaki taj trgovački centar i kupiti im hrpu igračaka. Baviti ćeš se s djecom, živjeti ćeš ajmo reći zdravo, mislim imati ćeš neki svoj vrtić, to će ti biti zanimacija, a koliko ljudi tu uopće zanima. Evo mislim tko je sad recimo spreman, mi znamo baš komentirati ko je sad recimo spreman ko ja i moj muž dizati se u četiri sata ujutro, otići na posao znači mislim vi znate što to znači raditi s djecom di moraš biti budan, pogotovo muž još ima srednju školu, što ćeš reć, još je razrednik, a to su sve hahari, voditi svu tu pedagošku dokumentaciju, sve to što te maksimalno iscrpljuje. Doći doma, znači prvo se moraš pozabaviti sa svojom djecom, a onda tamo gdje si ti vani na vrtu si skupa sa njima pa ti oni to gaze pa si ti lud i živčan, odite sad van sad tamo, mislim to je sve život. A što nam je ostalo, djeca su prepuštena sama sebi, evo vam kompjuter evo vam igrice, evo vam sve.

35. Ima li nešto u vezi Vašeg života u Žumberku što Vas nismo pitali, a smatrate da bi bilo važno?

Ona: Ne znam, otkad sam došla stanje je takvo, evo jedna prednost je ta, došao je vodovod. Prije nije bilo vodovoda, sad je pitanje koliko je vodovod po isto nekakvim pravilima, ne znam mi, mislim baš mi se fućka. Evo recimo, mi na primjer, imamo šternju i do sad je bilo vode u šternji i sve ovo recimo stvari osim za piće uzimamo iz te šternje. Čujte, pranje veša, kupanje, mislim nema potrebe da plaćamo bezveze, ali gledajte, znači nema, nije dugo kiša padala, nema vode u šternji i što sad recimo, vi bi morali. Ja kad sam došla tu, mi smo morali zvati vatrogasce da nam voze vodu.

INTERVJU 12.

Opći podaci o ispitanicima:

1. Koliko imate godina?

Ona: Ja 23.

On: Ja ću sada 36.

2. Koliko ste dugo u braku?

Ona: Četiri godine.

3. Koji stupanj obrazovanja ste stekli?

On: Srednja stručna sprema.

Ona: Isto.

4. Živate li na Žumberku od djetinjstva ili ste se doselili? Ako ste se doselili, zašto?

On: Ja sam od djetinjstva, a supruga je došla kad smo se vjenčali.

Obiteljski kontekst

5. Imate li djece, koliko i koje dobi?

On: Dvoje, mali ima tri godine i četiri mjeseca, a mala ima godinu i dva mjeseca.

6. S kim živite u kućanstvu?

On: Brat i mama.

7. Smatrate li to prednošću ili nedostatkom, ukratko objasnite (isto vrijedi za nuklearne i proširene obitelji)?

Ona: Pa ovisi s koje strane se gleda.

On: S jedne strane prednost s jedne strane nedostatak.

8. Koliko vremena provodite kao obitelj zajedno? Ukoliko imaju djecu: koliko vremena provodite s dietetom, Vi kao majka i Vi kao otac?

On: U zimskom periodu više, u ljetnom periodu puno manje zato jer se bavim takvim poslom kakvim se bavim. S jedne strane poljoprivreda iziskuje puno vremena pogotovo po ljetu, kad je košnja onda sam van kuće stalno, a uz to još i konobarim pa još manje sam doma.

9. Kako provodite vrijeme s djecom?

10. Jesu li bake i djedovi uključeni u odgoj djece i smatrate li to pozitivnim ili negativnim? Ukratko objasnite.

Ona: Jesu. Pa zašto bi bilo negativno.

On: Moje mišljenje je da je pozitivno. Ima svakojakih slučajeva u današnjem životu, ali s naše strane ja smatram da je to pozitivno i dapače.

Zaposlenje

11. Jeste li zaposleni? Ako ne, zašto? Ako da, gdje i koliko je udaljeno radno mjesto od mjesta stanovanja?

Ona: Ne.

On: Supruga nije, a mi smo, imamo OPG, u sustavu PDV-a i plaćamo si sami doprinose, znači mogu reći da smo mali obrtnici i samozaposlen sam.

12. Imate li problema sa nalaskom posla / Jeste li imali problema dok ste pronašli posao? Kojih?

Ona: Pa još iskreno i nisam ni tražila pošto sam s djecom, to je sve došlo jedno za drugim pa nisam aktivno tražila posao.

On: Daleko od toga, ima posla i kod kuće, ali je moje mišljenje da djeca nisu tako mala kakva jesu s jedne strane. S druge strane je jedan problem što će se sigurno vezati i na sljedeće koje pitanje, gdje djecu ostaviti. To je veliki problem i da li se uopće isplati na tako nešto ići. Jer prvi vrtić je u Krašiću i da li se to isplati.

13. Imate li u Žumberku mogućnosti za zaposlenje?

On: U Žumberku teško, nažalost, ali to je realnost.

14. Obzirom da živite na selu, bavite li se tipičnim seoskim poslovima i kojima? Koliko Vam to oduzme vremena i da li Vas ti poslovi značajno opterećuju?

On: Pa uzima puno vremena, jer mi se bavimo poljoprivredom, imamo stoku za koju svakodnevno brinemo. Ne može se ostaviti samo tako, u svakom slučaju brat je tu, onda možemo, jedan može pripaziti doma, a drugi može otići. I to je sve slabo. S jedne strane je prednost vlastitoga posla što si određuješ sam kad ćeš početi raditi i koliko ćeš raditi, a s druge strane je mana što to je posao od 0- 24. Nije kao klasični poslovi odraditi svojih osam- deset sati i hylife odnosno neki možda i više rade.

Odgajno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene ustanove

15. Koliko je udaljena prva osnovna i prva srednja škola od Vašeg mjesta prebivališta?

On: Prva osnovna škola i to do četvrtog razreda je na Kostanjevcu, za sada, pitanje kako će to dugo biti nažalost. Od četvrtog do osmog je u Krašiću, znači do Kostanjevca je četiri kilometra, do Krašića je 12 kilometara i nakon toga prva srednja škola je u Jastrebarskom, to je recimo 28- 29 kilometara udaljeno.

16. Koliko je udaljen prvi vrtić od Vašeg mjesta prebivališta?

On: Na našem području prvi najbliži nama vrtić je u Krašiću, privatni vrtić, govorimo o privatnom vrtiću.

17. Ukoliko radite, tko Vam čuva djecu za to vrijeme? Je li Vam ta osoba poznata i imate li povjerenja u nju?

On: Supruga čuva djecu.

18. Ima li na Žumberku mogućnosti za smještaj starijih osoba u Dometve za starije i nemoćne osobe? Ukoliko nema, tko brine o starijim osobama? Imate li vi u obitelji potrebe za takvim oblikom skrbi i kako to rješavate?

On: Ima na Kostanjevcu. Prvo mjesto, to je baš starački dom, čini mi se da ima na Draščem vrhu udomiteljstvo, mislim da oni imaju jedno pet, mogućnost do pet- šest ljudi, nemojte me držati za riječ. I nakon toga ima u Krašiću i u Pribiću ima veliki starački dom koji prima više ljudi nego na Kostanjevcu, ima i u Brezariću i na Hutinu udomiteljstvo; što idete niže ima sve više i više.

On: Pa zasada ne.

19. Koliko je udaljena prva kulturna ustanova, poput kazališta, kulturnih domova, muzeja i predstavlja li Vam to problem?

On: Trideset kilometara, Jastrebarsko, ako hoćemo nešto drugo gledati; kino ili tako nešto to je Zagreb ili Karlovac. U Karlovcu još nema, ali bude se otvorio valjda, znači Zagreb.

20. Koliko je udaljen najbliži liječnik ili Dom zdravlja i predstavlja li Vam to problem? Ako Vam predstavlja problem, kako to rješavate, na koji način?

On: Liječnik opće prakse je na Kostanjevcu, ponedjeljak, srijeda, petak je ujutro, utorkom i četvrtkom je popodne. To je znači opće prakse, što se kod njega može obaviti se može, znači za preglede, a za sve ostalo znači za nekakvo ako treba vađenje krvi, nešto konkretnije, to je u Jastrebarskom, 30 kilometara do Doma zdravlja. U Jastrebarskom je hitna pomoć, ali bolnice su znači Karlovac ili Zagreb.

On: Pa meni je doktor najmanja stavka, dok ga ne trebamo.

Administrativne ustanove

21. Koliko ste udaljeni od prvog većeg središta (gradskog) i predstavlja li Vam to problem?

On: Karlovac je, dobro sad ne znam Jastrebarsko se računa ko grad; to je 30, Karlovac je 40, a Zagreb je recimo 70 kilometara. Pa s jedne strane ne, a s druge strane da. S jedne strane nije problem jer tolko ne ovisimo o gradu, u ovom slučaju, ali s druge strane je veliki problem zato što lakše nađete posao u gradu nego u malim sredinama.

Ona: Bio bi problem da radim.

On: Tako je, jer lakše je naći posao u struci u Zagrebu nego negdje bliže. Onda bi bio problem prijevoz i što supruga kaže onda bi bio veliki problem.

22. Koliko je udaljena najbliža trgovina sa mješovitom robom i stvara li Vam to problem?

On: Pa evo imamo u Kostanjevcu s tim da je vlasnik sad nedavno umro nažalost ne znamo što će biti s time, ali poslije toga je prva trgovina u Pribiću znači Krašić, a supermarket je u Jaski.

Pa mislim da ne, zato jer smo se tako nekako, nekako smo se naučili, ide se poslovno recimo za Jasku, onda se u Jaski obavi velika kupnja, što se tiče kruha ženske same peku kruh doma i dovoze sa kombijima tako da...ali ne uzimamo, rađe kupimo brašno pa sami mama i žena peku kruh doma. Tako da dućan nije problem recimo.

23. Koliko je udaljena najbliža pošta i predstavlja li Vam to problem?

On: Na Kostanjevcu je zasad.

Pa nije, isto se snalazimo. S jedne strane, a s druge strane ja koristim Internet bankarstvo.

24. Koliko je udaljena najbliža banka i predstavlja li Vam to problem?

On: Jastrebarsko, znači trideset kilometara.

Nije, pa nije mi tolko problem jer se koristim Internet bankarstvom pa mi to ne predstavlja problem.

25. Postoji li u Vašem mjestu javni prijevoz (autobus, vlak)?, Ako da, koliko često prometuje? Ako ne, koliko Vam to otežava život?

On: Vlak ne postoji, autobus postoji. Za putnike autobus vozi dva puta dnevno, znači ponedjeljak- petak govorimo, za subotu ne znam točno, znači od ponedjeljka do petka vozi ujutro i popodne. Ujutro prema Jaski, popodne u pet sati se vraća iz Jaske. Ujutro mi se čini ide oko sedam. Tu negdje oko sedam prolazi u Jastrebarsko ujutro, a za djecu koja idu u školu ima prijevoz poseban koji skuplja djecu, vozi u školu i po završetku nastave ih vraća natrag s time da tu i općina uskače za srednjoškolce s obzirom da nemaju povezano sa na primjer koji idu popodne u školu. Tu se javio problem zato što linija koja bi ih odvela do najbližih autobusa su u Pribiću. Znači autobusi koji idu za Zagreb ili za Jasku, uopće nije bitno, treba doći dolje do Pribića. Onda općina skuplja u 11, da bi do 12 došli u Pribiće, znači za smjer Karlovac, Jasku; Zagreb do Pribića vozi, a i popodne ih navečer u 20 h kupi i raspeljava. To govorim za studente.

Infrastruktura

26. Smatrate li da je prometna povezanost na Žumberku dovoljno dobra i koliko su kvalitetne te ceste?

On: Prometna povezanost, pa ja bi rekao da nije dovoljno dobra, ali pogotovo za starije stanovništvo, zato jer starije stanovništvo nema tu mogućnost kao što mi imamo mlađi da ima svaki svoj auto. I danas je definitivno neisplativ u našem slučaju. Mi nismo u Zagrebu da imamo mjesečnu kartu tramvaja ili autobusa, nego kad se kupuje pojedinačno karta to je preskupo s jedne strane. S druge strane, mi više koristimo osobne automobile, a po pitanju ceste dalo bi se raspravljati. Prije je bilo puno gore. Evo lokalne ceste su kolko- tolko uređene,

asfaltirane su, još se radi na tome, a ove glavne, ovdje pored nas prolazi županijska cesta, do prije par godina je bila državna, ali sad su prekategozirali u županijsku, s obzirom koliko kamiona prođe i koliko se ulaže u sve to još se sve dobro i drži, ima i gorih definitivno.

Ona: Kod mene u mojoj općini je katastrofa, rupa na rupi i to nije rupa to je da si otrgneš kotač.

27. Imate li izgrađen vodovod? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Da, imamo.

29. Imate li izgrađenu kanalizaciju? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Ne, nemamo. Imamo septičke jame.

30. Smatrate li da je napon električne energije dovoljno jak? Koliko je kvalitetno održavanje mreže električne energije?

On: Ne, definitivno nije. Vidimo s jedne strane po aparatima koje moramo koristiti, s jedne strane u poljoprivredi s druge strane po kućanskim aparatima, a i danas svi znamo izmjeriti napon struje s aparatićom koji imamo većinom doma. Ja znam kod nas je 180- 190 jačina struje, a trebala bi biti minimalno 220. Oko toga općina u suradnji sa elektroprivredom, HEP-om, pomaknuli su se s mrtve točke prije tri godine. Veliki problem je što HEP ima malo radnika, a veliki je to prostor s jedne strane, a s druge strane je to pretežno šuma, prevladava, i onda dočim se spoji koja grana na žice automatski gubi na jačini. Imam informaciju, trebala je lani biti, ali nije, ove godine će biti od trafostanice do nas će doći kabel i onda će biti puno bolje, definitivno. Makar, evo gore prema Kordićima se rješava kabel stavio se, u Gornje Mavliće se stavlja, prema Tupcima gore, evo ne znam kakve je situacija prema Visočama, prema Baronji, Rakovići, to su dobili isto tako da im je to popravljeno. Uglavnom radi se na tome. Biti će bolje definitivno.

Mislim da sam odgovorio s time da Elektra ima jako malo ljudi za tako veliki teren. Znalo se dogoditi, to je bilo prije dvije godine, tri dana smo bili bez struje. kroz šumu idu ti vodovi i onda pukne grana žicu potrga i tako.

Ona: Koliko ima stupova kaj vise, žica je praktički na podu.

Pitanja o budućnosti života na Žumberku

31. Koje preporuke biste dali aktualnim vlastima na Žumberku, što bi trebalo najprije popraviti ili izgraditi?

On: Kako hoćete da vam odgovorim, da ste pitanje postavili zamjeniku načelnika. Pa gledajte općina sa svojim skromnim proračunom kakav ima to je milijon i sto tisuća kuna, ove godine će biti definitivno manje zato što su prirezi srezani, ukinuti. Područje je veliko. Da nema županije, da nema nekih državnih institucija ne bi se moglo raditi toliko koliko se radi. Infrastruktura se radi toliko koliko se radi. Znači svake godine, imali smo sad u protekle tri godine. Ove godine je otvorena cesta prema Griču što je asfaltirana, godinu prije toga rađena je 2014. godine u 12. mjesecu. Godinu prije toga prema starom gradu je cesta bila asfaltirana. Godinu prije toga je bila cesta Sošice-Hartje asfaltirana. Ove godine je u planu renoviranje, povlačenje asfalta pod Donji Oštrc, prema Relićima popravljavanje asfalta jer dosta je loš. Po pitanju asfalta i toga ja mislim da općina sa svojim skromnim sredstvima stvarno ulaže puno napora i pregovore vrši. Daleko od toga tu treba pohvaliti županiju koja stoji uz nas jako. Ova cesta da nije bilo županije i župana ne bi sigurno bila asfaltirana gore prema Griču. Isto tako i Stari grad i Sopote- Hartje. To je s jedne strane, s druge strane sam htio pohvaliti Hrvatske šume. Bez obzira koliko izvuku iz ovoga terena i taj skromni doprinos za ta drva što se posjeku, evo mogu Vam reći otvoreno, 110 000 kuna slilo se u općinski proračun od doprinosa za sječju drva. S obzirom na količinu i koliki kamioni prođu i unište te ceste to su mala sredstva. S jedne strane, a s druge strane mogu reći da Hrvatske šume uvijek izađu u susret i pomognu ili sa kamenom ili sa navozom ili sa pripremom za te ceste. Po pitanju toga to je to, po pitanju vodovoda, nažalost općina sama ne može ništa i tako i tako preko nje su, općina treba pokazati i što pokazuje, mi imamo dva gotova projekta Vodosprema Križ tu na Oštrecu, projekat je gotov, investicija ne znam koliko bude koštala, morao bi u papire pogledati. Znači za vodospremu je jedan projekat koji je gotov i čeka realizaciju, znači da netko da novce, a s druge strane je vodovod Cernik-Kupčina Žumberačka- Žamarije, spajao bi se na Kostanjevački vodovod, isto je projekat gotov i čeka na realizaciju, al eto Hrvatske vode već jedno tri godine nisu već ništa ulagale. Do prije tri godine je bilo ulaganja i radova jako puno u vodovod po etapama. Znači prvo se radila Kaljska strana kompletno vodovod, onda se krenulo od Sošica magistralni vodovod do tu je došao.. Onda je krenulo iz Oštrca do Donjeg Oštrca. Bučari, Gorniki, Radelji i Rakovići su spojeni jer je bilo tako najjednostavnije rješenje na vodovod što dolazi, odnosno Ozaljski vodovod, ali preko općine Krašić je spojeno, jer je to bilo najjednostavnije i najjeftinije u tom trenutku. Znači čekaju se još par realizacija tih projekata i mislim da po pitanju vodovoda je koliko toliko sve napravljeno. Ne da samo hvalim, ali ko god je na vlasti

uvijek može gore, ali s obzirom kakva je situacija u državi i općini ja kažem neki možda nisu upućeni pa ne znaju. Svi misle možda on, ja nažalost, mislim ne nažalost ja se bavim svojim poslom poljoprivredom, ja sam zamjenik načelnika. Ja ne dobivam plaću, kada treba nešto uskočiti pomognem, ali glavna osoba je načelnik. Tu je jako veliki teren. Ne znam što bi još reko. Po pitanju infrastrukture, u planu su realizacija do 2017. godine, grobna kuća u Sošicama, grobna kuća Podžumberkom, nacrti su napravljeni, ići će se u pozivni natječaj za realizaciju. Mještani su sami, odnosno mjesni odbor Oštrc je još prije sam napravio grobnu kuću tu na Oštrcu i ogradili smo groblje. Općina svake godine recimo jedno groblje na području općine Žumberak ograđuje da ne možemo divljač. I s obzirom da općina ima komunalno pa vrši ukope onda se i nekakav raspored sada radi po grobljima održavanja. Komunalno održava groblja i ja mogu reći da je to puno nečemu slično sad kada dođete vi na groblje i pokošeno je, da se može bolje ko god da je na čelu općine može reći da može bolje, a može i gore.

32. Razmišljate li o odlasku ili ostanku na Žumberku? Objasnite.

On: Pa ja o odlasku definitivno ne, jer se bavimo takvim poslom kakvim se bavimo, poljoprivredom. Previše smo uložili u to i ne bi to sada napustili. I nadam se da kroz koju godinu se od toga bude moglo normalno živjeti, a ne ko danas.

33. Ako razmišljate o odlasku, što bi Vas eventualno ipak moglo zadržati na Žumberku?

34. Biste li nekome preporučili da se doseli na Žumberak? Zašto da, zašto ne, ukratko objasnite.

Ona: Teško.

On: S jedne strane čovjek kad bi znao čime bi se bavio, kad vi pogledate danas mnogo ljudi bježi iz gradova. Iz Zagreba pogotovo bježe u okolna sela, ne tako daleko, daleko od toga. Kako mi imamo vikend vatrogastvo na Žumberku, tako ima jako puno vikendaša. Znači mnogi ljudi koji su, ja dajem primjer vikendaša, zato što sam vatrogasac ujedno. Mnogi ljudi rade u Zagrebu, ne samo u Zagrebu, Samobor, Karlovac, preko tjedna ih nema, vikendom dolaze tu zato što im je tu lijepo. Tu imaju svoje roditelje, nekoga od svojih. I onda to tako funkcionira, a za život na Žumberku teško. Ja se nadam da će se nešto promijeniti, jer tu znate i sami, svako ide tamo di nađe posao. Danas iz ljubavi prema nečemu ne možete vi živjeti negdje, prema prirodi ili čistom zraku, od toga nema kruha. Ne znam možda kakvi projekti, ekološki ili tako nešto idealni su za Žumberak. S tim da tu imamo veliki problem od divljači, ali što se tu može, sve manje se obrađuje pa sve više divljači ima.

35. Ima li nešto u vezi Vašeg života u Žumberku što Vas nismo pitali, a smatrate da bi bilo važno?

On: Evo mogu se nadovezati na ovo prethodno pitanje. Nas je bilo 11-ero braće. Znači samo smo brat i ja ostali. Igru slučaja sam se ja vratio 2001. poslije vojske na Žumberak, jer su druga dva brata mlađa otišli u vojsku. I znači od nas 11-ero samo smo nas dvojica ostala. I to brat kako je završio vojsku on je otišao u Njemačku na specijalizaciju i poslije specijalizacije bi ostao gore raditi da se nije u tom trenutku 2005. vratio, ja ne vjerujem da bi možda čak i ja danas bio na Žumberku. Jer je takva situacija bila da mi smo prije imali po 20 mliječnih krava. Ja kad sam se vratio iz vojske bilo ih je 14, smanjio sam na 5, jer nisam mogao sam. S jedne strane, s druge strane, brat se vratio iz Njemačke, onda smo krenuli nanovo, ne na mlijeko, nego na meso. Imamo sistem krava-tele, evo sad imamo blizu 80 komada svega zajedno. Na žalost površina ovdje nema puno, ali što sam htio reći. Znači od nas 11-ero samo nas dvoje je ostalo doma. Ostali su se, brat je u Karlovcu. Dobro daleko od toga, dvije sestre, jedna mi je umrla, druga poginula, na žalost, ali kako se kaže trbuhom za kruhom. Osnovali su obitelji. U Karlovcu živi brat, dolazi u Krašiće na posao, jer u Krašiću imaju firme. Brat, dvojica žive na Plesu, jedan radi kod brata u Zagrebu, drugi po cijeloj Hrvatskoj za jednu firmu iz Zagreba. Jedan brat mi je u Markuševačkoj Trnovi isto radi u Zagrebu, brat drugi koji je u Dubravi isto radi kod brata. Brat koji je na Trebovcu pored Ivanića, tamo si je sagradio kuću, prije je živio iznad one bolnice u Dubravi, sad se preselio pored Ivanića, tamo ima kuću, ima preradu, hvala Bogu da ima posao dobar. Ima mesnicu na Kvatriću isto. Koga sam još zaboravio. Evo jedino sestra, ona živi tu u Dvorištu Vivodinskom, na žalost isto traži posao ne može ga naći, ima dvoje djece. Muž je krenuo u samostalno vođenje još nije kao obrtnik, ali radi to. Tako da, na žalost što je mama htjela reći. To je sve počelo krajem 80-ih kad su se počele gasiti tvornice. Tu je bila tvornica, zapošljavala je jedno 40 ljudi. Znači tu je bio izdvojeni pogon Šimečki, Borovo tvornice iz Pribića. U Pribiću je bilo još više ljudi. U Sošicama i dok je to funkcioniralo, dok je to radilo, ljudi su. Što je bilo, onda su se i obrađivala polja, ljudi su držali kravu, dvije, tri, pet. Poslije posla su stigli sve napraviti. Znači muž i žena su radili u tvornici. Poslije posla su došli i stigli su si još nešto privrijediti doma. Tako bi funkcionirao život na Žumberku. Ali sada na žalost, više nema mogućnosti. Što je davnih godina se trebalo napraviti, više ne znam iz kojeg razloga se nije napravilo i realiziralo, neka drvna industrija u Sošicama ili bilo gdje na Žumberku. Oni voze sad drva iz Žumberka, kubike i kubike dnevno, na Krašić ili voze u Gorski Kotar ili u Delnice na preradu. To je država zakazala još davnih od 90-ih na dalje i to vam je tako. 90-te su uzele svoj danak i znamo kakav danak, po pitanju radnih mjesta. Po pitanju privatizacije, u to se neću miješati ni govoriti jer za to nemam volje. Znamo i sami da

je najviše narod opljačkan i uništene su tvornice i radna mjesta. Za boljitak tih krajeva, nerazvijenih i svega. Ali vi radite u Žumberku, ista Vam je slika i kompletno naše stanje Hrvatske i cijelog ruralnog prostora. Slavonija je velika i jaka, ali isto nije puno bolja. Gorski kotar i Liku neću opće spominjati, još je gore. Zagorje isto tako, na žalost ne znam kamo to vodi i što bude. Ne znam jednostavno na što bi se ljudi vratili. Evo mogu vam dati primjer, ovdje se nedavno vratio čovjek prije par godina, daleko od toga, on vuče korijene od tu. Kupio je kuću kod Gornika, on dolazi često tu, ali čovjek ima u Samoboru firmu, 200 ljudi zaposlenih. On je sebi kupio tu kuću iz hobija da dođe, makne se, odmori. I mnogi ljudi iz Žumberka su vani po svijetu, kada dođu u penziju, dođu tu se skrasiti. Evo kumovi prije dvije godine su se vratili iz Njemačke, pri Baronu žive. Od kuma brat, u 12. mjesecu je otišao u penziju, gradit će si kuću u Gornjim Mahovlićima. Ljudi znači koji su pod stare dane, ako budu mogli uživati u svojoj muci i svojem radu u inozemstvu. Na žalost to više nije slučaj jer vrijeme pokazuje da ljudi kad dođu u penziju za kratko vrijeme umiru. Takva nam je sudbina. Ne znam jel to zbog prirode i načina života.

INTERVJU 13.

Opći podaci o ispitanicima:

1. Koliko imate godina?

On: Ja 29.

Ona: 23.

2. Koliko ste dugo u braku?

On: 2 godine bude sad.

3. Koji stupanj obrazovanja ste stekli?

On: Srednja stručna sprema i KV.

Ona: Isto srednja sprema, kuharica.

4. Živate li na Žumberku od djetinjstva ili ste se doselili? Ako ste se doselili, zašto?

On: Od djetinjstva.

Ona: Isto.

Obiteljski kontekst

5. Imate li djece, koliko i koje dobi?

On: Jedno. Godinu dana.

6. S kim živite u kućanstvu?

Ona: Sa mamom, tatom.

On: Tast, punica i mi.

7. Smatrate li to prednošću ili nedostatkom, ukratko objasnite (isto vrijedi za nuklearne i proširene obitelji)?

On: Prednost. Pa punica skuha ručak dok dođemo, čuva dijete.

8. Koliko vremena provodite kao obitelj zajedno? Ukoliko imaju djecu: koliko vremena provodite s djetetom, Vi kao majka i Vi kao otac?

On: Pa dosta, vikende više-manje stalno.

Ona: Pa sa djetetom pola dana.

9. Kako provodite vrijeme s djecom?

10. Jesu li bake i djedovi uključeni u odgoj djece i smatrate li to pozitivnim ili negativnim? Ukratko objasnite.

On: Jesu. Pa kod nas je pozitivno.

Ona: Jesu.

Zaposlenje

11. Jeste li zaposleni? Ako ne, zašto? Ako da, gdje i koliko je udaljeno radno mjesto od mjesta stanovanja?

On: Da. Ja sam u Jaski, 26 km.

Ona: Jesam. Ja sam u Krašiću u školi to je 12 km.

12. Imate li problema sa nalaskom posla / Jeste li imali problema dok ste pronašli posao? Kojih?

On: Ja ne.

Ona: Ne.

13. Imate li u Žumberku mogućnosti za zaposlenje?

On: Ne.

14. Obzirom da živite na selu, bavite li se tipičnim seoskim poslovima i kojima? Koliko Vam to oduzme vremena i da li Vas ti poslovi značajno opterećuju?

On: Da, pa ne znam poljoprivreda, uzgoj krava, svinja. Rušenje šume. Pa ne uzme nam toliko vremena i ne opterećuje nas.

Odgojno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene ustanove

15. Koliko je udaljena prva osnovna i prva srednja škola od Vašeg mjesta prebivališta?

On: Prva osnovna do četvrtog razreda je kilometar. A od četvrtog do osmog je u Krašiću, koliko 11-12 km. Srednja, znači Jaska 26 km.

16. Koliko je udaljen prvi vrtić od Vašeg mjesta prebivališta?

On: 12 km, Krašić. Al nemremo upasti, privatn je.

17. Ukoliko radite, tko Vam čuva djecu za to vrijeme? Je li Vam ta osoba poznata i imate li povjerenja u nju?

Ona: Baka i deda.

18. Ima li na Žumberku mogućnosti za smještaj starijih osoba u Domove za starije i nemoćne osobe? Ukoliko nema, tko brine o starijim osobama? Imate li vi u obitelji potrebe za takvim oblikom skrbi i kako to rješavate?

On: Ima. Na Kostanjevcu, Drašći Vrh. Nemamo potrebe za takvim oblikom skrbi.

19. Koliko je udaljena prva kulturna ustanova, poput kazališta, kulturnih domova, muzeja i predstavlja li Vam to problem?

On: A isto Jaska. Pa baš i ne, nejdemo to tak da ni problem.

20. Koliko je udaljen najbliži liječnik ili Dom zdravlja i predstavlja li Vam to problem? Ako Vam predstavlja problem, kako to rješavate, na koji način?

On: 1 km, na Kostanjevcu.

Administrativne ustanove

21. Koliko ste udaljeni od prvog većeg središta (gradskog) i predstavlja li Vam to problem?

On: Znači Jaska ili nešto veće. Do Jaske 26 km. Pa nekad je, nekad nije.

22. Koliko je udaljena najbliža trgovina sa mješovitom robom i stvara li Vam to problem?

On: 1 km, Kostanjevac. Nije problem.

23. Koliko je udaljena najbliža pošta i predstavlja li Vam to problem?

On: Isto.

24. Koliko je udaljena najbliža banka i predstavlja li Vam to problem?

On: Jaska. Nije problem. Svaki dan sam više-manje u Jaski pa obavim.

25. Postoji li u Vašem mjestu javni prijevoz (autobus, vlak)?, Ako da, koliko često prometuje? Ako ne, koliko Vam to otežava život?

On: Postoji, od kuće ide. 2 puta na dan

Infrastruktura

26. Smatrate li da je prometna povezanost na Žumberku dovoljno dobra i koliko su kvalitetne te ceste?

On: Ceste su jako loše, a i ovo bi moglo biti malo bolje radi starijih ljudi i tako.

27. Imate li izgrađen vodovod? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Da.

29. Imate li izgrađenu kanalizaciju? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Ne, imamo septičke jame.

30. Smatrate li da je napon električne energije dovoljno jak? Koliko je kvalitetno održavanje mreže električne energije?

On: Pa mogao bi i jači ali ono. Kad neko švasa u selu ili nešto, onda vidiš odma žmirka. Pa ne znam održavanje je srednje, nije baš predobro. Stupovi su truli.

Pitanja o budućnosti života na Žumberku

31. Koje preporuke biste dali aktualnim vlastima na Žumberku, što bi trebalo najprije popraviti ili izgraditi?

On: Kakvu proizvodnju napraviti na Žumberku, drvenu preradu na primjer i tako.

32. Razmišljate li o odlasku ili ostanku na Žumberku? Objasnite.

On: O ostanku na Žumberku. Lijepo nam je ovdje, dobro nam je.

33. Ako razmišljate o odlasku, što bi Vas eventualno ipak moglo zadržati na Žumberku?

34. Biste li nekome preporučili da se doseli na Žumberak? Zašto da, zašto ne, ukratko objasnite.

On: Bi, a šta ja znam da nas bude više. Da kad dođem u birtiju, da nisam sam za šankom.

35. Ima li nešto u vezi Vašeg života u Žumberku što Vas nismo pitali, a smatrate da bi bilo važno?

On: Mislim da si nas dost pitala.

INTERVJU 14.

Opći podaci o ispitanicima:

1. Koliko imate godina?

Ona: Ja imam 27, uskoro 28.

On: Ja 28.

2. Koliko ste dugo u braku?

Ona: 2 i pol godine.

3. Koji stupanj obrazovanja ste stekli?

Ona: Ja imam visoku stručnu spremu.

On: Ja imam srednju stručnu spremu.

4. Živate li na Žumberku od djetinjstva ili ste se doselili? Ako ste se doselili, zašto?

Ona: Ja sam ovdje oduvijek.

On: Ja sam se doselil. Razlog je žena.

Obiteljski kontekst

5. Imate li djece, koliko i koje dobi?

Ona: Za sada jedno. 13 mjeseci ima.

6. S kim živite u kućanstvu?

Ona: Mi se tu vodimo sami, nas troje.

7. Smatrate li to prednošću ili nedostatkom, ukratko objasnite (isto vrijedi za nuklearne i proširene obitelji)?

Ona: Prednost. A mislim imaš svoju slobodu. Opet blizu smo, ali imaš svoju slobodu. Imaš svoj ritam, nitko ti se ne miješa. Ipak imaš sve svoje.

8. Koliko vremena provodite kao obitelj zajedno? Ukoliko imaju djecu: koliko vremena provodite s djetetom, Vi kao majka i Vi kao otac?

Ona: Popodne preko tjedna koliko uspijemo. Većinom vikendom, nedjeljom najviše. Ovisi kako radi on i ja.

9. Kako provodite vrijeme s djecom?

10. Jesu li bake i djedovi uključeni u odgoj djece i smatrate li to pozitivnim ili negativnim? Ukratko objasnite.

Ona: Pa jesu. Pa ovisi kako u kojem trenu. Malo su bake i djedovi ju više razmazili, ali moraju biti uključeni. Imaju više iskustva, pogotovo tipa kad ti je bolesno dijete, onda ti puno znači kad imaš nekoga za pitati starijeg.

Zaposlenje

11. Jeste li zaposleni? Ako ne, zašto? Ako da, gdje i koliko je udaljeno radno mjesto od mjesta stanovanja?

Ona: Jesmo, obadvoje. Znači u Karlovcu.

On: 25 km.

12. Imate li problema sa nalaskom posla / Jeste li imali problema dok ste pronašli posao? Kojih?

Ona: Nismo, kad delamo kod mog tate.

13. Imate li u Žumberku mogućnosti za zaposlenje?

On: Ne.

14. Obzirom da živite na selu, bavite li se tipičnim seoskim poslovima i kojima? Koliko Vam to oduzme vremena i da li Vas ti poslovi značajno opterećuju?

Ona: A pa imamo vinograd, a imamo vrt, ali tako za naše potrebe, ne nešto veliko. Više za sebe. Da znači poljoprivredom nešto malo. A malo preko ljeta nam je napornije uz posao, ali ima nas dosta pa se uskladimo. Al većinom vikendom, subotom najviše radimo.

Odgojno-obrazovne, socijalne, kulturne i zdravstvene ustanove

15. Koliko je udaljena prva osnovna i prva srednja škola od Vašeg mjesta prebivališta?

Ona: A znači od 1.-4. razreda se ide u Vivodinu, znači to je 3 km. Onda od 5.- 8. je Ozalj, jedno 10 km. A srednja je Karlovac, jedno 25 km.

16. Koliko je udaljen prvi vrtić od Vašeg mjesta prebivališta?

Ona: Ozalj, znači isto 10 km. U Kamanju se gradi tek, a ja nju vozim u Krašić jer u Ozlju trenutno nema mjesta.

17. Ukoliko radite, tko Vam čuva djecu za to vrijeme? Je li Vam ta osoba poznata i imate li povjerenja u nju?

Ona: U vrtiću je.

18. Ima li na Žumberku mogućnosti za smještaj starijih osoba u Domove za starije i nemoćne osobe? Ukoliko nema, tko brine o starijim osobama? Imate li vi u obitelji potrebe za takvim oblikom skrbi i kako to rješavate?

On: Ima Stojavnice, Vivodina Viktorovski.

Ona: Hodinci mislim da nema više.

On: Za sada nema.

19. Koliko je udaljena prva kulturna ustanova, poput kazališta, kulturnih domova, muzeja i predstavlja li Vam to problem?

On: To ti je znači opet Karlovac. Danas ti je Karlovac ko da ideš samo ovak.

Ona: Pogotovo kad svaki dan putujemo na posao u Karlovac.

20. Koliko je udaljen najbliži liječnik ili Dom zdravlja i predstavlja li Vam to problem? Ako Vam predstavlja problem, kako to rješavate, na koji način?

On: Značio Kamanje, 5 km. Nije nam problem.

Administrativne ustanove

21. Koliko ste udaljeni od prvog većeg središta (gradskog) i predstavlja li Vam to problem?

On: A Karlovac, Ozalj ni nije neki grad. Ozalj se vodi pod grad, a sve moraš u Karlovcu obaviti.

22. Koliko je udaljena najbliža trgovina sa mješovitom robom i stvara li Vam to problem?

Ona: U Kamanju, 2 km.

On: Pa ovo nam je ok, kaj to 2 minute.

Ona: Pa nama nije kad smo stalno na putu, da ne putujemo onda bi bilo, ali ovako nam je sve usput. Više u Karlovcu radimo nabavu, ovo je više kad nešto smanjka pa na brzinu da kupiš.

23. Koliko je udaljena najbliža pošta i predstavlja li Vam to problem?

Ona: U Ozlju. To je problem, jer su to sad promijenili. Jedanput u tjednu nam nose poštu. I nama koji imamo firmu tu registriranu to nam stvara velike probleme. Što se tiče pošte su nas jako zeznili.

24. Koliko je udaljena najbliža banka i predstavlja li Vam to problem?

On: Ozalj.

Ona: Da u Ozlju, pa i nije problem, to većinom u Karlovcu rješavamo.

25. Postoji li u Vašem mjestu javni prijevoz (autobus, vlak)?, Ako da, koliko često prometuje? Ako ne, koliko Vam to otežava život?

On: Ne.

Ona: Ništa, sada ne. ali kad kreneš u školu, možda malo.

On: Al to oni imaju rešeno, malo pešice pa imaš bus i vlak.

Infrastruktura

26. Smatrate li da je prometna povezanost na Žumberku dovoljno dobra i koliko su kvalitetne te ceste?

On: Ceste su nula, a povezanost kaj ja znam.

Ona: A ceste kako koja.

On: Ma dobro, da kako koja. Ma ne ne znam povezanost je dobra, ali ceste nisu kakve bi trebale biti.

27. Imate li izgrađen vodovod? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Da.

29. Imate li izgrađenu kanalizaciju? Ako nemate, predstavlja li Vam to problem?

On: Da.

30. Smatrate li da je napon električne energije dovoljno jak? Koliko je kvalitetno održavanje mreže električne energije?

Ona: Pa sada je.

On: Je. Sad jedno vrijeme je dobro, prije je malo zafrkavalo sad je.

Pitanja o budućnosti života na Žumberku

31. Koje preporuke biste dali aktualnim vlastima na Žumberku, što bi trebalo najprije popraviti ili izgraditi?

On: Ceste popraviti prvo.

Ona: I obnoviti školu.

32. Razmišljate li o odlasku ili ostanku na Žumberku? Objasnite.

On: O ostanku, da smo mislili već bi prošli.

33. Ako razmišljate o odlasku, što bi Vas eventualno ipak moglo zadržati na Žumberku?

34. Biste li nekome preporučili da se doseli na Žumberak? Zašto da, zašto ne, ukratko objasnite.

On: Bi.

Ona: Pa tako obiteljima s djecom je ipak ljepše na selu nego u gradu.

On: Imaš sve, prometa nema ničega, a imaš sve.

Ona: Dobro mi tu dole, možda gore nije tako. Al nama je tu stvarno sve blizu.

35. Ima li nešto u vezi Vašeg života u Žumberku što Vas nismo pitali, a smatrate da bi bilo važno?

Ona: Ne znam nema, sve si pitala.